

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2009

Daniela ň urajková

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Daniela ň urajková

Liĝka-kouzelnice ve zpracování v povídce v klasickém jazyce
dynastie Qing

Fox Fairy in the Qing Dynasty Classical Story

Praha 2009

Vedoucí práce: doc. PhDr. Olga Lomová, CSc

Poděkování

Děkuji především Olze Lomové za pomoc při upřesnění tématu, odborné vedení a cenné rady, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Moje poděkování patří i Kataríně Feriančíkové, Janu Lufferovi, Geng Ling, Matěji Kušnírovi a Andreasi Reichovi za trpělivost a obětavost při pomoci s vyhledáváním materiálů v knihovnách v Česku i zahraničí.

V neposlední řadě chci poděkovat Janě Hešmanové za jazykovou korekturu a užitečné připomínky k formální stránce práce.

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 23. 7. 2009

Daniela ů urajková

Práce sleduje vývoj představ o liškách-kouzelnících v čínském folkloru a literatuře do 17. století. Hlavní část je zaměřena na výraznou spisovatelskou osobnost 17. století Pu Songlinga a jeho zpracování liščí tematiky ve sbírce povídek *Liaozhai zhiyi*. Všímá si zejména různých způsobů, jakými liščí svět odráží nedostatky lidského světa, a umožňuje tak autorovi vytvářet satiru na dobovou čínskou společnost.

Klíčová slova: liška-kouzelnice, liščí démon, čínský folklor, Pu Songling, chuanqi, *Liaozhai zhiyi*.

Annotation

The thesis follows the development of fox fairy concept in Chinese folklore and literature up to the 17th century. The main part focuses on the prominent 17th century literary figure Pu Songling and his employment of the fox fairy motives in the short story collection *Liaozhai zhiyi*. It points out the manifold ways, by which the fox world reflects the shortcomings of the human world, thus enabling the author to create a satire of contemporary Chinese society.

Key words: fox fairy, fox demon, Chinese folklore, Pu Songling, chuanqi, *Liaozhai zhiyi*.

Úvod

1. Liška v Ľínskych lidových pŕedstavách
 - 1.1. Kdyĝ se Ŕekne Āliĝkañ
 - 1.2. Specifika Ľínského folkloru
 - 1.3. Liška v lidových pŕedstavách
2. Obraz lišky v Ľínské literatuŕe
 - 2.1. Literární ĝánry *zhiguai* 志怪 a *chuanqi* 傳奇
 - 2.2. Polidĝŕní démona: liška v literatuŕe do 17. století
3. Sbírka *Liaozhai zhiyi* 聊齋誌異 a její autor
 - 3.1. 17. století: doba satirických románŕ
 - 3.2. Pu Songling
 - 3.3. *Liaozhai zhiyi*
4. Lišky v *Liaozhai*
 - 4.1. Kde lišky bydlí
 - 4.2. Zvláŕtní schopnosti lišek
 - 4.3. Ľeho se lišky bojí a co jim pŕsobí potíĝe
 - 4.4. Typy vztahŕ mezi liškami a lidmi
 - 4.4.1. Vztah ĝena a liĝák
 - 4.4.2. Vztah ĝena a liĝka
 - 4.4.3. Vztah muĝ a liĝák
 - 4.4.4. Vztah muĝ a liĝka
 - 4.5. Liška a spoleĽnost
 - 4.5.1. StráĝkynĽkonfuciánských mravŕ
 - 4.5.2. Lišky Ľ pomocnice
 - 4.5.3. Trestající a mŕtící se lišky

5.1. *Liaozhai zhiyi* i syntéza folkloru a literární tradice

5.2. Proč se lišky smíjí?

5.3. V království kšvých zrcadel

Závěr

Seznam pramenů a sekundární literatury

Příloha: Seznam povídek z *Liaozhai zhiyi* s liščími motivy

Pohádkovou lišku není třeba českým čtenářům představovat; všichni jistě znají hrdinku příběhu, v nichž chytrost vítězí nad hrubou silou. Všude na světě kde žijí lišky, se vyprávějí i příběhy o chytrém tvorovi, který si svým umem poradí s jakoukoliv situací, vyvážne z nejtěžších nebezpečí, ať koliv občas za cenu svého huňatého ocasu. Liška se ovšem také stala symbolem vychytralosti až prolhanosti a svým způsobem bezohlednosti vůči bližnímu svému. Nikde se však liška natolik nezapsala do lidského povědomí jako na Dálném Východě. Vedle bystrého umu zde získala i schopnost proměňovat se v krásnou dívku či mladíka, studovat klasické knihy, tréninkem zdokonalovat svou vnitřní energii *qi* 氣 a po tisíci letech i právo na zápis do seznamu nesmrtelných.

Liška byla v Číně ambivalentním tvorem, s nímž není dobré se spojit, ale také není dobré bojovat ho proti sobě. Od dob Česti dynastií (220 – 589) začíná liška vyvolávat erotické konotace. Během dalšího vývoje se obraz lišky v povídkách postupně proměňuje od nebezpečného démona přes femme fatale až po zjevně ideální partnerky. Určité skryté nebezpečí však vždy leží v pozadí. S úpadkem tradičních čínských literárních žánrů liška z literatury mizí. Jakým způsobem se obraz osudové ženy promítá do čínské literatury 20. století a zda se v ní projevují představy o liškách, leží již mimo rozsah této práce¹.

Největší slávu si v Číně vydobily liščí víly z pera i Li Shíjue 李时觉 a Pu Songlinga², vzdělance, který žil v druhé polovině 17. století. Jeho liščí hrdinky ve sbírce povídek *Liaozhai zhiyi* představují syntézu a zároveň vyvrcholení folklorních i literárních tradic. Staly se dokonce tak proslulými, že když se šekne *Liaozhai*, vybaví si čínský čtenář v první řadě lišky a duchy. Pu Songling pojal liščí téma opravdu velkoryse: v 91 povídkách, v nichž lze narazit

¹ Stručně se tomuto tématu věnuje Y. Monschein v závěrečné části své dizertace. Viz: MONSCHHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée. Entstehung und Wandel eines „Femme-fatale“-Motivs in der chinesischen Literatur*, Haag und Herchen, Frankfurt/Main 1988, s. 328 – 356.

² Při přepisování čínských znaků do latinky používám oficiální čínskou formu transkripce *pinyin*, Pro srovnání s českou transkripcí viz: TŘÍŠKOVÁ, H. (ed.), *Transkripce čínštiny. Tabulky a návody*, Česko-čínská společnost, Praha 1999.

edle sliň ných liď lích krasavic i zlomyslné ěprýmašky, pojné staré pány, jiď se dokonale vyznají v klasických spisech. Jejich společným rysem je vyvázanost z lidských společenských konvencí a následování vyďďho morálního řádu. Tato pozice jim umožňuje zaujímat ironický pohled na svět lidí³.

V práci *Liďka-kouzelnice ve zpracování v povídce v klasickém jazyce dynastie Ťching* (*Fox Fairy in the Qing Dynasty Classical Story*) se zaměřuji na liď lí svět, který vytvořil Pu Songling v *Liaozhai zhiyi*. Úvodní kapitoly pojednávají o obrazu liď lho démona, který se v průběhu staletí vytvořil v ěínských lidových představách, až do podoby, v níď pronikal do literárního zpracování. Stručně se zmiřuji o specifikách metod zaznamenávání ěínského folkloru v minulosti a ve 20. století. Aď téma do 20. století je zdrojem folklorních představ krásná literatura, zejména povídky a anekdoty v klasickém jazyce. Poté, pševágně na základě sekundární literatury, podávám základní charakteristiky ěínských povídek v klasickém jazyce a popisuji vývoj liď lho tématu v literatuře od nejstarých dob až po konec 17. století. V této souvislosti bude řel i o základních rysech ěánř záznamů o neobyčejném *zhiguai* a pšbň o neobyčejném *chuanqi*, což jsou jinými slovy povídky⁴ v klasickém jazyce s tematikou neobyčejného. Několika slovy se zmíním o specifikách ěínského vnímání fantastična a fikčního narativu. Na závě kompilační ěásti bude řel také o době v níď ěil a tvořil Pu Songling.

Jádro práce tvoř ětvrtá kapitola, v níď uvádím podrobný výřet vztahů, které v povídkách liďky s lidmi vytvářely. Zkouřím pštom najít stylné body s folklorní tradicí ěi pšpadné odlišnosti. Text je doplněn pšklady z ěínřiny. V poslední kapitole se zamřím nad některými charakteristickými ěrtami liď lho světa v *Liaozhai*. Největř pozornost je věnována

³ Téměř úplný seznam povídek, v nichď je zmínka o liďce, viz: WANG Fenling: *Guihu fengqing. Liaozhai zhiyi* *yu minsu wenhua*, Heilongjiang renmin chubanshe, Harbin 2003; 汪玢玲: 鬼狐風情. 聊齋誌異與民俗文化, 黑龍江人民出版社, 哈爾濱 2003, s. 219 - 220. Wang Fenling napořitala jen 82 povídek.

⁴ ěeský výraz „povídku“ nevystihuje pšesně povahu těchto záznamů. Mnohé z nich byly mnohem kratř, neď by západní ětenášekával. Někdy se pšekládají také jako anekdoty.

... se tento motiv snažím zařadit do obecnější teorie
... Michaila Bachtina.

Překladech jsem pracovala s vydáním *Liaozhai*, které editoval Zhu Qikai 朱其鎧 a které vyšlo ve třech svazcích v roce 1992 v Pekingu v nakladatelství *Renmin wenxue chubanshe*⁵. Př práci mi nesmírně pomohly vynikající překlady ruského sinologa Vasilije Aleksejeva, které vyšly souhrnně v Petrohradu v roce 2000 pod názvem *Strannyje istorii iz kabineta neudal'nika*. Český překlad reprezentativního výboru povídek z *Liaozhai* posílil Jaroslav Průšek. Výbor byl publikován pod názvem *Zkazky o čestě cest osudu*, poslední vydání je z roku 2004 v Praze⁶.

Jaroslav Průšek je také nejvýznamnějším představitelem české sinologie, jenž se zabýval jak čínským folklorem, tak osobností Pu Songlinga. Nejrelevantnější pro tuto práci byly jeho statě *Liao-chai chih-yi by P'u Sung-ling* a *P'u Sung-ling and His Work*⁷.

Několik slov je třeba říci o zdrojích lidových představ v Číně. Ačkoliv jsou lišky schopné proměny v člověka stálou a typickou součástí čínského folkloru, na rozdíl od našeho prostředí se vůbec nevyskytují v pohádkách⁸, a to ani v tzv. kouzelné pohádce⁹ ani ve zvířecí pohádce¹⁰. Není mi známo, že by se lišky objevovaly v čínských lidových písních, hádankách a dalších žánrech lidové slovesnosti. Na druhou stranu, není to až natolik překvapivé, když se

⁵ PU Songling, *Liaozhai zhiyi : quanben xinzhu. Shang, zhong, xia (ce)* 蒲松齡: 聊齋誌異 : 全本新著. 上, 中, 下 (冊), Renmin wenxue chubanshe, Beijing 1992.

⁶ Vyšerpávající přehled překladů *Liaozhai* do východoasijských a západních jazyků, včetně některých vydání čínských, sestavil Hartmut Walravens. Viz: WALRAVENS, H., *Bibliographie der Liao-chai chih-yi 聊齋誌異 Übersetzungen*. In: *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens*, 2. díl, Harrassowitz, Wiesbaden 2002, s. 33 - 135.

⁷ Objevily se nejčastěji v časopisech, později společně v sborníku statí *Chinese History and Literature*, Academia, Praha 1970.

⁸ EBERHARD, W., *Die chinesische Novelle des 17. i 19. Jahrhunderts. Eine soziologische Untersuchung*, Artibus Asiae, Ascona 1948, s. XI; PRŮŠEK, J., *Zkazky o čestě cest osudu*, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1955, s. 263. Na tento motiv jsem narazila jedině v pohádkách Dunganů, což je něčí etnikum, které z území Číny přesídlilo do dnešního Uzbekistánu. Zřejmě jde o kontaminaci z vysoké literatury. Viz pohádky *O zemi lišek* a *O kouzlech bílé lišky* in: HRDLÍČKOVÁ, V., *Kouzelná tykev*, Praha 1981, s. 43 i 48 a s. 179 i 189.

⁹ Kouzelná pohádka: Žijí se odvozují z archaických rodových mýtů a obsahují iniciace, spojených s bolestnou zkouškou odolnosti, s představou dočasné symbolické smrti, styku s duchy a znovuzrození. *Encyklopedie literárních žánrů*, Paseka, Praha i Litomyšl 2004, s. 473.

¹⁰ Až ve zvířecích pohádkách, mnohdy mravoučných, vystupují jako protagonisté zvířata, která jinak plní jen pomocné role. Zvířecí pohádky přecházejí v bajky, vyznačují se alegorií a moralitou. Tamtéž, s. 473.

liĝího démona za natolik významného, aby se o něm

Zmínky o liĝkách se ovšem objevovaly v jiných ĝánrech, pŕevážnĚ v psané literatuŕe, která kvĕli specifickému zpŕsobu dochování Ľínského folkloru slouĝí badatelŕm jako zdroj informací o lidových pŕedstavách nejen o liĝkách. řeĽ je o kratĝích Ľi delĝích záznamech prozaického charakteru, aŝ uĝ jde o historiografickou prózu (*Shiji*, *Shuowen jiezi*) Ľi o záznamy a povídky blĝící se fikci, napŕŕ *Soushenji*. Významným zdrojem povídek o neobyĽejných jevech je sungská kompilace *Taiping guangji*. Výbor z tĕhto památek dotýkající se Ľínského folkloru si západní Ľtenáŝ mĕĝe pŕelĽst v pŕekladu do angliĽtiny od Jana de Groota v jeho monumentální ĝestisvazkové publikaci *The Religious System of China*¹². O liĝkách se pĝíĝe pŕedevĝm ve IV. a V. svazku v oddĽlech *The Soul in Philosophy and Folk-Conception* (kapitola *On Zoanthropy*) a *Demonology* (kapitola *On Animal-Demons*), ĽásteĽ nĚ také v VI. svazku v oddĽlu *The War against Spectres* (kapitola *The War against Animal-Demons*). Z ústních zdrojŕ jsou k dispozici osobní svĽĽectví sesbíraná hlavnĚ v první polovinĚ 20. st.¹³. UrĽité informace o liĝím kultu lze sbírat na území Ľíny i dnes¹⁴.

Pokud je mi známo, o liĝí tradici v ĽínĚ byly zatím publikovány tŕŕ rozsáhleĝí monografie v západních jazycích. První je dizertaĽní práce Ylvy Monschein *Der Zauber der Fuchsfee* z roku 1988¹⁵. Její autorka na základĚ velmi podrobné analýzy Ľínských pramenŕ od nejstarĝích dob aĝ tĕmŕŕpo souĽasnost zkoumá vznik a vývoj dvou obrazŕ, které se sjednotily v postavĚ liĝky Ľi osudová ĝena-svĕdnice (*Āfemme-fatale*) a dobrotivá kurtizána obĽující se ve prospĽch muĝe. Monografie Feixiao Kang *The Cult of the Fox*¹⁶ z roku 2006 je zamĕřena jiným smĕrem. Vĝmá si tĕmŕŕvýluĽ nĚlidového kultu liĝího boĝstva na severovýchodĚ Ľíny

¹¹ Zde vycházím z tvrzení, jeĝ zaznamenala Xiaofei Kang pŕŕ svĕm terĕnním výzkumu v Shaanxi v 90. letech minulĕho století. O ambivalentním pŕŕstupu k liĝímu démonovi nebo duchovi, kdy byl na jedné stranĚ drĝen ve velké váĝnosti a na stranĚ druhé pokládán za okrajový jev, bude Ŗel pozdĽji. KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox. Power, Gender and Popular Religion in Late Imperial China*, New York 2006, s. 152.

¹² GROOT, J. J. M. de: *The Religious System of China*, Brill, Leiden 1892 Ľ 1910.

¹³ S tímto typem zdroje pracují ĽásteĽ nĚA. Krappe a T. Johnson.

¹⁴ V 90. letech provedla terĕnní výzkum v provincii Shaanxi Xiaofei Kang. KANG, Xiaofei: *The Cult of the Fox. Power, Gender and Popular Religion in Late Imperial China*, Columbia University Press, New York 2006.

¹⁵ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée. Entstehung und Wandel eines ĀFemme-fatale-Motivs in der chinesischen Literatur*, Haag und Herchen, Frankfurt/Main 1988.

¹⁶ Viz pozn. 13.

nictvím distribuována moc mezi pohlavími. Poslední
Late Imperial Chinese Narrative od Ranii Huntington,
 která vyšla v roce 2003, shrnuje všechny významy, které měla lička v čínské literatuře od 17.
 století do pádu císařství. V soulasně době se řadí k nejúplnějším a nejautoritativnějším dílům,
 která byla k danému tématu publikována.

Dílem Pu Songlinga se dlouhodobě zabývá Judith Zeitlin¹⁷. Významným podílem ke
 studiu *Liaozhai* přispěli již zmiňovaný Vasilij Aleksejev¹⁸ a Olga Figman¹⁹. Ostatní relevantní
 studie byly uveřejněny formou článků buďto ve sbornících nebo v odborných časopisech,
 z nichž nejbohatším zdrojem pro tuto práci je časopis *Asian Ethnology* (dříve *Asian
 Folklore Studies*), který vydává Nanzan University. K nejčastěji citovaným badatelům
 v souvislosti s ličkami na Dálném východě se řadí Alexander Krappe²⁰, T. W. Johnson²¹ a Li
 Wei-tsu²².

¹⁷ ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, Stanford University Press, Stanford, California 1993; T ý ě: *The Phantom Heroine*, University of Hawaii Press, Honolulu 2007.

¹⁸ Viz statív. Aleksejeva *Tragedia konfucianskoj ličnosti i mandarinskoj ideologii v novellach Ljao Ljaj a K istorii demokratizacii kitajskoj starinnoj literatury. O novellach Ljao Ljaj* in: PU Sun-lin: *Strannyje istorii iz kabineta neudačnika (Ljao Ljaj i)*, Peterburgskoje vostokovedenije, Sankt-Peterburg 2000.

¹⁹ FIGMAN, O., *Tri kitajskich novellista XVII i XVIII vv. Pu Sunlin, Czi Jun', Juan' Mej*, Nauka, Moskva 1980.

²⁰ KRAPPE, A. H., *Far Eastern Fox Lore*, California Folklore Quarterly 3/2, 1944, s. 124 i 147.

²¹ JOHNSON, T. W., *Far Eastern Fox Lore*, Asian Folklore Studies 33/1, 1974, s. 35 i 68.

²² LI Wei-tsu, *On the Cult of the Four Sacred Animals (四大門) in the Neighbourhood of Peking*, Folklore Studies 7, 1948, s. 1-94.

1. Liška v Ľínskych lidových pŔedstavách

1.1. Kdyĝ se Ŕekne Āliĝkañ

Zcela na úvod chci uvést pŔehled slov, kterými bývá liška v ĽínĽ oznaĽovaná. Liška jako biologický druh se Ľínsky Ŕekne *huli* 狐狸. Liška ovĝem nikdy není Ājenomñ zvíŔe Ľ hranice mezi liškou obyĽejnou a liškou obdaŔenou nadpŔirozenými schopnostmi je velmi nezŔetelná a lze pŔedpokládat, ĝe v tradiĽních pŔedstavách takováto hranice ani neexistovala. Kaĝdá liška mĽla potenciál stát se magickým tvorem.

Slovo *huli* lze proto do jisté míry volnĽ zamĽřovat s výrazy *huli jing* 狐狸精, *huyao* 狐妖, *humei* 狐媚 nebo *huxian* 狐仙²³. V povídkách psaných klasickým jazykem se Ľtenáš nejĽastĽji setkává s jediným znakem Ľ *hu* 狐. Vĝechny nesou urĽitý hanlivý nádech, aĽ koliv *huxian* vyjadŔuje i úctu, kterou lišky vzbuzovaly. PŔekládat jej lze jako Āliĝlí duchñ nebo Āliĝlí boĝstvoñ, v angliĽtinĽ se pro *huxian* pouĝívají výrazy Āfox spiritñ, Āfox fairyñ Ľi Āfox-immortalñ²⁴. Aleksejev pouĝívá spojení Āsvjatajañ nebo Ābessmertnaja lisañ. OznaĽení *huxian* také mohlo vyjadŔovat snahu mluvĽího neurazit lišku, kdyĝ o ní mluvil, a tak se vyhnout její pomstĽ

²³ Jsou, samozŔejmĽ i dalĝí výrazy, napŔíklad *huguai* 狐怪, *hugui* 狐鬼 nebo *hushen* 狐神, tady ale zmiřuji jen ty nejpuĝívanĽĝí.

²⁴ Výraz *huxian* se objevuje pomĽnĽpozdĽ aĝ za dynastie Ming. Mezi prvními, kdo ho pravidelnĽji pouĝívá, je i Pu Songling, aĽ koliv ne pŔímo v textech povídek, jako spĽíĝ ve svých komentáŔích k nim. HUNTINGTON, R.: *Alien Kind: Foxes and Late Imperial Chinese Narrative*, Harvard University Press, Cambridge MA 2004, s. 134f.

mohlo evokovat ěenské boĝstvo. NámĚ úsilí o setkání
ci jiĝ od dob básníka Qu Yuana²⁵. PozdĚji, za dynastie
Tang, jsou k boĝstvĚm *xian* pĚrovnávány krásné kurtizány a sexuálnĚ aktivní taoistické
mniĝky, a setkání s nesmrtelnými vílami se stává alegorií pro setkání s obyvatelkami
kvĚtinových dvorĚ²⁶. Tuto ambivalenci významu, který implikuje jak nesmrtelnou bohyni, tak
ĝenu pro potĚžení z nejniĝších společenských vrstev, zdĚlil i výraz *huxian*²⁷.

Huyao i *humei* lze pĚelozit doslova jako Āiĝlí démonĚ, v angliĚtinĚ pak jsou výrazy
jako Āfox spectreĚ nebo Āfox demonĚ, v ruĝtinĚ Āisij demonĚ nebo ĝriĝ pojem Āisje
navaĝdenijeĚ. *Yao* i *mei* vyjadĚují v ĤiĝtinĚv zásadĚzlého ducha nepĚátelského ĤlovĤku, také
jsou to ale výrazy pro speciálnĚ ty zlé duchy (dalo by se Ťct i straĝidla), kteĚí získali
nadpĚrozené schopnosti na základĚsvého vysokého vĤku. Liĝka se také poĤítá k tomuto typu
bytostí Ĥ Ĥím je starĝí, tím víc se její dovednosti rozĝiĝují. Dalĝí z významĚ slova *yao* je zise
miren de nüzi 姿色迷人的女子, Ākrásná, okouzlující ĝenaĚ²⁸, coĝ je také jedna
z nejtypiĤtĝích podob liĝky.

Výraz *huli jing* je blízký pĚedchozímu výrazu, kromĚ liĝky samotné se stal také
synonymem pro ĤarodĤku a ĝenu-vampa obecnĚ Hanyu da cidian definuje *huli jing* takto: 狐
仙, 狐妖的俗稱. Výraz v sobĚnese silnĝí erotický náboj neĝ *huyao* a v souĤasnĚ ĤiĝtinĚ
se pouĝívá spĝíe jako nadávka²⁹. V ĤĝtinĚbychom opĤ mohli pouĝít spojení Āiĝlí démonĚ,
ale také Āiĝka-vampĚ, Āiĝlí upírĚ i Āiĝka-kouzelniceĚ. NiĤetře dalĝí výrazy související
s liĝkou, s nimiĝ se lze setkat, jsou *humi* 狐迷, poblouznĤí liĝkou, *huhuo* 狐惑, katastrofa
zpĤsobená liĝkou nebo *husui* 狐綏, nevĤrná mangelka.

²⁵ Ĥesky viz Ĥ. CHĚ Jĥan: *Z Ĥchuských písní*, Praha 2004. Také v dobĚĤesti dynastií byl v ĤĤinĚmezi uĤenci
oblíbený poetický proud Āhledání nesmrtelnýchĚ (*youxianshi* 游仙诗) o úsilí setkat se s nesmrtelnou bytostí.

²⁶ Tĝ. nevĤtincĝ.

²⁷ KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 57.

²⁸ *Xinhua cidian*, Shangwu yinshu guan, Beijing 2004. 新華詞典, 商務印書館, 北京 2004.

²⁹ 妖媚迷人的女子 (罵人的話). *Xinhua cidian*, Beijing 2004.

upgrade to
ges and Expanded Features

1.2. Specifika ľínskeho folkloru

Tradice sbírat a zapisovat folklor je v ĽínĽ pomĽnĽ mladá. První folkloristé se objevují až začátkem 20. století v souvislosti s jedním z požadavků Májového hnutí³⁰, který předpokládal reformu Ľínské společnosti pomocí nové kultury, jeĽ mĽla hledat své vzory mezi lidem. Nová literatura tak mĽla Ľerpat obsahovĽi formálnĽ z lidové slovesnosti. S tou se vĽak Ľínský intelektuál potĽeboval teprve seznámit, a proto nĽkolik nadĽených studentů Pekingské univerzity organizovalo Ľchození k lidu, které kromĽsbĽru folklornĽho materiálu mĽlo za Ľíl i pozvednutí kulturnĽ úrovnĽ vesniĽanů. Vzhledem k tĽmĽúplné absenci vhodné metodologie nelze bohuĽel texty získané v této době považovat za plnocenný folkloristický materiál³¹.

V pšpadŇliŇŇho kultu ovŇem data sesbŇraná zaŇátkem 20. stoletŇ pšŇliŇ nepomŇŇou, protoŇe, jak jiŇ bylo zmŇnŇno, liŇka se neobjevovala ani v pohádkách ani v lidových písnŇích a místní ŇpovŇŇyň se tehdy jeŇŇŇ nesbŇraly. Ani dnešŇí folklorista hledající na venkovŇ informace o liŇce to nemá jednoduché: Xiaofei Kang popisuje, jak nezasvŇŇený ŇlovŇk vŇbec nepozná, Ňe v chrámu uctívají liŇŇí boŇstvo. Jediný zpŇŇsob, jak to zjistit, je zeptat se místních, a pak záleŇí jen na jejich ochotŇ zda ŇcizinceŇ s liŇkou seznámí. MŇsto nedŇvŇŇŇ vŇak podobné pšŇnŇí vzbuzuje spŇŇŇ údiv nad tŇm, Ňe se nŇkdo zajímá o tak perifernŇ jev³².

³⁰ *Wusi yundong* 五四運動; Hnutí datující svjT vznik 4.5.1919. PŕvodnDreakce na pŕedání polostrova Shandon do japonských rukou, protesty vŕgak pod vedením intelektuálŕT brzy pŕerostly v hnutí za celkovou obrodu ŕŕny, jeŕ se mŕla udát hlavnDpomocí nové kultury a nové literatury psané v jazyce blízkém hovorové ŕŕli.

³¹ Hnutí bylo značně ovlivněno koncepcí ruského Aarodnictví. Získané písně vyprávějí, písloví, ap. uveřejňovali jako píseň deníku *Beijing daxue rikan* 北京大學日刊, od prosince 1922 samostatně v týdeníku *Geyao zhoukan* 歌謠周刊. HUNG, Chang-tai: *Going to the People*, Harvard University Press, Cambridge, MA 1985.

³² KANG, Xiaofei: *The Cult of the Fox*, s. 147 i 160.

čínského folkloru v moderním smyslu z doby před rokem
oznamená, že neexistují záznamy o folkloru. Lze říci ze
zmínek v historiografické próze a další literatuře, která nebyla považována za fikci. Také lze
sbírat zmínky o projevech lidových zvyklostí ve fiklím narativu, ať koliv na první pohled by
se mohlo zdát, že bude těžší určit, co je původní, nezkreslená představa a co je dílem autorovy
fantazie. Jelikož se však i čínská fikce snažila co nejvíce zachytit realitu³³, lze se domnívat,
že i vlnina obyvatel severovýchodní Číny vnímala lišku stejně jako autoři klasických povídek.

Cenným zdrojem jsou také lékařské příručky, které se v mnohém opírají o staletými
ověřené diagnostické a léčebné postupy, takže se dá předpokládat, že i příručky z pozdějších
dob v určité míře odrážejí představy dob minulých. Liška byla totiž jako magické zvíře od
starověku užívaná v čínské tradiční medicíně, která dokázala zúžitkovat všechny části liščího
těla od srsti až po trus.

Pokud se folklor chápe jako fenomén vyjadřující obecně lidské představy a potřeby,
pomůže také srovnání s projevy lidové kultury okolních etnických skupin, zvláště pokud
v dané oblasti probíhal podobný kulturní vývoj. V tomto ohledu je pro dané téma
nejdůležitější oblast Japonska. Badatelé se dosud neshodují, zda je kult liščího božstva
v Japonsku autochtonního původu, nebo zda byl importován z Číny. V každém případě kult
lišky v Japonsku vyvíjel poněkud jiným směrem než v Číně. Dlouhou dobu tady sehrával
důležitou roli a v některých oblastech života ji sehrává i dnes.

V neposlední řadě se určitá představa o významu lišky v Číně dá vytvořit i z toho,
jakou pověst má tento tvor v Číně v dnešní době. Nutno říci, že neprávě lichotivou, jelikož
slovem liška se označuje člena, která úmyslně svádí muže a odvádí je od zákonné manželky a
od rodiny. Na mnoha místech severovýchodní Číny, zejména v provinciích Shanxi, Shaanxi a

³³ Diskuse o tom, zda se vůbec dá v případě staré čínské literatury mluvit o fikci nebo zda ji jako takovou
přijímali současníci, je nad rámec této práce, proto se do ní nebudu pouštět detailně. Základní přehled vývoje
fikce v čínské literatuře viz: MA, Y. W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion to Traditional Chinese Literature*,
SMC Publishing, Taipei 1986, s. 31 i 48. Viz také: T'ý ě, *Fact and Fantasy in T'ang Tales*, in: *Chinese
Literature: Essays, Articles, Reviews (CLEAR) 2/2, 1980*, s. 167 i 181.

kultem liǵŕho boǵstva, které s prosŕcŕmŕi komunikuje

Pu Songlingovy povŕdky ze sbŕrky *Liaozhai zhiyi* se řadŕ k svŕnovŕ nejproslulejřŕm dŕlŕm ŕŕnské literatury. Jeho liǵŕ vŕly patřŕ k nejpozoruhodnŕřŕm ģenskŕm postavŕm ŕŕnské literŕrnŕ tradice. Inspirovaly a inspirujŕ nejednu postavu ģenské hrdinky v pozdnŕřŕch povŕdkŕch a romŕnech, ve dvacŕtŕm stoletŕ se doŕkaly i komiksové podoby a zfilmovŕnŕ. Od svŕ přŕedchŕřdkynŕnŕ liǵky-dŕmonky v lidovŕch přŕedstavŕch ŕ se na první pohled v mnohŕm odliǵujŕ. V tŕto prŕci se budu snařit poukŕzat na to, ģe tyto rozdŕly spoŕŕvŕjŕ přŕedevřŕm v odliǵnŕm poselstvŕ, které Pu Songling vyjadřuje prostřŕdnictvŕm chovŕnŕ svŕch liǵŕŕch hrdinek. Pu Songling vyuřŕvŕ vřech podob, v nichř kdy liǵky v prŕbŕnŕu historie vystupovaly, a zŕroveř do postav liǵek vklŕdŕ jedineŕnŕ obsah zalořenŕ na univerzŕlnŕch morŕlnŕch hodnotŕch. Vytvŕř tak pozoruhodnou synkrezi řvulgŕrnŕchŕ lidovŕch přŕedstav a sofistikovŕnŕch ideŕlŕ uǵlechtilŕho ŕlovŕka *junzi* 君子³⁵.

V nŕsledujŕcŕch dvou podkapitolŕch bude přŕedstaven obraz liǵky-kouzelnice v lidovŕch přŕedstavŕch na severovŕchodŕ ŕŕny i obraz liǵky, jak je znŕmŕ z klasickŕ literatury. ŕŕnskŕ materiŕl je pro srovnŕnŕ doplnŕnŕ i struŕnŕm nŕstinem rolŕ, které liǵka sehrŕvala u ostatnŕch nŕrodŕ Vŕchodnŕ a Střŕdnŕ Asie. U literŕrnŕch pramenŕ se pak zastavŕm u krŕtkŕ definice ģŕnŕř, v nichř se liǵky nejŕstŕřŕ objevujŕ.

1.3. Liǵka v lidovŕch přŕedstavŕch

³⁴ Viz pozn. 10.

³⁵ Přŕvodnŕpřřsluřnŕk vysokŕ ģlechty, Konfucius dŕvŕ tomuto vŕrazu novŕ smysl. Junzi mŕře bŕt kdokoli, kdo vzdŕlŕnŕm a sebezdokonalovŕnŕm pŕřtjuje svou uǵlechtilost. Stojŕ v protikladu k *xiaoren* 小人, v morŕlnŕm smyslu řnalŕmu ŕlovŕkuř.

ickými schopnostmi se v ĽínĽ vyskytuje pouze na sever od Dlouhé Šeky, na jih se rozĹšĽl v zásadĽaĹ v literárnĽm zpracování³⁶. Za domov pŠbĽhĽ o liĹkách se pokládá provincie Shandong 山東, hodnĽrozĹšĽená je liĹka ve folkloru i v ostatních oblastech severovýchodní Ľíny, zejména v provinciích Shanxi 山西, Shaanxi 陝西 a Hebei 河北. Z Pekingu a okolí je dokonce doloĹen kult ĽtyŠ posvátných zvíŠat: liĹky, jeĹka, lasice a hada, pŠĽemĹ liĹka je z této ĽtveŠce nejposvátnĽĹĹ³⁷. LiĹka se rovnĽĹ Šadila ke zvíŠatĽm-patronĽm císaŠských eunuchĽ. V pozdnĽm období dynastie Qing získala titul StráĹce císaŠské peĽeti, *Shouyin daxian* 守印大仙; krom toho byla i ochránkyní státnĽho pokladu a oficiálních dokumentĽ³⁸. V prĽbĽhu dĽĽin byla stejnĽductívaným jako i obávaným tvorem, na jedné stranĽ se jí klanĽli, na stranĽdruhé ji pomocí zaklínadel vymĽitali.

Ambivalentní vztah k liĹkám lze ĽásteĽnĽ odvodit od jejich zpĽsobu Ĺivota. LiĹka Ľervená (*Vulpes vulpes*) je velmi pŠzpĽsobivý vĹeĹravec, její základní potravou je hmyz a myĹi, nepohrdne ale ani lesními plody a zdechlinami. V blízkosti lidských obydlí se Ĺiví zbytky, na vesnici mĽĹe páchat Ĺkody na hospodáŠských zvíŠatech³⁹, pŠĽemĹ pŠebytky potravy si zahrabává. Jako doupĽliĹkám poslouĹí kaĹdá vhodĽĹĹ díra, mívají jich nĽkolik; odtud pak rozsáhlá liĹĽí obydlí v pŠbĽĽích. V ĽínĽ na nĽĽasto bylo moĹné narazit poblĹĹ hrobĽ a hrobek Ľ kromĽúkrytĽ jim tato místa poskytovala i zdroj potravy, a to ve formĽ obĽĽin, které svým zemŠelým pŠnáĹeli pozĽstalí⁴⁰. Spojením se svĽtem mrtvých liĹky vzbuzovaly nedĽĽĽru a strach.

³⁶ Byli to také pouze obyvatelé severovýchodní Ľíny, kteŠ nerozliĹovali mezi obyĽejnými a nadpŠrozenými liĹkami. Stejnou funkci v lidovém náboĹství, jakou mĽly na severu liĹky, plnilo na jihu boĹstvo Wutong. KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 46-47; JOHNSON, T.W., *Far Eastern Fox Lore*, s. 41.

³⁷ LI Wei-tsu: *Four Sacred Animals*, s. 1 Ľ 94.

³⁸ KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 185 Ľ 190.

³⁹ VĽĹina lidí u nás má liĹku vĹitou jako zlodĽku kuŠat, primárnĽm cílem liĹĽích výprav do kurnĽĽ jsou vĹak vejce. <http://www.wir-fuechse.de/direkt/fuechse.htm>, 9.7.2009

⁴⁰ BarvitĽpopsaná scĽna setkání liĹky a ĽlovĽka na hŠitovĽje v novele Anatolije Kima *Lotos*. V jeho postavĽliĹky jsou patrnĽ i ohlasy dálnĽýchodního folkloru. KIM, A., *Lotos*, in: *Izbrannoe*, Sovetskij pisatel', Moskva 1988.

...nĎpo staletí lovily a jejich koĎeĝina byla velmi ĝadaná⁴¹.
...tradiĎní ĭínská medicína, zvláĝĎ pak liĝí samce. Játra
byla známým prostředkem proti opilosti, smĭ z liĝích jater, ĝluĭi a stĕv chránila pĕšed
takovými závaĝnými nemocemi, jakými byly horeĝky, malárie a mor; popel ze spáleného
liĝího ocasu vyhánĎ z tĭla jedy. Specializovaným polem pĕsobnosti byly puchýĕ a všedy
zpĕsobené krysami, ale i dlouhodobá koĝní onemocnĭí obecnĎ⁴². Liĝí maso se
pĕšedepisovalo pacientĕm s tuberkulózou a posedlým démony a stĕva namletá do vlaĝné vody
mĭla dokonce mít schopnost vzkĕšit ĭlovĭka, který zemĕl v dĕsledku napadení démony. Co
je vĕak nejdĕĝitĭĝ ĭ poĭídání syrového liĝího masa mĭlo vylĕit ĭlovĭka posedlého
liĝkou⁴³.

Posedlost liĝkou se projevovala nesouvislou mluvou a bláznivým chováním,
naruĝujícím bĕĝné normy společenské chování. Postiĝený ĭlovĭk ĭ vĭĝinou mladá, ĭerstvĭ
provdaná ĝena ĭ mohl pobíhat nahý po ulici nebo se válet po zemi a ĝĭkat jako liĝka. Také
mohl najednou mluvit nebo psát jazyky, které se nikdy neuĭil, a vyĝadovat potravu, kterou se
obvykle krmí liĝky. Typickými jsou záchvaty nekontrolovaného smíchu stĕdající se
s dlouhými chvílemi, kdy posedlý jen sedí a tupĭzírá pĕšed sebe⁴⁴. Je tedy vidĭ, ĝe podobnĎ
jako nĭkterá dalĝí zvíĕata, mohla být liĝka jak lĕitelkou nemocí, tak i jejich pĕvodcem.

Kombinace noĭního zpĕsobu ĝivota, poĝírání zdechlin a proslulé liĝí ostraiĝitosti daly
vznik pĕšedstavĭtvora, který se pohybuje na hranici mezi dnem a nocí, mezi svĕtem ĝivých a
mrtvých a kterého je tĭĝké chytit⁴⁵. V tradiĎní ĭínské kosmologii liĝka pĕšedstavovala princip

⁴¹ Z liĝí koĝeĝiny se ĝily pĕšedevĝm zimní ĭapky a kabáty. V nejstarĝích dobách se pomocí barvy srsti odliĝovali
hodnostáĕ. Panovníkovi náleĝela bílá liĝka. Koncem 19.st. mĭla jedna liĝí koĝeĝina stejnou hodnotu jako
koĝeĝina vlka, rysa nebo ĭerného medvĭla a asi polovinu hodnoty koĝeĝin leoparda nebo sobola. MENDE, E.
von, *Warum brach man dem Fuchs das Genick?* In: *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und*
Ostasiens, 2. díl, Wiesbaden 2002, s. 25 ĭ 32.

⁴² Podobná pĕšedstava existovala i u Tuvincĕ: liĝí maso se pouĝívalo jako ochrana pĕšed neĝovicemi. TAUBE, E.,
Der Fuchs. Von der altaituwinischen Tradition zum zentralasiatisch-sibirischen Kontext, in: *Der Fuchs in Kultur,*
Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens, 1. díl, Wiesbaden 2002, s. 149.

⁴³ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 6. díl, Leiden 1910, s. 1072 ĭ 1073.

⁴⁴ KRAPPE, A. H., *Far Eastern Fox Lore*, s. 133; De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 5. díl,
Leiden 1907, s. 584.

⁴⁵ Podle serveru www.thefoxwebsite.org je potřeba nĭkdy aĝ 100 dnĭ k odchycení jedné mĭtské liĝky.
<http://www.thefoxwebsite.org/attitudes/commonmyths.html> 8.3.2009.

nocí a smrtí, ale také se ěnskostí⁴⁶. Liĝkám zaaly být
cké schopnosti, pozdĭji se objevilo spojení Āliĝka ĭ
nesmrtelnýĭ, *huxian* 狐仙, ve smyslu Āposvátná liĝkaĭ. Liĝĭho démona, který se o ĭ lovĭka
nezajímá, je třeba respektovat a zbyteĭnĭ neprovokovat. Mohl by se velmi snadno urazit a
liĝĭí pomsta bývá krutá⁴⁷. Jeĝĭ v moderní dobĭ je ve východní Asii moĝná setkat se
s názorem, ĝe hodné liĝky vlastnĭ neexistují. Vĭšlo se, ĝe posvátná liĝka má schopnost znát
obsah vĝech psaných dĭ ve svém okolí, aniĝ by do nich nahlédla, pĝbĭhy o hodných liĝkách
byly tedy vymyĝleny hlavnĭze strachu pĝed pomstou v pĝpadĭ ĝe by se liĝkám doneslo nĭto
nelichotivého na jejich adresu⁴⁸. Pak by se mohly pomstít napĝklad ĝháĝstvím, jelikoĝ údajnĭ
umí vykĝesat oheĝĝvihnutím svého ocasu. Stejnĭtak se ale liĝka mohla stát i ochránkyní pĝed
poĝárem⁴⁹.

V lidových pĝedstavách je liĝĭí démon také tvor s neobvyklými schopnostmi, který
mĝĝe nahromadĭním zásluh dosáhnout nesmrtelnosti. Ve své zvíĝcí podobĭ se pozná podle
toho, ĝe se nebojí lidí, ĭasto je bílé barvy, má záĝvé oĭi a ve tmĭlehce svĭĝlkuje⁵⁰. Taková
liĝka ĝije 1000 let, obvykle se ve vĭku 50 let mĝĝe promĭhit v ĭ lovĭku, ve vĭku 100 let pak
v krásnou dívku a jako tisíciletá dosáhne nesmrtelnosti a stává se Ānebeskou liĝkouĭ 天狐⁵¹.
Hromadĭní zásluh pĝtĭm mĝĝe být dvojí: studium klasických textĭ a asketický zpĝsob ĝivota
nebo vysávání ĝivotní energie *jingqi* 精氣 lidem. Jelikoĝ liĝka samotná je jinové podstaty,
touĝí po hromadĭní principu jang, coĝ se dĭje pĝ pohlavním styku s muĝem-ĭ lovĭkem. Pomĭ
s liĝkou dokáĝe muĝe fyzicky vyĭerpat aĝ zabít, liĝĭí démoni byli proto v ĭ ĭnĭpovaĝování za

⁴⁶ V protikladu k principu jang, který pĝedstavoval svĭlo, teplo a ozáĝený svah hory. Principy jin a jang se
vzájemnĭdoplĝovaly. Ālin a jang pĝedstavují princip rozdílnosti, která vytváĝí pĝĝaglivost, ĭ nastávání a mnohost,
která vzniká z jejich kombinací; ale vzhledem k vzájemné úzké souvislosti jsou také dokladem základní Jednoty
tohoto svĭta.ĭ CHENG, A., *Dĭjiny ĭínského myĝlení*, DharmaGaia, Praha 2006, s. 241.

⁴⁷ Motiv mĝtící se liĝky, kterou nĭkdo zabil nebo ĭi ublíĝil, se pak ĭasto opakuje v ĭ ĭnské literatuĝe.
MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée*, s. 82 ĭ 83. CAMPANY, R. F., *Strange Writing. Anomaly Accounts
from Early Medieval China*, State University of New York Press, Albany 1996, s. 389.

⁴⁸ Tento názor je z Japonska, ale jelikoĝ jsou ĭ ĭnské liĝky schopné vĭĭĭ, co kdo o nich ĝká na míle daleko a za
nelichotivé ĝĭi se mĝtít, domnívám se, ĝe ho lze zaĝadit ĭ k ĭ ĭnským pĝedstavám. JOHNSON, T. W., *Far
Eastern Fox Lore*, s. 17.

⁴⁹ De GROOT, J.J.M.: *The Religious System of China*, 5. díĭ, s. 596.

⁵⁰ LI Wei-tsu: *Four Sacred Animals*, 1984, s. 1. Viz také: JOHNSON, T.W., *Far Eastern Fox Lore*, s. 10.

⁵¹ Poĭet let se mĝĝe liĝĭ, shodným rysem je, ĝe liĝĭí schopnosti narĝstají úmĭĭnĭs jejím vĭkem. JOHNSON,
T.W., *Far Eastern Fox Lore*, s. 10.

u a v Shandongu se také vÍřlo, ěe kromÍ promÍhy do
mo posednout Í lovÍka. CÍlem bylo opÍ parazitovat na
lidské ěivotní energii⁵². Ař uě pouěije jakéhokoliv zpÍsobu, svou vlastní *qi* kumuluje do
podoby bílé nebo Í červené kuliÍky a dál zdokonaluje tak, ěe ji vyplivuje a znovu polyká.
Í lovÍk, který tuto kuliÍku získá, získává i liěÍ schopnost léÍ it nebo poěívá velké úcty ve své
komunitÍ⁵³.

Schopnost promÍhit se v Í lovÍka je jedním z nejcharakteristiÍtÍěých rysÍ
dálnÍýchodní liěky. MÍěe tak uÍinit napÍřklad tím, ěe si nasadí na hlavu lidskou lebku a
klanÍ se mÍřící nebo souhvÍřdí Velké medvÍlice. Pokud se jí pÍř klanÍhÍ lebka na hlavÍduřÍ,
promÍhÍ se v Í lovÍka. OdÍ si vyrobÍ z listÍ, pak Í íhá u cesty. NÍkdy má pocestný ěÍtÍ ě to
kdyě je celý výjev pozorován potulným buddhistickým mnichem, který neěřastníka vÍas
zadrěÍ a krasavici usvÍřÍ z liěÍ podstaty⁵⁴.

Liěky také rády zpívají a milují hudbu⁵⁵. MajÍ pÍřstup k hluběímu poznání neě lidé a
jsou ochotné se o nÍ podÍlit jak s lidmi, tak s ostatními liěkami, jejich knihy věak bývají
napsány nesrozumitelným jazykem⁵⁶. Mezi poznávacÍ znamenÍ patÍ i charakteristický pach,
který se snaěÍ zakrýt parfémý⁵⁷. Liěky dlouhodobÍ ěijící mezi lidmi pouěívají specifická

⁵² LI Wei-tsu, *Four Sacred Animals*, s. 5; JOHNSON, T. W., *Far Eastern Fox Lore*, s. 52; KRAPPE, A. H., *Far Eastern Fox Lore*, s. 124.

⁵³ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 5. díl, s. 594. V *Liaozhai* viz povÍdku Wang Lan 王兰 I/105.

⁵⁴ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 4. díl, Leiden 1901, s. 192 ě 193. Viz také: MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 76 ě 81.

⁵⁵ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 4. díl, s. 194.

⁵⁶ Nejstarěí dochované záznamy o liěkách-uÍ encích jsou v 18. kapitole v *Soushenji*. NejznámÍěí je pÍřbÍh o liěákovi, který vede uÍ enou debatu s ministrem Zhang Hua. Spadá sem i motiv liěky pÍřdnáěející dalěím liěkám. Anglický pÍřklad viz: De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 4. díl, s. 194 a 195 ě 196. Xiaofei Kang uvádÍ také motiv z 8. stoletÍ o Í lovÍku, který ukradne liěkám knihu, jen aby zjistil, ěe je napsaná nesrozumitelným typem písmá podobným sanskrtu. Lze to vnÍmat i jako projev nedÍvÍty vÍřÍ buddhismu. KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 30 ě 31. Viz také: MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 84 ě 90.

⁵⁷ De GROOT, J.J.M.: *The Religious System of China*, 4. díl, s. 194. Viz také: KANG, Xiaofei: *The Fox [hu 狐] and the Barbarian [hu 胡]*, *Journal of Chinese Religions* 27, 1999, s. 49 ě 50.

oužit podle vĚku⁵⁸. Mezi vĚbec nejĚastĚjĚ patĚ pĚjmenĚ
k zpozornĚ Ě je homofonnĚ se slovem liĚka *hu* 狐⁵⁹.

Vzhledem k vĚznamu liĚky v tradiĚnĚ medicĚnĚ kde vystupuje jak v podobĚ pĚvodce nemoci, tak i jako lĚĚitel, a k jejĚmu postavenĚ coby ambivalentnĚho tvora, kterĚ se pohybuje na hranici mezi dvĚma svĚty, se v poslednĚ dobĚ uvaĚuje i o vztahu mezi liĚkami a ġamanismem⁶⁰. Eberhard uvádĚ liĚku jako zvĚĚ, na nĚmĚ jezdĚ ġaman pĚ svĚch cestĚch⁶¹. Dává to pak do souvislosti se schopnostĚ liĚky magicky cestovat na velké vzdĚlenosti, jak to máme zachycenĚ napĚklad v nĚkterĚch povĚdkĚch v *Liaozhai*. Slovu ġamanismusĚ se chci vyhnout, jednak kvĚli konotacĚm, kterĚ toto slovo vyvolává a jednak z toho dĚvodu, ġe pro Ě Ěnskou oblast jde dosud o velmi spornĚ tĚma, zejmĚna co se tĚká nejstarĚch dob.

Se ġamanismem jako se samozĚejmou vĚĚ, aĤ koliv z ponĚkud jinĚho ťhlu pohledu, operuje i Kang Xiaofei. PĚedkládá podrobnĚ popis praktik liĚĚho kultu na severu ĚĚny v pozdnĚmingskĚ, qingskĚ a modernĚ dobĚ LiĚku zde uĤtĚvali a mĚsty dodnes uĤtĚvají jako ducha Ĥi boġstvo, kterĚ vĚmĚhou za obĚtiny zabezpeĤuje prosebnĚkĚm bohatstvĚ a zdravĚ Ĥi obojĚ je vĚak Ĥasto v rozporu se zĚjmy komunity, neboĚ se tak dĚje na ťkor bohatstvĚ, zdravĚ Ĥi sluġnĚ povĚti nĚkoho dalĚho. BohatstvĚ pro ĤvouĚ rodinu liĚka prostĚukradne nĚkomu jinĚmu. BlĚhnĚ je i motiv muġe, kterĚ svou ġenu, konkubĚnu nebo snachu⁶² vĚmĚhou za penĚze poskytuje liĚkovi k ĤsexuĚlnĚm sluġbĚmĚ. U nĚ se to pak projevuje vĚġe popisovanou posedlostĚ liĚĚm duchem.

⁵⁸ KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 29.

⁵⁹ VĚvoji vztahu mezi obrazem liĚky a cizince ze severu/zĚpadu je vĚhovĚn ĤlĚnek Xiaofei Kang: *The Fox [hu 狐] and the Barbarian [hu 胡]*, *Journal of Chinese Religions* 27, 1999, s. 35 Ĥ 67.

⁶⁰ NejvĚce se mluví o souvislosti s kulem KrĚlovnĚ matky zĚpadu, *Xiwangmu*, zejmĚna kvĚli vyobrazenĚ liĚky v hrobce v Mawangdui a popisu KrĚlovnĚ matky zĚpadu v *Shanghai jingu*. DostateĤnĚ pĚsemnĚ doklady nicmĚnĚ nejsou k dispozici. KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 21 Ĥ 25. Viz takĚ: MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 60 a s. 77 Ĥ 78. Spojitost mezi liĚkou a KrĚlovnou matkou zĚpadu vĚak v ĤĚnskĚm myġlenĚ pĚĤtrvala aĤ do dynastie Qing. DĤkazem jsou i dvĚpovĚdky v *Liaozhai*: *LiĚĚ sen* (*Humeng* 狐夢, LZZY V/621), a *Axiu* (阿繡, LZZY VII/990).

⁶¹ VychĚzĚ pĚ tom ze *Shuowen jiezi*, kterĚ oznaĤuje liĚku za zvĚĚ, na nĚmĚ jezdĚ duchovĚ mrtvĚch. EBERHARD, W., *Novelle*, s. 97.

⁶² Xiaofei Kang pĚpomĚnĚ, ġe se jednĚ o okrajovĚ Ĥleny rodiny Ĥ snachy a konkubĚny, kterĚ rodina na jednĚ stranĚpotĚbovala, na druhĚ stranĚbyly pro ni coby cizinky nebezpeĤnĚ. KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 108 Ĥ 109.

se lidé obraceli obvykle až tehdy, když selžou ostatní prostřednictvím duchovního média v transu, médium pak sdělí recept na úplně jiný lék. Jak dále zdůrazňuje Kang, liščí kult nikdy neměl snahu stát se veřejným, oficiálně podporovaným kultem, ale aby garant listů osobních pšání zůstával na pomezí legality a vytvářel tak protipól k oficiální moci⁶³.

Podobné představy o lišce známe i z Koreje a Japonska. Zatímco zmínka z Koreje je málo, v Japonsku požívají lišky dokonce větší úcty než v Číně a to zejména díky spojení kultu lišky s kultem plodnosti. Původně se liška objevovala pouze jako posel boha úrody a plodnosti Inariho, a také jako zvíře, na němž Inari jezdí. Později božstvo v jeho funkci nahradila a Inari se stalo jedním ze jmen, jimiž se lišce v Japonsku říká⁶⁴. Víra v posvátné lišky tam v této podobě přetrvává na venkově dodnes. Spojení s úrodou zřejmě vedlo k tomu, že si lidé začali lišku spojovat s bohatstvím a rozšířily se pověry o liškách-hospodářích, kteří švýmň rodinám nosí bohatství. Ty je za to musí krmit a nesmí je nijak urazit⁶⁵. Také je v Japonsku mnohem rozšířenější tzv. Aposedlost liškami⁶⁶.

Trochu jiný postoj k liškám zaujímali národy na sever a na západ od čínského etnika. Pro Mandčuy, Mongoly i Tuvince byla liška posvátným tvorem a vázala se k ní různá tabu, zejména pš lovu. Mandčúové (označování také jako kmen Xibo/Sibe) nesměli lišky lovit vůbec, což vysvětluje pohádka o tom, jak liška zachránila lovce život. V domácnostech byly břídné oltářky, na nichž domácí nechávali ve sváteční dni liščímu duchovi obětiny. Pokud někdo našel mrtvou lišku, měl ji pohřbit jako lovce⁶⁷. Když Mandčúové usedli na čínský trůn, přinesli s sebou patrně i velkou úctu k liškám, což by mohlo také vysvětlit rostoucí popularitu liščího kultu za dynastie Qing, zejména v oblasti hlavního města Pekingu.

⁶³ Tamtéž, s. 161 i 190.

⁶⁴ Obecným japonským názvem pro lišku je *kicune*. Více o kultu boha Inariho viz: KRAPPE, A. H., *Far Eastern Fox Lore*, s. 135 i 136; CASAL, U. A., *The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals of Japan*, *Folklore Studies* 18, 1959, s. 44 i 49.

⁶⁵ JOHNSON, T. W., *Far Eastern Fox Lore*, s. 59 i 61.

⁶⁶ Tamtéž, s. 52.

⁶⁷ STARY, G., *The Fox in the Sibe-Manchu Culture*, in: *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens*, 1. díl, Wiesbaden 2002, s. 197 i 203.

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

24

⁷⁴ nebo vlkodlaci⁷⁵. Monschein nicméně upozorňuje, že stejného typu proměny: vlkodlak je člověk, který se i obvykle za trest i mluví ve zvíře, aniž by to chtěl nebo tomu mohl zabránit. Dálně východní liška je naopak původně zvíře, které díky usilovnému hromadění zásluh a těžení svých schopností dokáže nabýt lidské podoby, je však diskutabilní, nakolik se svou podstatou stává opravdu člověkem. Jejím cílem je pak postoupit k vyšší formě bytí i jako liška⁷⁶.

Uther rozděluje lišky v evropském (a i ástejně i mimoevropském) prostoru na dvě skupiny podle role, kterou v příbězích sehrávají⁷⁷. V jiných než kouzelných pohádkách, legendách a bajkách je liška zvířetem, které dokáže obelstít mnohem silnější zvíře, avšak sama se stává obětí slabších tvorů nebo vlastního vychloubání. Je to typický trickster, který má moc tvořit i ničít, podvádí jiné, ale sám je také podveden⁷⁸. V kouzelných pohádkách je pak liška téměř vždy číkovným pomocníkem, který zvedá nosti i obvykle za záchranu života i pomáhá svému dobrodinci získat nevěstu nebo splnit nesplnitelný úkol (například najít čívou vodu). Sem spadá i obecně evroasijský motiv vedlé něho zvířete, které pro pasivního hlavního hrdinu získá bohatství a nevěstu, a to číkovným obelháním boháče, vládce nebo nadpřirozené bytosti. V Asii je hlavním hrdinou liška, v Evropě je tento příběh známý spíše pod názvem Kocour v botách.⁷⁹

⁷³ KRAPPE, A. H., *Far Eastern Fox Lore*, s. 142 i 145.

⁷⁴ Ze Srbska je například známý motiv nevěsty-zmije, kterou si mládenec přivede domů a její pravou identitu odhalí mládenčova matka. Nevěsta přinutí muže vyhnat matku z domu. BRLÍLOVÁ-MAĞURANILOVÁ, I., *Čtiborova hora a jiné rozprávky*, Bratislava 1991.

⁷⁵ O těchto zvířatech, a také o mnoha dalších viz kapitoly *On Zoanthropy* in: De GROOT, J.J.M.: *The Religious System of China*, 4. díl, s. 156 i 252; *On Animal Demons* in: De GROOT, J.J.M.: *The Religious System of China*, s. 542 i 652.

⁷⁶ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 5-6.

⁷⁷ Uther, H.-J., *The Fox in World Literature*, s. 133 i 160.

⁷⁸ řadu nejznámějších motivů z liščíh příběhů zapracoval Johann Wolfgang von Goethe do svého eposu *Reineke Fuchs*. Viz například: GOETHE, J. W., *Reineke Fuchs in 12 Gesängen*, Berlin 1982. Zpracovává zde starší námi, který se zřejmě dostal do Evropy z Indie. MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 21.

⁷⁹ KAPLANOGLOU, M.: *A Puss in Boots and A Fox-Matchmaker* : *From the Central Asian to the European Tradition*, *Folklore* 110, 1999, s. 57 i 62.

2. Obraz lišky v japonské literatuře

2.1. Literární žánry *zhiguai* 志怪 a *chuanqi* 傳奇

Příběhy o hodných liškách, které stráví po boku svého muže několik let, porodí mu syna a jsou vzornými manželkami, které leží v centru zorného pole této práce, se zdánlivě mívají podobat pohádkovým syžetům. Stith Thompson syžet o lišce proměňující se v člověka zařazuje do svého indexu motivů lidových příběhů pod čísla D313.1 (liška proměňující se v člověka), B601.14 (svatba s liškou) a *B651.1 (svatba s liškou v lidské podobě)⁸⁰. Nicméně dobré mít na paměti, že romantické příběhy o liškách nejsou pohádky a hodné, pomáhající lišky jsou již literárním výtvorem⁸¹.

Přetím, než přejdu k vývoji liščího tématu v japonské literatuře, představím stručně dva literární žánry, jež příběhy o liškách zpracovávaly nejčastěji. Jsou to *zhiguai* 志怪 a *chuanqi* 傳奇; pojmy je možné přeložit jako Žánry neobyčejného a Příběhy o neobyčejném. Oba žánry byly psány vzdělanci v klasickém jazyce a oba spadají do kategorie písemnictví, která se označuje jako fikce. Když mluvím o fikci, vycházím z definice Y. W. Ma: „Fikce (...) je kompozice psaná převážně v próze, která vytváří spíše imaginativní než faktickou realitu.“

⁸⁰ S výjimkou jednoho eskymáckého syžetu se ve všech případech jedná pouze o japonské, korejské a indické zdroje. V případě B601.14 následuje kromě jednoho indického syžetu odkaz na W. Eberharda, v případě *B651.1 odkaz na W. Eberharda a A. Krappe. THOMPSON, S., *Motif-Index of Folk-Literature: A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exemplars, Fables, Jest-Books and Local Legends*, Rosenkilde and Bagger, Copenhagen 1955 i 1958, s. 313-315. Zařazení motivu svatby s liškou do indexu folklorních žánrů považuji za zvláštní, obzvláště když Eberhard sám uvádí, že se tento motiv v japonském folkloru nevyskytoval. EBERHARD, W.: *Novelle*, s. XI.

⁸¹ EBERHARD, *Novelle*, s. XI; PCHU Sung-ling, *Zkazky*, s. 263.

realitu, ale dává vzniknout realitě, která je výsledkem
nebo⁸² Největší důraz klade Ma právě na autorovu záměr
vytvořit fikci a z tohoto předpokladu vychází i přes rozdělení fikce na základní žánry⁸³.

Vznik a rozvoj fikce v čínské literatuře lze datovat právě do doby, kdy se objevily
první záznamy neobyčejného *zhiguai*, a to někdy od 3. století n.l.⁸⁴. Záznamy *zhiguai* bývají
také řazeny pod obecnější název *biji* 筆記, stručné záznamy a postřehy o nejrůznějších věcech.
Sestávaly většinou z několika stručných vět, některé ale vykazovaly potenciál příběhu. Ten
byl podán rovněž suchými, lakonickými výrazy.

Robert Campsey se zamýšlí nad tím, jakou úlohu hrají neobyčejné věci při vytváření
obrazu světa. Za neobyčejné označuje to, co se liší od normálu, nicméně normální bývá
často definováno negativně a to vyjmenováním věcí, které jsou asinici za normální nepovažují.
Čizí prvky jednak vzbuzují obavy, protože útočí na ideologický systém dané společnosti, a
tudíž je třeba je eliminovat, na druhou stranu jsou nezbytné pro kulturní a sociální rozvoj dané
společnosti. (Anomalie) svou promítlivostí nutí k individuální i kolektivní sebereflexi. Jsou
proto klíčovými nositeli pro společné vytváření identity a budování společnosti. Kultury,
skupiny, náboženské tradice a sekty často nepřímo vyjadřují, co jsou, nebo v co doufají, že
jsou, nazváním toho, co nejsou⁸⁵.

Pro se však čínští učenici začali zajímat o neobvyklé jevy právě v raném středověku?
Jakékoliv sbírání a zapisování neobyčejných jevů lze chápat jako kosmografický akt, přes
němž zapisovatel řádovatelů neznámé světa, a tím je i jiní součástí svého vlastního světa⁸⁶.
Přes postupující decentralizaci říše středověku, která následovala po pádu dynastie Han, v době

⁸² MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 31.

⁸³ Základní žánrové rozdělení čínské fikce podle Y.W. Ma vypadá takto: 1. *biji* 筆記, 2. *chuanqi* 傳奇, 3. *bianwen* 變文, 4. *huaben* 話本, 5. *gongan* 公案. Tamtéž, s. 34. *Zhiguai* bývají také označovány za typ *biji*.

⁸⁴ Otázka, do jaké míry je *zhiguai* fikcí, zůstává otevřená. Problémy s datací způsobuje i fakt, že čínský termín pro fikci, *xiaoshuo* 小說, je starší než fikce samotná, používal se již za raných Hanů a původně označoval analé (=nevýznamné) povídky, tedy všechny písemné útvary, které se netýkaly historie, filosofie, komentářů o morálce i oficiálních prohlášení.

⁸⁵ CAMPSEY, R. F., *Strange Writing*, s. 8.

⁸⁶ Tamtéž, s. 1 i 17.

Zhiguai 志怪 jsou krátké prozaické literární útvary, které ve zhužité podobě podávají jen stručnou informaci o určitém jevu, věci, tvorovi nebo schopnosti vymykající se normě. Svou formou se podobají historiografickým a geografickým pracím, které rovněž lakonicky sdělovaly, co se kde nachází, nebo co se kdy odehrálo. Události spíše stručně popisují, než aby je vyprávěly. Neobyčejnost věci a jevů stojících v centru pozornosti těchto záznamů je také hlavním jednotícím prvkem jinak různorodého souboru textů. Co je také důležité, je jejich obsahová nekanonizace ve vztahu k politickým prohlášením, historiografickým, filosofickým a dalším textům závažného obsahu⁹⁰.

Předchůdci záznamů o neobyčejném se objevují již v hanském i předhanském období, pozdější bibliografové sem řadí například *Liexianzhuan* 列仙傳 z prvního století před n. l. nebo *Knihu hor a moří* (*Shanhaijing* 山海經), jejíž nejstarší části snad vznikly ještě v době Války čínských států (453 i 221 před n. l.). Z vládní sbírek záznamů o neobyčejném se bohužel dochovalo jen o málo více než jejich názvy. Mezi nejznámější a nejobsažnější se řadí

K gánrovým špecifikám viz také: CAMPANY, R. F., *Strange Writing*, s. 21 i 32.

nebo *Soushenji* 搜神記⁹². Ğánr *zhiguai* samotný dal
rozvíjet jinému typu fikl ního narativu, povídkám *chuanqi*.

Literární útvary Ğánru *chuanqi* 傳奇, nazývaného také *Tang chuanqi* 唐傳奇 neboli Ğangská novela⁹³, jsou povídky psané v klasickém jazyce, které se objevují za dynastie Tang a podobnĚ jako *zhiguai* pojednávají o vĚtech, které byly neobyčejné aĝ zcela se vymykající normálu, a tudĚ stály za zaznamenání. Protoĝe vĝak v tomto pĚpadĚ jde o rozvíjetĚ narativ neĝ v pĚpadĚ *zhiguai*, je moĝné jiĝ mluvit nejen o záznamech, ale pĚsmo o pĚbĚích, byš se nejednalo o dlouhé texty a mnohé z nich si zachovaly struĤnost a lakoniĤnost jazyka *zhiguai*. NejvĚjšího rozkvĤtu tento Ğánr zaznamenal v 11. Ĥ 12. století za dynastie Song.

Povídky *chuanqi* mají pomĤrnĚ stabilní strukturu, která zahrnuje úvodní Ĥást pĚstavující hlavní protagonisty a místo dĤje, pozvolna se rozvíjející dĤ a závĤreĤnou poznámku, do níĝ autor Ĥasto promĤtá vlastní hodnocení popisované události. Vystupující postavy jsou popisovány zvenĤí, prostĚdnictvím svĤch promluv a skutĤĤ, autor samotný si zachovává pozorovatelský odstup. V *Indiana Companion to Classical Chinese Literature*⁹⁴ jsou *chuanqi* rozdĤlené na dvĤvelké skupiny Ĥ na anekdoty a na pĚbĤhy samotné. Za nejvĚší rozdĤl oproti záznamĤm *zhiguai* je považováno to, ĝe v *chuanqi* jiĝ nestojí neobyčejná vĤ v centru zájmu autora, nýbrĝ ĝe se jeho pohled pĚsouvá na ĤlovĤka a na jeho reakci na setkání s ní.

Chuanqi se staly bohatým zdrojem inspirace a studnicí syĝetĤ pro rodící se vypravĤské Ğánry, které zaĝívají svĤ rozkvĤ rovnĤĝ za dynastie Song. Ty se pak staly základem pro tzv. *huaben* 話本, prozaické útvary psané v *baihua* 白話, v jazyce blízkém

⁹¹ Anglický pĚklad viz: GREATREX, Roger: *The Bowu Zhi : An Annotated Translation*, Stockholm University, Stockholm 1987.

⁹² CAMPANY, R. F., *Strange Writing*, s. 32 Ĥ 99; ruský pĚklad L. Menĝkov: *GAo Bao, Zapiski o poiskach duchov*, Azbuka, Sankt-Peterburg 1994.

⁹³ Názvem *chuanqi* se oznaĤoval také soubor dramatických dĤ v tzv. Ğigním stylu, které se tĤily velké oblĤbĤ Ĥ aš uĝ na jeviĝi nebo jako Ĥetba Ĥ za dynastií Ming a Qing, proto se jim pro odliĝení Šká *Ming chuanqi* 明傳奇.

⁹⁴ NIENHAUSER, W. H. Jr. (ed.): *The Indiana Companion*, s. 353 Ĥ 360; autorem hesla *ch'uan-ch'i* je Sarah YIM.

oblíbeným ěánrem pro tvorbu mnohých literátů, ať koliv
i ve vřtech nebyl ejných omlouvat. Svřj druhý rozkvřt
zařily za dynastie Ming a v mnohém z nich vycházel i Pu Songling př sestavování svého
nejslavnřjřho řila *Liaozhai zhiyi* 聊齋誌異.

Pro oznaění nřeho nezvyklého, nebyl ejného, zvlářtnřho ři podivného mřla
klasická řínřina množství slov. Ta nejbřjřnřjř jsou *yi* 異, *guai* 怪 a *qi* 奇. *Yi* má z nich
nejřřř význam nřeho vymykajícího se normálu, nřeho ne-obyl ejného. Je to také vřechno
cizí a neortodoxní. *Guai* má spřge negativní konotace. Oznařuje také vyboření z břřného
stavu vřř, ale zároveň přřdpokládá přřdstavu o pevném svřřovém řřdu. Jakékoliv naruření
prostřdnictvřm *guai* bylo tudřř vnřmáno jako hrozba tohoto řřdu. Naopak *qi* mřřge být
oznaění pro nřto vynikajícího, nebyl ejnř skvřřného a jedineřného. Jeho konotace jsou jak
negativní tak pozitivní.

Kategorie nebyl ejných jevř mřla v řřnřmnohem řřřř zábřř, neř si obvykle řápadní
řtenáš přřdstavuje. Záznamy *zhiguai* nemusely mluvit jen o duchách a anomáliích, mohly
popisovat také nřto vzácné a jedineřné. Jako přřklad lze uvést záznam *Ostrý meř* (*Kuai dao*
快刀) z *Liaozhai*, v nřmř jeden vořák vlastní meř, který je tak ostrý, ře dokáře jedinřm
úderem odseknout zlořinci hlavu. Odseknutá hlava se jeřř nřkolik krokř kutálí a řřká:
ŘOpravdu ostrý meř !⁹⁵ Řápadní řtenáš by takový přřbřř jistř neozařil za fantastický nebo
nadpřřrozený.

Co je vřak nejdřřřřřř si uvřřomit, vztah ř lovřka k fantastickému a nadpřřrozenému
byl v řřnř jiný neř v Evropř Zatřmco na řápadř byly jevy, kterřmi se zabřvala fantastická
literatura, vnřmány jako nepatřřcí do zdeřřřho svřřa a vzbuzovaly hrřzu nebo nedřřvřřu,
v řřnř se přřbřřy o nebyl ejném opřraly o vřřu v existenci podobných jevř coby nedřřlné
souřřstř obklopujřcí nás reality. Řápadní fantastická literatura se rozvřřř ař od 18. stoletř

⁹⁵ Postupnřse vytvářely řerie přřbřř se stejnřmi postavami, které daly vznik řřřřskému kapitolovému románu.
PRř ĆEK, J.: *The Origins and the Authors of the Hua-ben*, Academia, Praha 1967.

⁹⁶ LZZY II/210.

tu llovka a pšrody, v tradiční línské literatuše vgak
nedošlo, ať koliv se mñhil pohled na literární zobrazení

reality.⁹⁷

Karl Kao označuje západní vidění světa za kreativní i projektující své vlastní představy na pozorované, zatímco na Východě tomu bylo přesně naopak. Všechny jevy byly prezentovány jako pravdivé a jako takové zapadající do celkového obrazu světa, což se týkalo i fantastiky, byť stála na okraji. O fantastice dále píše: „Některé příběhy můžeme zařadit do kategorie *nadpřirozených* (kurzíva K.K.) v tom ohledu, že reprezentují jevy, které existují mimo pozorovatelný svět, nebo případy, které ovlivňují přirodní zákony; zatímco jiné příběhy jsou *fantastické*, protože jejich syžety obsahují to, co je ne-normální nebo tak výjimečné, že se to stává nepřirozeným, ať koliv ne nutně nadpřirozeným“⁹⁸.

Pořádkem 4. století, to jest v době kdy vzniká nejznámější sbírka *zhiguai* i Gan Baovo *Soushenji* i probíhala také diskuse o tom, zda existují duchové, nebo ne. Autor sbírky se ve své předmluvě pozastavuje nad tím, že mnozí jeho současníci o existenci duchů pochybují. On sám jako důkaz uvádí citace ze starších textů a říká, pakliže by duchové byli výmysl, nebyli by o nich mučové starých dob psali. Gan Bao ovšem připojuje, že některá novější svědectví o setkání s duchem mohou být podvrhem i tady radí být opatrným: dítvřovat dílům minulosti a záznamy ze současnosti brát s rezervou⁹⁹.

Až už říkané pořádkem novovku v nadpřirozeno vřeli nebo ne, a nehledě na to, že žánry *zhiguai* i *chuanqi* řadíme k fikci, dobová tradice vyžadovala, aby byly sepsané zajímavosti prezentovány jako skutečné. Od toho se odvozovala i jejich formální výstavba. Typická povídky *chuanqi* začíná pojmenováním hlavního protagonisty, lokalizací příběhu uvedením jména reálně existujících míst, někdy se uvádí i rok nebo doba, kdy se příběh odehrál. V ideálním případě má být příběh nřím, co autor sám zažil, nebo co mu vyprávěl

⁹⁷ KAO, K.S.Y. (ed.), *Classical Chinese Tales of the Supernatural and the Fantastic*, Bloomington 1985, s. 1 i 4.

⁹⁸ Tamtéž, s. 2 i 3.

⁹⁹ Viz předmluva L. Mengikova in: GAŇ Bao, *Zapiski o poiskach duchov*, s. 14. Překlad předmluvy Gan Baova: tamtéž, s. 25 i 26.

dní postavou je nejčastěji pšslužník vzdělané vrstvy. Vzniká nový pšbŕh, jaký ješdnikdo nezapsal.

Tyto rysy vyniknou ve srovnání s vyprávěními v *baihua* jako jsou *huaben* a tradiční čínský román, které také hojně využívaly nadpřirozené náměty, jako jsou duchové, upíři nebo lišky, nicméně nijak neskrývaly svou smyšlenost. *Huabeny* s oblibou zpracovávaly starší syžety nebo historické náměty, pšle emg neváhaly historii řádovymyslet, a pro pojmenování postav využívaly soubory typických jmen pro typizované hrdiny. Dřvodem, proč literatura psaná v *baihua* nemusela svou fiktivnost nijak zakrývat, je, že byla od začátku psána jako fikce a pro zábavu, a dobrý úředník se jí neměl pšlíg zabývat. Če se tak navzdory všemu dlo, nám dokládá už jenom fakt, že 99% klasických čínských románů je napsáno právě v *baihua*¹⁰⁰.

Liaozhai zhiyi je dílo psané klasickým jazykem a řadí se k vysoké literatuře. Od ní bylo v Číně poğadováno pšdevgím vlnné zobrazení reality. Vzděnci, kteří ve volném čase psali povídky s fantastickými náměty, se za tuto svou slabost pro nedřležitě pšbŕhy pro radost v pšedmluvách omlouvali. Podle Judith Zeitlin je právě Pu Songlingovo dílo mezníkem, od něhož čínští autoři zahajují řboj o fikci, boj o právo smyšlenky na existenci i ve vysoké literatuře¹⁰¹. Pu Songling zkombinoval fantastický obsah s formou blízkou historiografické próze, jež patřila k nejváženějším odvětvím vysoké literatury. Sám sebe dokonce nazval *yishi shi* 異史氏, řhistorikem neobyčejného, a v podobném duchu pšpojoval k povídkám své vlastní komentáře. V pšedmluvě se označuje za pokračovatele díla Gan Baoa a Li Hea¹⁰², čímž jednak hledá historické precedens daného typu tvorby (a tím jí dává právo na existenci), jednak zmínkou právě těchto dvou autorů dává najevo svou propojenost s těmi, kteří se

¹⁰⁰ MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 35.

¹⁰¹ ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 15 i 42.

¹⁰² Li He 李贺 (790 i 816), tangský básník proslulý nekonvenční poezií plnou kontrastů. Jeho verše oscilující mezi popisem nádhery palácového života a obrazy hrůzných nebezpečí, násilí a nepřátelské přírody. Často zde vystupují duchové a démoni. V 11. století mu kritika pšsoudila pšezdívku řlémonický génius, *guicai* 鬼才. Viz: FRODSHAM, J.D. (ed.), *Goddesses, Ghosts, and Demons. The Collected Poems of Li He*, North Point Press, San Francisco 1983.

svým způsobem velmi troufalé vydávat za historické dílo
konalou formu i jsou působí o liškách a upírech.

Fikce se stala prostorem, v němž vzdělanec prokazoval svoji zručnost, a zároveň i prostředkem, kterým vyjadřoval svůj vztah ke světu. Jak vidíme na příkladu rozsáhlých románů ze 17. století a nakonec i u samotného Pu Songlinga, vznikla snaha napsat jedno velké dílo, které by vyjádřilo celou autorovu životní filosofii. Autorům nešlo o zviditelnění se ani o publikaci, ať koliv nelze říct, že by je případní čtenáři nezajímali¹⁰³. O případné možnosti výtoku na své tvorbě nemohla být až do 19. století i do vzniku poetičtější čtenářské obce řeč. Literát sloužící ve státní správě psal své životní dílo jaksi mimo veřejný život, ve volném čase, pro radost a neusiloval o jeho publikaci během života. Pokud se tak stalo, vycházely romány a sbírky povídek pod pseudonymy a jejich autoři se v předmluvách nezapomínali za svůj polin omluvit a poprosit čtenáře, aby předkládané nevýznamné povídání přijal jako výstrahu i pro své poučení.

2.2. Polidivný démon: liška v literatuře do 17. století

Znaky *hu* 狐, *li* 狸¹⁰⁴ nebo pozdější *huli* 狐狸 se v čínské literatuře objevují brzy, ať koliv před obdobím Česti dynastií jich není mnoho. Podrobný seznam a rozbor míst v nejstarších textech, na nichž jsou zmiňovány lišky, uvádí Ylva Monschein, proto se zde zastavím jenom u několika nejvýznamnějších.

Patrně nejstarší dochovanou zmínkou znaku 狐 je *Kniha písní* (*Shijing* 詩經), která vznikla zřejmě v rozmezí od 11. do 6. století př. n. l. Jde převážně o lásti oděvu vyrobené z liščí kožičiny, je zde ale i několik zmínek lišky samotné. Nejčastěji citovaná pasáž je tato:

¹⁰³ Názorným příkladem je román *Sen v červeném domě* kde nekonečné Cao Xueqinovy revize na základě reakcí prvních čtenářů byly jedním z důvodů, proč román nestihl dokončit. MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 45.

¹⁰⁴ *Li* může znamenat i divokou kočku, proto u nejstarších pramenů není vždy zřejmé, zda se mluví o lišce.

Interpretace tohoto verĝe jsou rŇzné. De Groot vychází z komentáŇe Zhu Xiho, který liĝku i havrana oznaĝuje za ĝpatná znamení a celý verĝ za obraz ŇŇe Ňtící se do záhuby¹⁰⁷. Podobného názoru je i Karlgren. Ylva Monschein také vidí v liĝce negativní význam, pŇspisuje ho ale celkovému dojmu z básnĚ která popisuje zasnĚženou severskou krajinu a mluví o odlouĝení¹⁰⁸. Naproti tomu Dorothée Kehren je opaĝného názoru: liĝky byly podle ní vnímány pozitivnĚ Liĝlí koĝeĝina byla odznakem vysokého statutu a vrána symbolem slunce, takĝe výsledný obraz lze chápat jako pouĝití dobrých znamení pro pŇŇvolání lepĝího osudu¹⁰⁹.

Je tedy vidĚ, ĝe jiĝ od nejstarĝích dob liĝka nemĚla vyhranĚné negativní nebo pozitivní konotace. Spory o tom, zda byla dobrým nebo ĝpatným znamením, se vedou dodnes. Nejspíĝ byla obojím a její zjevení se vykládalo i v souvislosti s dalĝími okolnostmi. Vyobrazení liĝky se objevují také v hrobkách ze Sichuanu a Shandongu v doprovodu Královny matky západu. Není jasné, jakou funkci zde liĝka sehrávala. Lze se domnívat, ĝe to nĚjak souviselo s podsvĚtím, s duĝemi zemŇelých, tudíĝ jiĝ v dávných dobách mohla být chthonickým tvorem. NikteŇ badatelé dokonce hledají spojitost mezi liĝkami ze sichuanských hrodek a egyptským podsvĚtním boĝstvem Anubisem, pŇŇvodcem mrtvých na onen svĚt, a to prostŇednictvím koĝovných národŇ Qiang 羌, které tou dobou pobývaly i v Xinjiangu¹¹⁰. S tímto názorem si netroufám polemizovat, ovĝem ani souhlasit.

¹⁰⁵ Citováno podle: <http://etext.virginia.edu/chinese/shijing/AnoShih.html>

¹⁰⁶ MŇj pŇŇbliĝný pŇŇklad. James Legge tento verĝ pŇŇkládá: 'Nothing red is seen but foxes, nothing black but crows'. Viz: LEGGE, J.: *The Chinese Classics in Five Volumes. Vol. 4. The She King*, SMC Publishing, Taipei 2000.

¹⁰⁷ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 5. díl, s. 577.

¹⁰⁸ MONSCHIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée*, s. 35f.

¹⁰⁹ KEHREN, D., *The Fox in the Early Period of China. Text and Representations*, in: *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens*, 2. díl, Wiesbaden 2002, s. 11.

¹¹⁰ Tamtéĝ, s. 16 Ľ 18.

g 山海經, nám popisuje lišku s devíti ocasy, která ěje u
1. Ten, kdo pojí jejího masa, je chráněn pšed gu 蠱, coĝ
mŤĝe být jak hadí jed¹¹² tak ěerná magie obecnĝ¹¹³. RŤzné významy tohoto znaku jsou
zajímavé, protoĝe gu mŤĝe znamenat i typ nemoci, pš níĝ dochází ke ztrátĝduĝe a kterou si
muĝ mŤĝe pšvodit pšliĝ ěastým pohlavním stykem se ĝenou. Jak jsem psala v pšedchozí
kapitole, v tradiĝní ěínské medicínĝ byla konzumace liĝího masa jedním z prostšedkŤ proti
liĝí posedlosti, coĝ mŤĝe svĝnit o archaíĝnosti pšedstavy liĝky, která pohlavním stykem
pšpravuje muĝe o ĝivotní sílu. Je ovĝem moĝné, ĝe tyto dvĝpšedstavy ě gu jako ztráta duĝe
v dŤsledku sexuálního vyěerpání a liĝka coby prostšedek proti gu (kde gu mŤĝe být i hadí
nebo hmyzí jed) ě existovaly samostatnĝa propojeny byly aĝ pozdĝji.

Zvláĝní pozornosti kronikášŤ se tĝila devĝtiocasá liĝka. Coby ĝšťastný symbol je
zmiřována v *Bambusových análech* (*Zhushujinian* 竹書紀年)¹¹⁴ a ve *Wuyue chunqiu* 吳越春秋¹¹⁵, pozdĝji se vĝak devĝtiocasá liĝka stává pšedzvlští úpadku dynastie¹¹⁶. Znakem dobré
vlády je také zhlédnutí bílé liĝky¹¹⁷. První popis liĝky coby nadpššrozené bytosti se objevuje
ve slovníku *Shuowen jiezi* 說文解字 (1. století n. l.). Píĝe se zde o nich jako o tvorech, na
nichĝ jezdí duchové mrtvých, a zmiřují se jejich tš dobré vlastnosti: ĝlutá barva, tvar tĝla a to,
ĝe umírající liĝka obrací hlavu smĝrem ke své noš¹¹⁸.

¹¹¹ YUAN Ke (ed.), *Shanhaijing jiao yi*, Mingwen shuju, Taipei 1986. 袁珂 (校譯): 山海經校譯, 明文書局。

¹¹² ALIMOV, I., *Besy, lisy, duchi v tekstach sunskogo Kitaja*, Nauka, Sankt-Petĝburg 2008, s. 48.

¹¹³ Další významy tohoto znaku jsou: 1. nemoc, 2. zlí duchové, 3. vzbuzovat pochybnosti nebo ĝena svádĝící
muĝe, 4. nádoba rozeĝraná ěervy; zrní, které trouchnívá a je odváo vĝrem, 5. vĝrecký symbol. FENG, H.Y. ě
SHRYOCK, J. H., *The Black Magic in China Known as ku*, Journal of the American Oriental Society 55/1, 1935,
s. 2.

¹¹⁴ 又有白狐九尾之瑞。 ě, v oddĝlu 帝禹夏後氏. Citováno z:

<http://www.chinapage.com/big5/history/year2.htm>, Tady se nachází i zmĝnka o koni, který se zmlĝil v liĝku (有
馬化為狐), coĝ se pokládá za nejstarĝí záznam liĝí transformace. MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*,
s. 60. Povaĝuji za pozoruhodné, ĝe první známé zvlšš, ve které se liĝka mŤĝe zmlĝit, je právdĝkŤř. Na jedné
stranĝje tu liĝka jako jinový, chtonický tvor, na stranĝdruhé kŤř ě ĝmaskulinní a heroický symbol *par
excellence*. ě ELIADE, M., *Some Observations on European Witchcraft*, History of Religions 14/3, 1975, s. 161.
Také to svĝnit ě skuteĝně ambivalentním obrazu liĝky.

¹¹⁵ In: MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 51.

¹¹⁶ Tamtéĝ, s. 53.

¹¹⁷ *Songshu* 宋書. In: MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 53.

¹¹⁸ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 62 ě 63.

ig od začátku zmiřují jako zvíře neobyčejné, které se
h, a vztah k ní byl spř ambivalentní. Postupně se pak
prosazoval názor, že je liška posel špatných zpráv, odkud nebylo daleko k rovnici Āliška =
přivodce neštěstí¹¹⁹.

Skutečnou popularitu lišky získávají až v období Česti dynastií (3. i 6. st.) a následně
během vlády dynastie Tang (6. i 9. st.). Tehdy se dostávají do módy krátké záznamy
popisující nějaký neobyčejný jev, cizokrajné zvíře, vzácnou věc nebo pozoruhodnou historii i
výše zmiřované záznamy neobyčejného *zhiguai*. Ze *Xuanzhongji* (in: *Taiping guangji* 太平廣
記) z přelomu 3. a 4. století n. l. pochází text, který poprvé hovoř o schopnosti lišky dožít se
tisíc let a vystoupit pak na nebesa. Mluví se zde také po prvé o dovednosti proměnit se
v člověka a navazovat sexuální vztahy s lidmi, o schopnosti lišky znát všechno v okruhu tisíc
mil a nový je i výraz Ānebeská liška, *tianhu* 天狐¹²⁰.

Do stejného období i přelom 3. a 4. století i se datují i již zmiřované *Soushenji* od
Gan Baoa. Odtud pochází několik významných syžetů i motivů, které se budou iasto
opakovat v pozdějších *chuanqi*. Sdílují, že schopnosti věcí a zvířat vzrůstají společně
s věkem¹²¹. Je zde také přímě vysvětlující přivod jména lišek i Azi 阿紫 (Āfialováň), který
rovněž vysvětluje, že lišky byly v předchozím životě frivolními ženami a jako lišky musí
bloudit po horách¹²². Setkat se lze ale i s motivem liščí pomsty za projevené bezpráví¹²³.
Nejlastěji zde ale i tenáš narazí na liščí demony, kteří straží pocestné v opuštěných domech.
Společným vyznáním všech těchto *zhiguai* je, pakliže je člověk morálně pevný a nemá strach,
žádné strašidlo mu nemůže nic udělat¹²⁴.

¹¹⁹ De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 5. díl, s. 580.

¹²⁰ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée*, s. 69 i 70.

¹²¹ *Soushenji* XVIII/421. In: GAŕ Bao, *Zapiski o poiskach duchov*, s. 250 i 253.

¹²² *Soushenji* XVIII/425. Tamtéž, s. 256 i 257.

¹²³ Mladý princ se ėiví vykrádáním hrobů a postělí starého lišáka. Ten se mu zjeví ve snu zraní ho také, až
z toho princ téměř zemře. Viz: *Soushenji* XV/375. Tamtéž, s. 205.

¹²⁴ *Soushenji* XVIII/426. Tamtéž, s. 257 i 258.

nikání buddhismu do íínského prostředí. Buddhismus
zích a duchách, také o vzdálených zemích. Buddhistické
uění bylo s oblibou zobrazováno v pšbích o odplatě¹²⁵. V období míru a relativního
blahobytu za dynastie Tang má svtj pol átek mĚtská kultura, která se pak naplno rozvine za
Songtj (960 ě 1279) a k níĝ neodmyslitelnĚ patšly i profesionální zpĚvaĤky, taneĤnice a
kurtizány. Populárními se stávají milostné pšbĤhy. Jejich hlavními hrdinkami jsou nezšĤdka
liĝky.

Z desátého století pochází sbírka *Taiping guangji*, v níĝ se dochovala spousta povídek
chuanqi z doby Tang a z raných Songtj¹²⁶. Objevuje se zde motiv liĝky, která se promĚřuje
v dívkou a svádí muže, ale také buddhistického nebo taoistického mnicha, který jí zámĚ
pšĤkází. Jsou zde i pšbĤhy liĝlí pomsty, avšak i nemotivované zloby, kdy je liĝlí démon
jednoduše zlý sám od sebe¹²⁷.

Pozoruhodný je pšbĤh, v nĚmĝ liĝka vystupuje na dvoše císařovny Wu Zetian jako
bódhisattva. Je proslulá svými zázraky a schopností všĤchno uhodnout. Jednoho dne pšjde
taoistický mnich a vyzve ji na souboj. NáslednĚ taoista (=místní) porazí bódhisattvu (=cizince)
a ta je ve své liĝlí podobĚ nucena prchnout. V tomto pšbĤhu lze spatšit jak reakci na
bezprecedentní vládu ĝeny tak i negativní reakci na buddhismus obecnĚ. O Wu Zetian bylo
známé, ĝe buddhismus podporovala. Autor pšbĤhu moĝná odmĤtnutím jednoho (cizího
náboĝenství) odmĤtá i druhé (ĝenu na draĤím trĤnĚ). Ylva Monschein i Xiaofei Kang shodnĚ
interpretují osobnost císařovny jako cizorodý prvek v íínské tradici, jako ztĚlesnĚní nadmĚné
ĝenské sexuality, která naruřila pšrozený šád vĤtí, protoĝe stanula na místĚ vyhrazeném
muřtĤm¹²⁸. Od statutu ĤcizinceĤ a pšĤmĤry ĝenského prvku jin je pak k liĝkám jen krĤĤek a Wu
Zetian je pozĤĤji vydávána i za reinkarnaci *xinyue hu* 心月狐 (Heart Moon Fox)¹²⁹.

¹²⁵ EBERHARD, W., *Novelle*, s. 9.

¹²⁶ Fantastickým povídkám z *Taiping guangji* se vĤhuje ruský sinolog Igor Alimov. Viz: ALIMOV, I., *Besy, lisy, duchi v tekstach sunskogo Kitaja*, Sankt-Peterburg 2008.

¹²⁷ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 83.

¹²⁸ KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 32 ě 35; MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 114 - 126.

¹²⁹ Z románu Li Ruzhena 李汝珍 *Jinghua yuan* (鏡花緣, *KvĤy v zrcadle*). Viz také: EDWARDS, L.: *Women Warriors and Amazons of the Mid Qing Texts ĤJinghua YuanĤ and ĤHongloumengĤ*, *Modern Asian Studies* 29/2, 1995, s. 247.

, pozdějšího data¹³⁰, přeznané je ale spojení s ličím, témlílegální moci.

V podobném duchu se nese i domněnka Xiaofei Kang týkající se toho, proč se lička začala tak často objevovat v příbězích *zhiguai* a *chuanqi* v 6. i 9. století. Slovo lička (*hu* 狐) mohlo být díky své homofonii spojováno se slovem Āseverní barbarň (*Hu* 胡)¹³¹ a možná pak na základě analogie nabylo jejího významu Ācizinecň. Zaměňování jednoho s druhým (ličky coby cizinci a cizinci coby ličky) se rozmohlo v době kdy měla čína intenzivní kontakty se světem na sever a západ od čínských hranic. Spousta obchodníků a misionářů zaplavila tangský dvůr, což nejdříve vyvolalo nadšení pro všechno exotické a mohlo vést ke vzrůstající oblibě fantastických syžetů, ale později se zasloužilo o silnou xenofobní reakci. K soutěžení mezi buddhistickými a taoistickými mnichy docházelo nejen ve výše zmiňované povídce. Buddhismus byl za Tangů pošíd jeť novým fenoménem, který svým dťrazem na vyvážení se ze společenských vazeb a také kvůli své velké oblibě nutně vyvolával v tradičních vládnoucích kruzích obavy a pocit ohrožení. Příběhy o ličkách mťgou být jednou z podob, v nichž se projevuje mňící se postoj vzdělaných úředníků k buddhismu v té době¹³².

Skutečným průlomem v ličích příbězích je *Příběh paní Ren* (*Renshi zhuan* 任氏傳), jehož údajným autorem je Shen Jiji 沈既濟 (cca. 740 i 800 n. l.), který poprvé vykresluje obraz ličky s lidskou tváří a s dobrým srdcem¹³³. Povídka ukazuje ličku s pevným charakterem, čestnou a věrnou, která oddaně slouží svému Āmužiň, jak to umí jen málokterá manželka. Částa společná budoucnost je však nečká i ličky a lidé jsou odlišné ģivoľígné druhy, jejichž hranice lze překročit jen na krátkou dobu. Když paní Ren následuje svého muže

¹³⁰ Přími podšízení císařovny se o ní vyjadřovali s respektem jako o schopné panovnici. KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 35.

¹³¹ Jako *Hu* byli přivodňdoznáňováni pouze Sogdejci, později se tento název začal používat i pro jiné okolní kmeny se severovýchodních hranic s čínou. Tamtéž, s. 27.

¹³² KANG, Xiaofei, *The Fox and the Barbarian*, s. 52 i 59.

¹³³ Samotné jméno paní Ren je slovní hříčkou: lička nosí jméno, které evokuje ģlovčka (*ren* 人) a lidskost (*ren* 仁).

je ji pes a ltenáš nezbyvá neě si společně s autorem
akové, jako byla ona.

Pšbŕh je jednou z prvních snah ŕínských literátů vytvořit obraz dokonalé ěeny, která by byla jak skvělou milenkou a společnicí, tak i spolehlivou a ctnostnou mangelkou. Ve skutečném ěivotě se takové ěeny nevyskytovaly ě muě mŕ na výběě mezi mangelkou představující sluěnou, veřejně akceptovatelnou ěenu, kterou mu vybrali rodiě a k níě ěasto nechoval ěádné hlubě city, a milenkou-kurtizánou, která umŕla být líbeznou a chápañící společnicí, nikdy se věak nezbavila nálepky padlé ěeny a nebylo moěné s ní počítat do budoucnosti. Ľástečným šegením byl konkubinát, pšlŕ ěasto se věak stávalo, ěe mangelka a konkubína nebyly schopné ěít spolu v míru a harmonii. Toto dilema se ověem týkalo pšdevěm vzdŕlané úšednické vrstvy a byli to také vzdŕlanci, kdo se jiě od doby raných Tangů snaěili najít ideální ěenský obraz alespoř v literatuě. Jejich hrdinkami se stávaly duchové, démoni, boěstva, liěky¹³⁴.

Obzvlášť liěky se svou inherentní dvojakostí se ukázaly být dobrými nositelkami ěenského ideálu. V *chuanqi* vystupují jako démonické i boěské, amorální i ěestné, ěivoĕígné i nanejvýě moudré. Spojují v sobě ideál mangelky i kurtizány, také ale mŕěou ztŕesřovat ěeny, které jednoduě nezapadaly do tradičních morálních kategorií. Literát si je ověem vŕdom toho, ěe taková ěena zŕstane v šěi fantazie, proto ělovŕka a liěku v povídkách dŕí nepřekroěitelná hranice. Pokud v pšbŕhu vystupuje mladý liěák, byš by mŕ sebelepě vlastnosti, nikdy se mu nepodař dostat za mangelku lidskou dceru¹³⁵. Liěka se mŕěe vdát za ělovŕka, ale zŕstává s ním jen urĕitou dobu ě vŕěnou jsou to tš roky ě a pak umírá nebo ho opouěí. Není schopna prodlouěit lidskou rodovou linii, protoě buď nemá dŕí vŕbec, nebo věechny zemšou¹³⁶. Svou smrtí se věak liěka oĕiěšuje, jak to naznaěuje i závŕ *Pšbŕdu paní Ren*, a zŕstává otevřená moěnost jejího dalěého znovuzrození¹³⁷.

¹³⁴ HSIEH, D., *Love and Women in Early Chinese Fiction*, The Chinese University Press, Hong Kong 2007.

¹³⁵ KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 24 ě 26.

¹³⁶ Pšbŕh Ji Zhen viz: HSIEH, D., *Love and Women*, s. 104 ě 107.

¹³⁷ Kŕřpaní Ren se vrátil bez jezdce, visely na něm jenom její ěaty jako slupka cikády ě cikáda je naráěkou na taoistickou představu promŕhy a evoluce, také paní Ren se patrŕdostala mezi nesmrtelné. Tamtéě, s. 100. Y.

elem pro vlněnou pozdních ličích povídek s milostnou
traně ve všem mnohem lepší než llovík, na druhé straně
si je vlnomá svého podřadného pťvodu a ví, že do lidského světa nepatří. Podobná výstavba
se objevuje i v *Liaozhai*, Pu Songling pak pšchází s novými možnostmi šžení dilematu.
Ličky se také od svého proniknutí do tangské povídky vzdalují zákešnému, krvelačnému
zvířeti, jak je znám z folkloru, a čím dál víc se podobají llovíku. Ying Ning, jedné
z nejznámějších Pu Songlingových hrdinek, pak jako pšpomínka šjíného pťvodu zůstane jen
zvonivý smích.

Ličí pšbily se vzájemně ovlivňovaly se syčety, v nichž se ličky pšmo nevyskytovaly.
Nejlepším pškladem je pšbíl *Yingying zhuan* 鶯鶯傳, klasický představitel typu švzdlanec
a kráska. Ľtenáš zde potká nadaného studenta Zhanga a pťvabnou dívku Yingying, která se
proviní vť i konfuciánským zásadám tím, že se zachová podle toho, co jí šká srdce. Za tento
svťj skutek je považována za nebezpečnou a odsunuta na úroveň níeho ne-zemského,
démonického¹³⁸.

Od pozdních Tangť začínají být za ličky označovány oblíbené konkubíny slabých
císařů, kteří se natolik nechají omámit šenskou krásou, že zanedbávají své vladašské
povinnosti. Jako první je tímto způsobem demonizována Yang Guifei¹³⁹, favoritka tangského
císaře Xuan Zonga (685 i 762). Pšpín k tomu i tangský básník Bai Juyi (772 i 846) svou
slavnou básní *Píseřo vňném šalu*, *Changhen ge* 長恨歌¹⁴⁰. Konkubína se stala synonymem
pro krasavici, která natolik okouzlí muže, že pro ni zapomene na celý svět, byš by se štil do
záhuby. Zde lička není zmiřována pšmo, ale motiv škrásky niřící šgeň se opně vyskytne

Monschein vnímá ličí mangelky v tangských novelách téměř jako mužednice i oběti špatného osudu.,
MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 142;

¹³⁸ Tamtéž, s. 137.

¹³⁹ Ne bez zajímavosti je fakt, že hlavní hrdinka *Pšbílů paní Ren* umírá u Mawei, což je místo, kde byla
uškrcena Yang Guifei. I zde tak vystupuje v Ľíně silně vžitá představa šeny-niřitelky.

¹⁴⁰ V Ľeském pškladu in: PO š ů-i: *Drak z Ľerné tňň* Praha 1964, s. 25-36. Pšložil Josef Kolmař, pšébásnila
Jana Ľroblová.

huyao 古冢狐妖¹⁴¹, v níž básník také opisuje ěensk 
hou li kou. Vyzn n  b sn  je takov : li ka, kter  se
prom n  v krásnou ěenu, není zdaleka tak nebezpe n  jako ěena, kter  se chová jako li ka.
U lechtil  muž v případě li ky odhalí, že jde jen o masku, zatímco odolat skute n  ěen  je
nepom n  t    a vede k zániku cel ch dynastií. Pozd ji za ala být za li  ho démona
ozna ovan  ka d  favoritka posledního císaře dynastie.

Li  ho n m u je znamenit  využito v satirick m rom n  ze 17. století *Xingshi
yinyuan zhuan* 醒世姻緣傳¹⁴², jehož zápletka vypráví o odplat  kter  se dostane hlavnímu
hrdinovi Chao Yuanovi za zabit  bezbrann  li ky, kter  hledala  toli t pod jeho kon m.
V dal ím  ivot  se li ka stane ha te vou man elkou, kter  svou zlostnou povahou terorizuje
celou rodinu, zma  manželovu kariéru a tchána p  vede do hrobu. Postava li ky zde vystupuje
jako nástroj, který je sou  st  autorova plánu pouk zat na rozvr cenost vztah  v bohatých
rodinách, potažmo na c sa sk m dvo e¹⁴³. Li ku je tady vidět   ste n  ve své tradi n  lidov 
podob i jako nadp  rozen  bytost, kter  si získala dostatek zásluh, aby mohla na sebe brát
lidskou podobu a zároveň jako nel stosn  nep  tel, kter  se nemilosrdn mst  za k  vdu, kter 
na n m byla spáchána.

V pr b hu dal  ho vývoje   nru *chuanqi* li ka pokračuje ve svém  polid  ov n n  a
získává novou osobnost. Na rozd l od povídek z d  v n j ch dob se p  st v  stydn  za sv  
přívod a ve svém rozhodování je zcela nezávisl . Jej m cílem nemusí být integrace do lidsk 
spole nosti, což mříže souviset také s tím, že autor m z pozd n j ch dob ji  li ka neslou i
pouze jako prototyp ideální ěeny, ale jejím za len n m do povídek sledují jin  cíle než v 9.

¹⁴¹ Anglick  p  klad viz: De GROOT, J.J.M., *The Religious System of China*, 5. d l, s. 589; německy:
MONCSHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfee*, s. 154 i 155.

¹⁴² Autor není zn m , dílo je podepsáno pseudonymem Xizhou Sheng 西周生. Jedním z kandidátů o autorství je
i Pu Songling. Román zatím nebyl p  lo en do Čížiny, J. Pr  ek název p  kl d  jako *Historie manželství pro
probuzen  světa*.

¹⁴³ Obsáhlou monografii o tomto románu napsala Yenna Wu. WU, Y., *Ameliorative Satire and the Seventeenth-
Century Chinese Novel *Xingshi yinyuan zhuan* i Marriage as Retribution, Awakening the World*, The Edwin
Mellen Press, Lewiston 1999. O románu viz také: BERG, D., *Carnival in China: A Reading of the Xingshi
yinyuan zhuan*, Brill, Leiden 2002.

e právŇ Pu Songling, který vytvořil celý liŇlí svŇ, Ňsobem reflektuje svŇ lidí.

Krystalizuje obraz Āhodné liŇkyň, který se pŇvodním lidovým pŇstavám výraznŇ vzdaluje a lze ho považovat za ĀistŇ literátský vŇtvor. NejvŇŇŇ proslulost si získaly liŇky-kouzelnice z *Liaozhai*. Ty z romantických liŇlích pŇbŇhŇ jsou na první pohled hodnŇ ĀzkrocenŇ a Āastokrát je jedinou vŇŇí, která je odliŇuje od lidí, nerespektování společenských pravidel, volnost v chování a vŇbec to, Ňe coby Ňeny jednají s muŇi jako rovnŇ s rovnŇm, a to i pŇ zachovávání veŇkeré Ňcty a posluŇnosti, které v tradiĀní Āínské společnosti muŇŇm ze strany Ňen náležely. Taková liŇka nejenŇe svému partnerovi neubliŇuje¹⁴⁴, ale naopak mu pomáhá Āi dokonce zachraŇuje Ňivot. V nŇkterých pŇpadech se stává dokonalou starostlivou manŇelkou a matkou, pŇŇemŇ dochází k výraznému odklonu od jejího pŇvodního démonického charakteru a liŇka se z pozice nezákonné milenky pŇesouvá do kategorie řádné manŇelky. *Liaozhai* se ovŇem neomezuje jen na povídky s romantickou zápletkou Āi v následujících kapitolách se pokusím pŇstavit co nejúplnŇŇ pŇhled typŇ liŇlích hrdinŇ a zastavit se u zpŇsobŇ, jakými je Pu Songling vyuŇívá k satiŇe na lidskou společnost.

¹⁴⁴ Na rozdíl od duchŇ mrtvŇch, jak vidíme napŇ v pŇbŇhu *Lotosová vŇŇ* (Lianxiang 蓮香, LZZY II/219).

3. Sbírka *Liaozhai zhiyi* 聊齋誌異 a její autor

3.1. 17. století: doba satirických románů

17. století byla pro Čínu doba významných společenských i politických změn. Vláda poslední čínské dynastie Ming spěla ke svému konci a vzdělanci vedli bouřlivé diskuse o nevyhnutelnosti reforem, které nicméně nenacházely větší odezvu u dvora. Nespokojenost a sociální bouře přispěly nakonec ke svržení dynastie Ming a obsazení čínského trůnu Mandčuy, příslušníky původně kočovného kmene ze severovýchodu země. Okamžitě po nastolení nové vlády nastalo období, během něhož spousta úředníků přišla o své posty nebo se dobrovolně stáhla do ústraní na protest proti uzurpátorům trůnu. Byla to ovšem také doba silné císařské cenzury, kdy se i za mírná vyjádření stínaly hlavy¹⁴⁵.

Začátkem století v důsledku ekonomických změn, ale také díky přílivu stříbra z nově objevených nalezišť v Jižní Americe, vzkvětal obchod, což přispívalo k rozvoji čínských měst, která se kromě tržních center stávala i centry kultury, zábavy a dokonce rodícího se turistického ruchu. Dobová literatura na jedné straně svědčí o fascinaci novými kulturními a společenskými jevy, na straně druhé je zde i nemálo kritiky upadající tradiční morálky, vzrůstající moci obchodníků, kuplení s úřednickými tituly a rozpustilého života studentů, kteří se místo studiu věnují obyvatelkám květinových dvorů. Konfucianští učenci jen s nevolí hleděli na mňící se společnost, v níž obchodní rozkvět posouval hranice morálky a boural předchozí tabu.

¹⁴⁵ FIGMAN, O., *Tri kitajskich novellista*, s. 47 i 48.

Jin Ping Mei 金瓶梅 a Xingshi yinyuan zhuan 醒世姻缘

Rulin waishi 儒林外史¹⁴⁶. První z nich popisuje úpadek

domu obchodníka Ximen Qinga, a to jednak kvůli jeho požitkářskému způsobu života, jednak kvůli intrikám jeho žesti žen. *Xingshi yinyuan zhuan* představuje kaleidoskop obyvatel línské vesnice, která se mluví v tržní mluvo, a popisuje morální úpadek s tím spojený. Obliba dílů je společné téma odplaty za spáchané zlo. *Xingshi yinyuan zhuan* navíc prostřednictvím antiutopického světa vzhledu nohama groteskním způsobem poukazuje na hroutící se společenský řád¹⁴⁷. *Rulin waishi* je satiricky vykreslené panoptikum studentů, učenců a úředníků, tedy línské vládnoucí třídy a těch, kdo se do ní snažil zařadit.

Bující korupce a svěvěle úřadů vedly k sílící společenské nestabilitě a k nedůvěře k oficiálnímu konfuciánskému učení. Koncem vlády Mingů Línů výrazně zdevastovala l etná rolnická povstání pod vedením samozvanců, kteří si uzurpovali nárok na převzetí Nebeského mandátu¹⁴⁸. Není proto divu, že se v této atmosféře blížícího zhroucení dynastie objevily i politické náboženské sekty, nezřídka apokalyptického charakteru. Při hledání nového typu morálního vřdce se do popředí dostala ženská božstva a kult nesmrtelných. Kvůli své morální nejednoznačnosti a nesmrtelnosti byly často spojovány s liškami¹⁴⁹. Díky slábnoucí císařské moci je pak i snaha udržet si autoritu zákazem polooficiálních lokálních praktik i povoleny byly pouze obli předsků, bludným duchům a božstvu domácího krbu¹⁵⁰.

V této době se ožívuje i zájem o věci neobyčejné a fantastiku, v módě je Āmít vlastní posedlost¹⁵¹, ať už je to sbírání kamenů, chov holubů, pití vína nebo těba psaní

¹⁴⁶ Do lětiny přeložil Oldřich Král. Viz: WU, šing-c': *Literáti a mandaríní: neoficiální kronika Konfuciánců*, Praha 1962.

¹⁴⁷ O *Xingshi yinyuan zhuan* coby antiutopii viz: BERG, D., *Carnival in China: A Reading of the Xingshi yinyuan zhuan*, Leiden 2002.

¹⁴⁸ Podle staré línské představ, která se datuje snad ještě do doby vzniku starověké dynastie Zhou (11. i 5. st. př. n. l.), obdržel každý zakládající císař dynastie tzv. Nebeský mandát, povření vládnout v Podnebesí. Když moc dynastie upadala, znamenalo to, že se nebesa odvrátila od císaře nehodného mandátu. Jeho novým držitelem se mohl stát kdokoli, kdo si získal přezí nebes a byl si schopný vybojovat trůn.

¹⁴⁹ K nejoblíbenějším patřila Bixia yuanjun 碧霞元君, zvaná také *Taishan niangniang* 泰山娘娘, Āmatka Taishanů. Největší rozkvět zažívá tento kult koncem Mingů, přetrval pak do začátku 20. století. Viz: KANG, Xiaofei, *The Cult of the Fox*, s. 137 i 147.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 72.

¹⁵¹ O tom, jak definovali posedlost v 17. století, píše J. Zeitlin: Āza prvé, posedlost vystihuje notorickou fixaci spíše na určitý objekt nebo aktivitu než na konkrétní osobu a je spojována zejména se sbíratelstvím a znalectvím.

ájmu literátů o fantasti no mluví i Wang Shizhen 王士禛

írce *Chibei outan* 池北偶談: Ānikdy, když jsme popíjeli

a měíc jiĝ zapadal, vybírali jsme si jako námět rozhovoru události spojené s bohy a nesmrtelnými, duchy a duĝemi; od nich jsme se pĚsunuli k maliĝ kostem o umění, ĝádné téma jsme nenechali bez povĝimnutí.¹⁵² Návrat do literárního ĝivota slaví ĝánry *zhiguai* a *chuanqi*: vznikají celé sbírky povídek o neobyčejném. Jak vĝak podotýká Y. W. Ma, za dynastie Ming se jiĝ oba ĝánry vyĝerpaly, a proto pĚsrovnání se svými pĚdchĝdci z dob Tangĝ pĝsobí jen jako ubohé imitace¹⁵³. Na jejich pozadí pak o to více vynikne ĝenius autora nejslavnĝĝí sbírky povídek o neobyčejném *Liaozhai zhiyi* ĝ Pu Songlinga.

3.2. Pu Songling

Pu Songling 蒲松齡 ĝil v druhé polovinĝ 17. století (1640 ĝ 1715) a podle vlastních slov¹⁵⁴ byl neúspěšným literátem, kterému, aĝkoliv pocházel z rodiny, v níĝ bylo dobré vzděání tradicí, se aĝ do konce ĝivota nepodařilo prosadit ve vyĝĝích kolech státních zkouĝek¹⁵⁵. Dochovalo se nĝkolik jeho básní, písní a esejĝ v klasickém jazyce a také 18 výpravných zpěvĝ v *baihua*¹⁵⁶. Rovnĝ byl dlouho pokládán za moĝného autora románu *Xingshi yinyuan zhuan*¹⁵⁷, napsaného také v *baihua*. Zĝejmĝ mezi lety 1670 aĝ 1680 sepsal

Za druhé, musí být náruĝivá a cílevĝdomá. Za tĚtí, je to zámĝrnĝnekonvenĝní a excentrická póza. ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 64.

¹⁵² Citováno a pĚloĝeno z angliĝtiny podle: ZEITLIN, J.: *Historian of the Strange*, s. 52.

¹⁵³ MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 39.

¹⁵⁴ Svĝĝ nelehký osud plný nouze Pu Songling popisuje v pĚdmluvĝke sbírce *Liaozhai zhiyi*. V ĝeĝinĝsi jej lze pĚstĝst v pĚkladu J. Prĝĝka: PCHU, Sung-ling: *Zkazky*, s. 5 ĝ 6.

¹⁵⁵ Ĭ ĝinĝí úředníci ve státní správĝbyli po staletí vybírání na základĝvýsledkĝ v celostátních zkouĝkách *keju* 科舉. Zkouĝeni byli ze psaní esejĝ, v nichĝ mĝli prostřednictvím vytĚbeného slohu a v pĚdepsané formĝprojevit svou znalost klasikĝ ĝínské literatury. Aĝkoliv teoreticky se ke zkouĝkám mohl pĚhlásit kdokoli, v praxi obsazovali vĝĝnu postĝ synové z tradiĝnĝúřednických rodin, kteřĝ jednak mĝli dostatek prostředkĝ pro dlouholeté studium, a jednak se mohli spolehnout na podporu dalĝch pĚbuzných ve správĝ Státní zkouĝky byly zruĝeny v roce 1905. Podrobnĝji viz: FAIRBANK, J. F., *Dĝiny Ĭíny*, Lidové noviny, Praha 1998, s. 113 ĝ 117.

¹⁵⁶ Reprezentativní vĝbor z nich v pĚkladu J. Hirĝala a M. Ryĝavé viz: PCHU, Sung-ling, *Vyznání*, Praha 1974.

¹⁵⁷ V souĝasnĝ době Pu Songlingovo autorství tohoto románu spĝ odmítáno. BERG, D.: *Carnival in China*, s. 8 ĝ 9.

zhiyi 聊齋誌異¹⁵⁸, která ať koliv nedošla uznání za Pu Songlinga a jeho nejznámějším dílem, díky němuž proslul i za hranicemi Číny. Největší popularitě se ovšem sbírka těšila a těší v samotné Číně¹⁵⁹.

Jaroslav Průšek označuje *Liaozhai* za vyvrcholení a zároveň závěr čínské literatury psané v klasickém jazyce¹⁶⁰. Zhuangův *Śel wenyanu* je zde přisvědena k dokonalosti a zároveň je každým záznamem pevně a mnohdy vtipně vypočítován, takže *Liaozhai* neztrácí na četnosti navzdory svému poměrně velkému rozsahu. Svou roli jistě hraje i fakt, že namísto tehdy běžně používané paralelní prózy použil Pu Songling starší formu *wenyanu* i *guwen* 古文¹⁶¹. V 17. století zažívala tato forma také svůj návrat, ale podobně jako v případě *chuanqi*, s nevelkým úspěchem.

Pu Songling údajně natolik miloval příběhy o neobyčejném, že mu nestačily jen ty, co se k němu dostaly prostřednictvím přátel a známých. Objevila se dokonce pověst, že právě Pu Songling stával u vrat svého domu s konvicí vína, zval kolemjdoucí sedláky k rozhovoru a dal si od nich vyprávět různé pohádky a pověsti, jež pak zpracovával ve své novelě¹⁶². Větná badatelka se shoduje, že příběhy v *Liaozhai* si Pu Songling nevymyslel, ale že je opravdu sesbíral v okolí. Větnou se odehrávají v Shandongu nebo v sousední provincii Hebei, a to na celkem konkrétních místech, a udávají konkrétní jména, takže místní čtenáři si je mohli snadno ověřit. Navíc lze na podobné syžety narazit i ve sbírce jeho současníka Wang Shizhena, nicméně jejich styl naznačuje, že je zachytili a napsali nezávisle na sobě¹⁶³. Z toho všeho by mohl vzniknout dojem, že Pu Songlingova sbírka obsahuje pohádky i bajky, ovšem

¹⁵⁸ Existuje několik variant překlady tohoto názvu. Česky: *Záznamy podivuhodných věcí z pracovny Opory* (nebo *útulek*; Průšek); anglicky: *Strange Tales from Make-Do Studio* (Mair) nebo *Strange Stories from a Chinese Studio* (Giles); rusky: *Stranny istorii iz kabineta neudal'nika* (Aleksejev); Já používám výraz *Liaozhai zhiyi*, zkráceně *Liaozhai*.

¹⁵⁹ Pro více informací o Pu Songlingově životě a prostředí, v němž *Liaozhai* vznikala, viz studie. Průšek *Two Documents Relating to the Life of P'u Sung-ling, Liao-chai chih-yi by P'u Sung-ling a P'u Song-ling and His Work in: PRŮŠEK, J., Chinese History and Literature*, Praha 1970; nebo také: FICMAN, O., *Tri kitajskich novellista XVII i XVIII vv. Pu Sunlin, Czi Jun', Juan' Mei*, Moskva 1980, s. 13 i 22.

¹⁶⁰ Podrobněji o stylu *Liaozhai* viz doslov J. Průška in: PCHU, Sung-ling: *Zkazky o gestu cest osudu*, Praha 1955, s. 256 i 266.

¹⁶¹ *Guwen yundong* 古文運動 bylo literární hnutí za dynastie Tang, které vzniklo jako reakce na složitý typ psaní tzv. paralelní prózy, *pianwen* 駢體文.

¹⁶² PRŮŠEK, J., *Doslov*. In: PCHU, Sung-ling, *Zkazky*, s. 263.

¹⁶³ Řeč je o Wang Shizhenově sbírce *Chibei outan* 池北偶談 (cca. 1691); EBERHARD, W., *Novelle*, s. 23 i 25.; ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 52., ale také jemný nesouhlas: s. 275f117,

...ochybný proniklo velké množství folklorních prvků,
...ární. Precizní vystavěný text je mnohdy plný skrytých
významů a narážek na jiná díla a morální poselství, které Pu Songling do povídek vkládá, je
folkloru velmi vzdálené.

3.3. *Liaozhai zhiyi*

Povídky tvořící sbírku *Liaozhai zhiyi* psal Pu Songling s přestávkami po celý svůj život, nejnovější část však vznikla během desetiletí, které předcházelo roku 1679. Tehdy byla totiž napsána předmluva¹⁶⁴. Podle věhého nejstarší vrstvou sbírky jsou příběhy o duchách a liškách. Zde si Pu Songling iasto přijal oval formy i náměty svých předchůdců. Němčímniž tyto rané hororové příběhy nesou distinktivní rysy *Liaozhai*, jako jsou vnímavý zaostřené scény, evokativní atmosféra a psychologický vlnění¹⁶⁵. Allan Barr datuje povídky podle složitosti jejich výstavby. Rané povídky více imitují své předchůdce, mívají jen jednu hlavní příběhovou linii a jež nenesou tak silný satirický náboj jako pozdnější části. Obsahují také méně komentářů autora samotného, jež iasto přinutí i tenáše změnít svůj úhel pohledu na právě dořtenou povídku. Pozdnější povídky jsou naproti tomu strukturně propracovanější. I tenáš má možnost sledovat i dvě nebo tři dějové linie, kde zároveň se střídáním perspektivy odhaluje nové významové roviny díla¹⁶⁶.

Jedním ze silných aspektů Pu Songlingova pisatelského nadání je jeho práce s výstavbou textu. Pu Songling byl inovátor i dovršitel tradičních literárních postupů týkajících se žánrů *zhiguai* a *chuanqi*. Nehledě na hutný a významy nabitý jazyk, styl *Liaozhai* nelze v žádném případě označit za nepřehledný. Autor si s příběhy hraje a iasto osciluje mezi dvěma krajními polohami, čímž udržuje i tenáše v napětí a očekávání toho, co přijde. V jednu chvíli

¹⁶⁴ PRŠ ŒEK, J., *Liao-chai chih-yi by P'u Sung-ling. An Inquiry into the Circumstance under Which the Collection Arose*. In: *Chinese History and Literature*, Praha 1970, s. 92 i 108.

¹⁶⁵ BARR, A., *A Comparative Study of Early and Late Liaozhai Tales*, Harvard Journal of Asiatic Studies 45/1, 1985, s. 160.

¹⁶⁶ BARR, A., *A Comparative Study*, s. 193.

hned na to pšjde katastrofa a vęechno vypadá ztracené, hno vyšęí. Vývoj událostí se pštóm mnohdy nešdí snažením hrdiny, jako spíęe náhodou ĺi vęemocným osudem. Na místĽ kde jeho pšedchřdci konĽ ili svatbou, Pu Songling zaĽ íná a zobrazuje vęechny peripetie, které mangelství pšnáęí. DĽ rád komplikuje sérií nedorozumĽhí, která se vysvĽlí aę v závĽtu. Od souĽ asníkř se ĺię i ģivou a trefnou charakteristikou postav: Ā(Pu Songlingu je vlastní) rozvitá charakteristika vedleęých postav; v takové charakteristice je pštómna nejen motivace ĺinř tĽhto postav, nýbrę i vztah hlavních hrdinř k nimĽ¹⁶⁷. Dalę silnou stránkou povídek jsou barvité, vtipnĽ vypointované dialogy a cit pro realistické zachycení detailu¹⁶⁸.

Bohatost námĽř povídek v *Liaozhai* zde nelze struĽ nĽpopsat, proto se o nich zmĽním jen nĽkolika slovy. JednotĽím Ľ aĽ koliv ne jediným Ľ aspektem celé sbírky je satira na stávající společenské pomĽry. Pu Songling velmi ostře vnĽmal sociální nespravedlivost, která v ĽínĽvędy vládla, a v pozdnĽimperialiálním období se jen vyostřovala. Jeho kritický pohled se zamĽřoval pšedevęím na uĽence a úšednictvo, tedy tšřdu, z níę sám pocházel. Konfuciánský uĽenec mĽ být vzorem hodným následování, místo toho si studenti tituly kupovali a k moci se dostávali ti, kdo mĽ nejvíce penĽ a nejmĽnĽskrupulĽ. Vęudypštómná korupce a svévole úšadř zniĽily ģivot i nejednomu hrdinovi v *Liaozhai*. Pu Songling se také rád vysmĽval chtivým mnichřm, faleęným prorokřm a hloupým uĽencřm. Na muęku si bral nejbĽęnĽęí lidské slabosti: chtĽĽ, lakomost, jeęitnost ĺi záęř. V Pu SonglingovĽ dobĽ probĽhala ve vzdĽlaneckých kruzích ģivá diskuze o Ľtyšech lidských slabostech; byly jimi víno, ģeny, mamon a hnĽv (*jiu se cai qi* 酒色財氣)¹⁶⁹. Autor *Liaozhai* také tvrdĽ vystupuje proti vęem Ľtyšem, pšĽ emę nejostřeji Ľ podobnĽjako román *Xingshi yinyuan zhuan* Ľ odsuzuje hrabivost a úplatkářství.

S kritikou nespravedlivosti a korupce státnĽho aparátu úzce souvisĽ politická satira, za jejíhoę zakladatele bývá Pu Songling nĽkdy pokládán. Je pravda, ģe řada míst obsahujĽcích

¹⁶⁷ FIĆMAN, O., *Tri kitajských novellista*, s. 94.

¹⁶⁸ BARR, A., *A Comparative Study*, s. 162 Ľ 163.

¹⁶⁹ BERG, D., *Carnival in China*, s. 358.

va mandžuských dobyvatelů byla qingskou cenzurou
 é, že obava o vlastní bezpečnost i bezpečnost své rodiny
 přiměla autora *Liaozhai* stejně jako i mnohé jeho současníky vkládat svá nejhlubší obvinění do
 úst nadpřirozených bytostí¹⁷¹. Když byla hlavním žalobcem liška nebo duch, ze své pozice
 bytostí stojících mimo tento svět, mohli je obtížně odváznouti a neúprosně odhalovat pokřivenou
 morálku. Nelze se však domnívat, že politická satira byla primárním důvodem, proč se Pu
 Songling rozhodl fantastické příběhy psát. Pokud byly povídky o vlčích neobyčejných
 opravdu jeho posedlostí *pi*, pak se jim věnoval nehledě na obsah, který do nich vkládal.
 Mimoto byla politická satira jen zlomkem Pu Songlingova literárního poselství.

Mnohem víc si kronikář neobyčejného věnuje společenským problémům a pokřiveným
 mezilidským vztahům. Posmívá se přehnané buddhistické zbožnosti a pověrám (nikoliv však
 náboženství samotnému), vystupuje proti úplatkářství úředníků a proti zkouškovému systému
 s důrazem na zkorumpovanost zkoušejících. Kritizuje úplatné soudnictví a obecně vyčíslenou třídu
 a její zhýlený způsob života, jakož i nespravedlnost, kterou rozsévají, a bezohlednost, s níž
 se chovají k chudým a méně úspěšným.

Nemálo povídek je věnováno manželskému trojúhelníku (muž-manželka-milenka),
 v němž autor zachycuje tradiční dilema líného muže, který by chtěl mít doma i vzornou
 hospodyně i zábavnou společnost, ale také rozpaky a trápení žen, které se bez vlastního
 rozhodnutí ocitají v nezáviděníhodném postavení. Pu Songling rád nachází pro své
 protagonisty harmonické vyústění: v řadě povídek obě ženy, manželka i konkubína, najdou
 společnou šel a žijí spolu v sesterské shodě¹⁷².

Sbírka *Liaozhai* dlouho nebyla publikována a v literátských kruzích se šířila
 v několika opisech. O její poměrné neznámosti svědčí i fakt, že se nedostala do qingské

¹⁷⁰ Výlet těchto povídek viz: FIGMAN, O., s. 24 i 36.

¹⁷¹ ALEKSEJEV, V., *Tragedija konfucianskoj ličnosti i mandarinskoj ideologii*. In: *Strannyje istorii iz kabineta
 neudal'nika*, s. 709.

¹⁷² BARR, A., *A Comparative Study*, s. 171 i 172.

庫全書¹⁷³. Pak se ovšem skupiny učenců vehementně
lin mluví o těchto apologetických vlnách, z nichž každá

vyzdvihovala jiný aspekt Pu Songlingova díla se společným cílem: obhájit právo fikce na existenci.

Autor *Liaozhai* ve své předmluvě odkazuje k pozdní tangskému básníkovi Li He, který proslul nekonvenčním a imaginativním stylem svých veršů. Zároveň však v komentářích ke svým povídkám označuje sám sebe výrazem *yishi shi* 異史氏, 'Kronikář neobyčejného', čímž se hlásí k odkazu nejvýznamnějšího čínského historika Sima Qiana, který žil na přelomu 2. a 1. století př. n. l.¹⁷⁴. Pu Songling tak sbírku *Liaozhai* zařazuje jak do tradice fantastické literatury, tak i do tradice historiografické. Téma podivného a Pu Songlingův silný hlas a vize zabraňují, aby se ze sbírky stalo zcela náhodné uskupení¹⁷⁵. Celé dílo spojuje vyšší záměr autora i vykreslit podivnosti zdejšího světa jako jeden systém. V tom však právnický problém: fantastično a nadpřirozeno stálo na periferii světového řádu, proto se souhlasníci ptali, zda není troufalé stavět ho po boku takového velikána, jakým byl Sima Qian.

První, kdo vystoupili na obhajobu *Liaozhai*, byli Pu Songlingovi souhlasníci Tang Menglai a Gao Heng¹⁷⁶. Tang poukazuje na to, že lidé mají tendenci považovat za normální to, co vidí každý den, a za neobyčejné to, s čím se setkávají málokdy. Žvkvětání a uvadání rostlin, metamorfózy hmyzu, který se náhle objevuje a náhle mizí, to nikoho neudivuje; udivují nás jenom božští draci. Hvízdání větru, které zní bez toho, aby je někdo vyluzoval, proudy řek, které tečou bez toho, aby je někdo poháněl i coopak to není podivné? My jsme na to ale zvyklí a smíšili jsme se s tím. Udiví nás jenom duchové a lišky; nad člověkem se nepodivujeme.¹⁷⁷ Gao Heng zas dokazuje, že to, co považujeme za podivné, nestojí mimo

¹⁷³ ALEKSEJEV, V., *Tragedija konfucianskoj ličnosti*, s. 710.

¹⁷⁴ Pu Songling nejednu svou povídku zakončuje komentářem, jenž je uveden slovy 異史氏曰, 'Kronikář neobyčejného praví'. Tímto formálním postupem se hlásí k Sima Qianovi, který zavedl psaní závěrečných komentářů, uváděných slovy 太史公曰, 'Velký historik praví'.

¹⁷⁵ ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 3.

¹⁷⁶ Oba byli známí a uznávaní učenici. Každý z nich napsal k *Liaozhai* předmluvu.

¹⁷⁷ 唐序 LZZY Tang xu/4.

nebyl ejné vlni jsou tím pádem srozumitelné a nemusíme je

Druhá vlna apologet¹⁷⁸ *Liaozhai* odsunula stranou otázku existence či neexistence neobyl ejného, ale ukazovala na hluboké morální poselství, které Pu Songling čtenáři sděluje. Poučený čtenář by mohl i přiblížit o neobyl ejném vnímat jako jednu z forem sebevyjádření a mohl by se ptát, co se mu autor snaží říci. Nadpřirozeno je zde vysvětlováno jako pouhá žánrová clona. Interpretace *Liaozhai* se tak posouvá k alegorickému čtení. Coby akt sebevyjádření je dílo pozdviženo mezi nejvyšší literaturu, na jednu úroveň s klasickou poezií v duchu slov Velké předmluvy ke Knize písní: *shi yan zhi* 詩言志¹⁷⁹.

Nakonec v 19. století se *Liaozhai* užívalo coby vzorové ukázky vynikajícího literárního slohu. Tím se celá sbírka přiblížila k próze psané v *baihua*, na její obranu se uváděly podobné argumenty. Ve 20. století, zejména po vzniku Čínské lidové republiky, byly fantastické povídky odsunuty do úzadí, mluvit o nadpřirozených věcech se dokonce považovalo za feudální povídky a bylo zakázáno. Pozornost literárních badatelů jak v Číně tak v zahraničí, si *Liaozhai* znovu získává od 80. let 20. století¹⁸⁰.

¹⁷⁸ 高序 LZZY Gao xu/1.

¹⁷⁹ Komentovaný překlad do angličtiny viz: OWEN, S., *Readings in Chinese Literary Thought*, Cambridge, MA 1992, s. 37 - 49.

¹⁸⁰ Podrobněji o vývoji vnímání *Liaozhai* v Číně viz: ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 1 i 42.

4. Lišky v *Liaozhai*

Lišky v *Liaozhai* není málo a typově jsou různorodé. Ledená zde setkává krásné víly, zlomyslné přemásky, vážené lišáky-ulence i záletníky. Všechny mají společné, že jsou to nadpřirozené bytosti, mnozí podobní jako duchové zemřelých žijí v opuštěných domech nebo poblíž hrobů, nejednou s celými rodinami. Lze na ně narazit i v opuštěném sadu, ve starém chrámu nebo v poli. Nejčastěji přechází liška k lovu do domů, ani jednou nejde lovit sám od sebe lišku hledat.

Hrobky coby domov lišky jsou obvyklou kulisou již od starověku a připomínají nám její spojitost s nocí a záhrobím. V tradičním světle jsou vykresleny i erotické vztahy mezi liškami a lidmi: zatímco liší víla je na svého lidského milence povážlivě hodná a zahrnuje ho láskyplnou péčí, liší milenec, který dochází za ní dcerou nebo manželkou, je bez výjimky zlý a proradný. Takovéto rozdělení lze jednoduše vysvětlit tím, že jakýkoliv mimomanželský vztah ženy byl považován za nepatřlivý a psát o něm v pozitivním světle by odporovalo základním společenským hodnotám.

V *Liaozhai* lze lišku nejčastěji najít v roli manželky i společnice středního nebo nižšího úředníka. Se svým mužem zůstává delší dobu a jejich soužití bývá šťastné a poklidné. Po všech stránkách je to ideální partnerka i v této době byl literátský ideál ženy, která by v sobě spojovala manželku i kurtizánu, doveden v podobě lišky do dokonalosti. Poskytuje muži všechno, co by si mohl přát, v některých případech s obzvlášť šťastným koncem dokonce i potomka, což v tangských *chuanqi*, jak je známo, bylo nemožné. Téměř úplně je zapomenut prvotní důvod, proč si čínské lišky hledaly milence mezi mladými, zdravými muži. Pokud jež v *Liaozhai* některá z lišicích víl hromadí mužské semeno s cílem dosáhnout nesmrtelnosti,

škodila¹⁸¹, v opařném pšpadě se svého lidského milence

Na zlé ličky lze narazit v *Liaozhai* také, je jich ale opravdu jen pár. Není dobré si pštom plést prvoplánovně zlé ličky, které vstupují do pšbhu s úmyslem uškodit řlovřku, a ličky, které se mstí za kšvd, kterou na nich řlovřk spáchal. Ve zbývajících povídkách se ličky jeví ve více-méně neutrálním světle, například když tropí ěerty nebo skládají s uřencem básně

Nehledě na to, ě ličky v novelách bývají označovány za pšdobraz emancipované ěeny v říně souhlasím s Eberhardem, ě autorřm jako byl Pu Songling neřlo o emancipaci ěen ve skutečném ěivotě¹⁸³. Jak ukágu později pš rozboru vybraných povídek, cílem liřřho snažení nebyla proměna tradiční konfuciánské hierarchie mezilidských vztahř, ale její obnova a upevnřní, návrat k tradičním hodnotám. Byř autor mřře zobrazit pohnutý osud vedleřř mangleky a dojemně vylřit všechny nepravosti, které na ní byly spáchány, nepovařuje ho za tragický, ale spřg za výsledek snažení jedince v pšedchozím ěivotě

Na druhou stranu je pravda, ě liřř hrdinky v *Liaozhai* se chovají na svou dobu nestandardně svobodně se pohybují, mluví bez zábran a s velkou otevřeností na libovolné téma, domlouvají si se studenty tajné schřzky a na první pohled přsobí velmi nezávisle. Pš bliřřm zkoumání vřak zjistíme, ě pokud si liřka dovolí neposluřnost vřř i muřř, pak je to v pšpadech, kdy je onen muřř slaboch a zřejmě si nic lepřřho nezaslouřř. Spřg má ale liřř mangleka snahu chovat se ke svému choti a jeho rodiřřm s úctou, tvrdě pracovat bez nároku na odměhu a nestěřovat si na podřšené postavení. Svobodná volba partnera také není jednoznařná. V nejednom erotickém pšbhu se řtenáš doř te, ě liřka byla poslána mladřkovi

¹⁸¹ Naopak duchové mrtvřř ěkodlivými zřřstávají, ař koliv to také nemusí mít v úmyslu, jak je vidě napřřklad v povídce *Lianxiang*. Neřř astřř jsou to duchové neprovdanřř dívek, kterým nemá kdo pšnářet obřř. Snařř se proto vrátit do ěivota, porodit syna a dovrřřt řm svřřř údě. Více o duřř mrtvřř a jejich roli v řínské literatuře viz: ZEITLIN, J., *The Phantom Heroine*, Honolulu 2007.

¹⁸² Napřř: *Lianxiang* (蓮香, LZZY II/219), *Huang jiulang* (黃九郎, III/310), *Liřř konkubína* (Huqie, 狐妾, LZZY III/415).

¹⁸³ EBERHARD, W., *Novelle*, s. 100. Mezi prvřmi, kdo se vyjadřřje za zlepřění postavení ěeny v řínské spoleřnosti, je jiřř zmiřvaný Li Ruzhen 李汝珍 v románu z 18. století *Jinghua yuan* 鏡花緣. Anglický pšřklad od Lin Tai-yi: LI Ju-chen: *Flowers in the Mirror*, California University Press, Berkeley, Los Angeles 1965. Pšřklad do ruřřiny pořřdili Beřřus et al.: *Cvety v zerkale*, Izdatelřstvo Akademii nauk SSSR, Moskva, Leningrad 1959.

chozího života nebo za trest, který byl liže udělen za
Pu Songling dal svým ličkám více volnosti, než kolik měly
čínské ženy v 17. století, a mohla si přál i zlepšení jejich postavení ve společnosti, rozhodl
to ale byla společnost šířená konfucíanskými ideály.

Bylo by ovšem příliš omezující tvrdit, že se Pu Songling přidržel jedině
konfucíanské morálky. V *Liaozhai* vystupují ohlasy všech myšlenkových proudů, které se
otiskly do čínského povědomí, a šlo jde o taoismus, buddhismus, kult předků nebo folklor.

Co se týká ličky, také ji nelze jednoznačně spojit s jedním myšlenkovým proudem.
Bylo šleeno, že ličky respektují normy chování dané konfucíanskou morálkou. Do jejich
osudů také proniká buddhistická představa o odměnách a trestech za dobré i špatné skutky,
která určuje liččin životní dráhu stejně tak jako lidskou. Nejvíce ovšem ličky vždy táhlo
k taoismu; za to vděčí v první řadě svému úsilí o dosažení nesmrtelnosti, o niž usiloval i
bezpočet taoistických mistrů. Nelze zapomenout ani na to, že nesmrtelný *xian* 仙 je
taoistickou kategorií.

Daniel Hsieh mimo to upozorňuje na další skutečnost, kvůli níž je spojení liček
s taoismem v *chuanqi* patrně již v tangské novele v 9. století. Tady si musíme uvědomit, že od
nejstarších dob bylo prvotní povinností vzdělaného muže sloužit státu. Dřív se kladl na
smysl pro povinnost a sebekázeň. Jen muž, který měl sám sebe plně pod kontrolou, se dokázal
posouvat vpřed v sebezdokonalování a stát se opravdovým *junzi* 君子. K tomu samozřejmě
patřila i kontrola veškerých citů a vášní, jejichž projevy byly úředníky vnímány negativně a
vešmějně odsuzovány¹⁸⁴.

V protikladu k této zdrženlivosti stálo taoistické poddávání se proudu okolností. Sem
lze přisadit i situaci, v níž se někdo nechá nést poryvem citů. Jelikož lička v *chuanqi* společně

¹⁸⁴ D. Hsieh cituje příběh ze *Shishuo xinyu* 世說新語, kde kronikáš popisuje případ muže, který se snažil snížit vysokou horečku své nemocné manželky tím, že stál venku na mrazu, dokud nebyl celý studený a pak si lehal k ženě. Jednak jí nepomohl, jednak sám onemocněl a zemřel. Kronikáš se jeho chování posmívá a označuje ho za pošetilého. Viz: HSIEH, D., *Love and Women*, s. 4.

ovala mužskou touhu po citovém naplnění, stála i ona
morálce a bezdůtky byla vnímána v taoistickém světle¹⁸⁵.

Jaké tedy lišky v *Liaozhai* jsou? Eberhard rozděluje liščí příběhy do devíti podskupin, které určuje vlninou na základě vztahů mezi liškami a člověkem v povídkách. Jeho výčet pro úplnost cituji¹⁸⁶:

Typ liščí hrdinky	Počet příběhů
Liška jako hodné zvíře; morální liška	17
Liška jako zlé zvíře	14
Erotické zážitky s liškou	17
Přítelství s liškou	2
Prosící liška, díkyjící liška	4
Homosexuální zážitek s liškou	2
Liška dává figle nebo gerty	6
Vstoupení lišky na nebesa	1
Člověk se změní v lišku	1

Takovéto rozdělení může být do určité míry nápomocné, zejména pokud je cílem porovnat podíl jednotlivých vztahů na celkovém objemu liščích příběhů v *Liaozhai*. Z tabulky ovšem nelze o liškách vyjádřit nic určitého a Eberhard to dále rozvádí jen velmi stručně navíc z pohledu sociologa, který se pomocí rozboru povídek *chuanqi* snaží složit obraz o sociální situaci v pozdní imperiální Číně. Také jsou zde zlé lišky a mstící se lišky sdruženy do jedné skupiny, což považuji za nepřesné, protože podle mého dojmu z četby se jedná o dva různé typy příběhů s odlišným významem. Některé typické vlastnosti lišek vyjmenovává také Igor Alimov¹⁸⁷, ovšem jen zevrubně a netýkají se přímo lišek v *Liaozhai* i autor pracuje se

¹⁸⁵ HSIEH, D., *Love and Women*, s. 56 i 57.

¹⁸⁶ EBERHARD, W.: *Novelle*, s. 36.

¹⁸⁷ ALIMOV, I., *Besy, lisy, duchi*, s. 57 -59.

qi, zejména s povídkou *Neobyčejní setkání v Západním* a podrobný přehled liğlič vlastností a schopností, stejně tak i vztahy, které s lidmi v povídkách v *Liaozhai* navazují.

Zastavím se nakonec jeřtu délky pobytu liğlič vřl v lidské společnosti. Velká řást liğlič manglek, a to nejen u Pu Songlinga, zřstává v lidské rodině ř roky. ř roky řila po boku Zhenga i panř Ren v tangské novele *Přbř panř Ren*. Nabřzř se otázka, zda řelka ř ř let mřla pro povřdku urřitř význam nebo ne. ř ř roky byly v řřnřpřřdepsanou dobou smutku po mrtvřch rodiřřch. Liğky vřak zjevnř za nikoho smutek ndrřř, alespořř o tom v povřdkách není zmřnka¹⁸⁹.

Nabřzř se nicmřnř jinř vysvřřlenř. Drřet smutek po rodiřřch znamenalo stahnout se z veřřjnřho řivota, vzdřt se veřkerř zábavy a pořitkřř, oblékat se a jřst prostř řřlovřk řil v řstranř, dalo by se řřct v jakřmsi vyhnanstvř ze společnosti. Pokud se vezme v řvahu, ře nejednř liğce byl nařřzen pobyt mezi lidmi za trest nebo jako splacenř dluhu, dochřzř tady k přřvracenř situaci ř tvor, kterř se spřř stranř lidř a usiluje meditacř a trřninkem o zdokonalenř svř qi, je nařřzenř Nefritovřho cřsařř řřvřnřnř do společnosti, kde se musř dořasnř vzdřt svřho přřdchozřho zpřřsobu řivota. Po uplynutř stanovenř doby se bez zavřhřnř vracř zpřř do svřho liğřřho svřřa, mezi nesmrtelnř. Toto není zdaleka jedinř řřrcadlenř lidskřho svřřa v liğřřm a naopak.

4.1. Kde liğky bydlř

Liğka je tvor, kterř řřje rodinnřm řřivotem, a to jak v řřřnskřch lidovřch přřstavřch, tak i v literatuřř. Typickřm liğřřm obydlřm je polorozpadlř, zarostlř, neobydlenř stavenř, kterřmu se lidř vyhřbajř, protoře v nřm řdajnř strřř. Pokud liğřř rodina takovř vhodnř

¹⁸⁸ Li Xianmin: *Xi Shu yi yu*, 李獻民: 西蜀異遇.

¹⁸⁹ Pokud se nepořřtř jedinř přřpad, kdy liğřř vdova drřř smutek po svřm mrtvřm mangleovi v povřdce *Xiao Sedmř* (Xiao Qi 蕭七, LZZY VI/806).

nastíhovat se do obydlí rezidence a její právoplatné
je tomu i v povídce *Qing Feng* (青鳳 LZZY I/117)¹⁹⁰.

太原耿氏，故大家，第宅弘闊。後凌夷，樓捨連亘，半曠廢之，因生怪異，堂
門輒自開掩，家人恆中夜駭嘩。耿患之，移居別墅，留一老翁門焉。由此荒落益甚，或
聞笑語歌吹聲。

Rod Geng z Taiyuanu byl starobylým rodem, jeho sídla byla obrovská, rozlehlá. Pak
přijel úpadek a budovy jednu po druhé opouštěly. Když už se stavení zpola rozpadala, začaly
se tam dít podivné věci. Dveře v hlavním sálu se samy od sebe otevíraly a zavíraly i a domácí
každou noc křičeli strachem. Nakonec byli Gengovi natolik vystrašení, že se odstěhovali do
venkovského sídla. V domě zůstal jen starý strážce dveří. Od té doby se budova rozpadala
ještě více a lidé odtamtud slyšeli smích, zpěv a hudba¹⁹¹.

Podobný příběh se objevuje i v povídce *Liěk vdává dceru* (*Hu jia nü* 狐嫁女, LZZY
I/55)¹⁹². K dobru liěk je třeba přist, že původní nájemníky nevyhnaly, ale nastěhovaly se do
rezidence, ať když už byla prázdná. Takovéto příběhy jsou ovšem v *Liaozhai* v menšině
protože Pu Songlingovy liěky se vyznačují striktním dodržováním zásad slušného chování a
nemají ve zvyku přivlastňovat si to, co jim nepatří.

Za určitý typ obtěžování lze pokládat i příběhy, kdy se neviditelný liěk i démon usídlí
v domě a začne škádlit a trápit domácí, ať koliv ne s cílem zmocnit se jejich obydlí. Příklady
jsou povídky *Teta Hu* (*Hu dagu* 胡大姑, LZZY VI/791) nebo *Student Guo* (*Guo sheng* 郭生,
LZZY V/ 691). Takovéto liěk i chování bývá zaměřeno na konkrétního jedince a mívá i velmi
konkrétní cíl: potrestat, poukázat na lidské chyby, vetřít se do rodiny, ale třeba i lovitka
němu naučit.

¹⁹⁰ Tady i ve všech dalších příbězích překládám doslova i český název nebo ho nechávám v původním znění,
pokud se název shoduje se jménem hlavního hrdiny. Pokud byla povídka přeložena do češtiny, uvádím
v poznámce překlad názvu J. Průška. LZZY je zkratka pro *Liaozhai zhiyi*, následuje číslo svazku číslíci,
po něm číslo stránky, na níž se daná povídka nachází ve vydání *Liaozhai*, které je uvedeno v bibliografii.

¹⁹¹ Pokud není uvedeno jinak, všechny příběhy ukázek z *Liaozhai* jsou mé vlastní.

¹⁹² *Liěk i svatba*. In: PCHU Sung-ling, *Zkazky*, s. 18 i 21.

é bydlíLi pronajmout (*Liák z Weishui, Weishui hu 灘*
postavit obydlí vlastní. Oblíbeným místem je soukromá
zahradá spšáteného ulence, který dbá o to, aby lií rodinku neružil nikdo nepovolany
(*Jiaonuo 嬌娜, LZZY I/60*). Nikdy jsou také neľekanými a pškvapivými hosty, jak je vidí
z povídky *Král devíti hor (Jiushan wang 九山王, LZZY II/236)*:

曹州李姓者，邑諸生，家素饒，而居宅故不甚廣，舍後有園數畝，荒置之。一
日有叟來稅屋，出直百金，李以無屋為辭。叟曰：「請受之，但無煩慮。」李不喻其意，
姑受之，以覘其異。越日，村人見輿馬眷口入李家，紛紛甚夥，共疑李第無安頓所，問
之。李殊不自知，歸而察之，並無跡響。(…) 李心知其狐。(…)

Pan Li z Caozhou úspšlLi složil niíí kolo státních zkoušek v okresním mšstí Jeho
rodina na tom vđdy byla dobšš, bydleli vřak schválLi v nepšliř rozlehlém domí Za domem
leřelo nřkolik *mu* zanedbané zahrady. Jednou pšřel nřjaký stařec s tím, ře si chce pronajmout
pokoje a rovnou vytáhl sto lořš stšbra. Li je odmítl s tím, ře nemá řádne volné pokoje
k pronajmutí. Stařec vřak naléhal: «Prosím, pšřjmře tyto peníze a s ostatním si nemusíte dřlat
starosti.» Li pořšdnř nechápal, co má stařec na mysli, peníze pšřjal, aby mohl sledovat, co
zvlářního se bude dít.

Na druhý den spatřli sousedé poľetný zástup koní, vozř a služebnictva, jak vřázejí
do dvora rodiny Li. Vřichni pochybovali, ře se na pozemku Liř najde dost místa. Zeptali se na
to i samotného Lia, ani on vřak nevřdř. Když se řel osobnř podívat, nenařel po
podnájemnřích ani stopy. (...) Li pochopil, ře jsou to liřky. (...)

Jiným typem obydlí jsou staré hrobky, které mají v řínř podobu vřřřř ř i menřřř
kopeř kř a pro liřky pšřstavovaly ideální místo k vyhrabání nory¹⁹³. Zde se do *Liaozhai*
promítá po staletí řasto opakovaný motiv: hrobky leří v blízkosti lesa, stranou od
frekventovaných cest a hlavní hrdina se k nim dostává pozdř v noci pšř hledání noclehu nebo

¹⁹³ Nebo se liřky prohrabaly pšřmo do hrobky. S bydlením v hrobech patrř pšřmo souvisí i dalřř pšřstava o
liřřřř, kterou byla zmiřřována v první kapitole: liřka si nasadí na hlavu lidskou lebku, pokloní se nřkolikrát
mřřici nebo Velké medvřřici a pokud se lebka udrří na hlavě liřka se promřří v řlovřka. S tímto obrazem se
lze setkat ve folkloru a v raných *zhiguai*, v *Liaozhai* tento motiv chybí.

liǐ í nory někdy provrtávají celý kopec a ztracenému
io; Sedmá Xiao, Xiao qi 蕭七, LZZY VI/806).

4.2. Zvláštní schopnosti lišek

Lišky jsou především (až na výjimky, o nichž bude šel později) nadpozemsky krásné. Je to jejich hlavní devíza a poznávací znamení, svou krásou ve zlomku vtešiny zamotají hlavu jakémukoliv muži, kvůli jejich kráse je muž ochoten raději zemřít než se vzdát své převabné milenky. Fyzická přitažlivost se týká i mužských zástupců i mladý lišák v povídce *Huang Devátý* (*Huang Jiulang* 黄九郎, LZZY III/310) je natolik okouzlující, že se do něj zamiluje i student He i gubernátor oblasti, takže se později stane dokonalým nástrojem pomsty.

Lišky se zvonivě a bez zábran smějí. Když se nesmějí, tak se aspoň hihňají nebo líbezně usmívají. Jejich smích přechází obláskem ekaní a nevhod, dokáže vyjádřit celou škálu nálad a názorů hlavní hrdinky od prosté radosti ze života až po opovržení; je to ovšem liška, která se směje naposled. Jenom v povídce *Yingning* (嬰寧, LZZY II/150) se některý ze slov označujících smích objevuje 26 krát¹⁹⁴. Smích byl tady také na první pohled jedinou vlastností, která Yingning odlišovala od „normální“ slušné vychované lidské dívky. Smích hraje klíčovou roli v povídce *Xiao Cui* (小翠, VII/997), s jeho magickou silou se lze setkat i v povídkách *Liška konkubína* (*Hu qie* 狐妾, LZZY III/415) nebo *Tesá Feng* (*Feng mujiang* 馮木匠, LZZY XI/1429). Liší smích je pro *Liaozhai* natolik charakteristický, že mu věnuje samostatný oddíl v páté kapitole.

Lišky jsou v návaznosti na čínskou lidovou tradici léčitelkami a strážkyněmi tajemství zdraví a nemoci: to proto, že umí nemoci nejenom léčit, ale také vyvolávat. Velmi podrobně proces liščího léčebného zákroku Pu Songling popsal v povídkách *Lianxiang* (蓮香, LZZY

¹⁹⁴ MONSCHEIN, Y., *Der Zauber der Fuchsfée*, s. 270.

0)¹⁹⁵. Na scénu se dokonce dostává i červená kulička, která slela na Jiaonuo nejdříve zacelí krvácející ránu po všedu a později její pomocí oživí mrtvého hlavního hrdinu. PŠ posledním zákroku však patrně přichází o svou nesmrtelnost.

Červená kulička umí sice léčit a vracet život, neumí však vrátit duchovi zemřelého jeho tělo, jak je vidět v povídce *Wang Lan* (王蘭, LZZY I/105). Ta vypráví o muži, který chybou podzemního úřednictva předsazen zemřel, a proto je poslán zpátky na zem, aby dožil, co mu bylo souzeno. Problém je však v tom, že už nemá tělo. S pomocí pekelníka ukradne lišce kouzelnou kuličku a získává nesmrtelnost i její léčebné schopnosti, poštěd je však neviditelný.

V povídce *Lianxiang* liška léčí pomocí bylinek, které sto dní sbírala po horách. V této povídce je zajímavá konstelace postav student i liška i duch, v níž, jak si všimá Judith Zeitlin, je liška v jasné opozici vůči duchovi¹⁹⁶. Duch dívky je ten, kdo může zabít, zatímco liška ho vrací do života. Podobnou konstelaci s mužem, liškou a duchem mrtvé dívky nacházíme i v povídce *Qiaoniang* (巧娘, LZZY II/251), která je o to pikantnější, že liška neléčí mladíka z nemoci ze sexuálního vyčerpání, jak je tomu v *Lianxiang*, ale z přesně opačného problému i z impotence. Navíc se jí to podaří tak dobře, že po noci s ním strávené otřetý duch mrtvé dívky.

Pu Songling zde, podobně jako v celé řadě dalších povídek, zpracovává námět pomocí zrcadlového převrácení tradiční představy nebo ošekávání ženě. Liška ženě evokovala tvora, který je muž nebezpečný tím, že ho při pohlavním styku okrádá o životní sílu. V *Qiaoniang* však muž nemá lišce co nabídnout a musí svou jangovou podstatu přijmout od ní. Jeho potupa je jež znásobená postelovou scénou s duchem mrtvé dívky, která se přizná, že za života byla vdána za eunucha a teprve pláče nad tím, že ani po smrti svému prokletí

¹⁹⁵Obojí si český překladatel přeložil v překladu J. Průšky pod názvy *Lotosová* a *Červená kulička* na *šiao-no*. PCHU Sung-ling: *Zkázky o žesteru cest osudu*, Praha 1955.

¹⁹⁶Jak říká Zeitlin, duch mrtvé dívky je dvojnásobně jinový, protože je jednak žena a jednak mrtvá. Ať koliv je liška také tradičně jinová zvěř, ve srovnání s duchem se z ní stává jangový tvor. ZEITLIN: *Phantom Heroine*, s. 16.

ních rolí pohlaví, kdy ženy mají navrch a muži se jim
hai setkává často.

Lišky v *Liaozhai* se vyznačují také láskou ke vzdělání i buďto hlubokým vnitřním
disponují nebo po něm prahnou, a to jak mužští tak i ženská zástupci liščího rodu. Na jedné
straně mají velkou úctu k tradici: v povídce Jiaonuo prosí mladý lišák potomka Konfucia, aby
u něj zůstal a byl jeho učitelem. Jindy se však lišky nezdráhají vyjádřit své pohrdání oficiálně
uznávanou literaturou, jak hned ukážu v úryvku z povídky *Student Guo*.

Obecně jsou lišky i nebo lépe řečeno, lišáci i v *Liaozhai* ideálem učence, který se
nenechává svazovat jedním nebo druhým svlečením, jsou otevření všemu novému a
největší požitky mají z učených debat s podobně svobodně smýšlejícími literáty. Lze je
vnímat i jako mužskou paralelu k liškám-kouzelnicím. Pokud je liška ideálem životní
partnerky přinášející muži tělesné potěšení i citové naplnění, pak je lišák ideálem přátele,
s nímž literát dosáhne souzniví intelektuálního a v němž nachází opravdového, nejvyššího
druha.

Pokud lišky usoudí, že je toho člověku hoden, jsou ochotné se s ním o část svých
všestranností podílit, ať koliv si chtěou vybrat poměrně neočekávaný způsob. Tady je slibovaný
úryvek z povídky *Student Guo*.

郭生，邑之東山人。少嗜讀，但山村無所就正，年二十餘，字畫多訛。先是，
家中患狐，服食器用，輒多亡失，深患苦之。一夜讀，卷置案頭，狐塗鴉甚，狼藉不辨
行墨。因擇其稍潔者輯讀之，僅得六七十首，心悲憤而無如何。又積窗課二十餘篇，待
質名流。晨起，見翻攤案上，墨汁濃泚殆盡。恨甚。

會王生者，以故至山，素與郭善，登門造訪。見污本，問之。郭具言所苦，且
出殘課示王。王諦玩之，其所塗留，似有春秋。又複視泔卷，類冗雜可刪。訝曰：「狐
似有意。不惟勿患，當即以為師。」過數月，回視舊作，頓覺所塗良確。於是改作兩題，
置案上，以觀其異。比曉，又塗之。積年餘，不復塗，但以濃墨灑作巨點，淋漓滿紙。
郭異之，持以白王。王閱之曰：「狐真爾師也，佳幅可售矣。」是歲，果入邑庫。郭以是

Student Guo bydlel v horách na východ od města. Od útlého vlku mohl rád ujet, avšak v horské vesnici se nemohl s kým poradit a ať koliv mu již minulo dvacet let, dělal hodně chyb při psaní.

V jeho rodině delší dobu šidila liška. Kradla jídlo i další věci a uváděla tak všechny v zoufalství. Student si jednou v noci ležetl, knížky ležely před ním na stole. Liška mu je polmářala kšéem-kráéem tuží, takže se stěží dalo něco přečíst. Když pak posbíral ty kousky, co zůstaly bez úhony, bylo jich stěží sedmdesát úryvků. Srdce mu hořelo hněvem a nevědělo, co si počít. Jindy zas sestavil kolem dvaceti slohových prací, které chtěl dát k prohlédnutí někomu váženému. Když ráno vstal, práce ležely rozházené po stole a tak hustě poškrtané tuží, že z nich téměř nic nezbylo. Student za to lišku z celého srdce nenáviděl.

Jednou přišel na návštěvu jeho známý student Wang, s nímž měli kdysi dobré vztahy. Spatřil polmářané knížky a zeptal se, co se stalo. Guo mu vyprávěl o svém trápení, pak ukázal Wangovi i zničené slohové práce. Wang se pozorně začal etl a zjistil, že to, co zůstalo, byly vynikající myšlenky. Při dalším prohlížení si uvědomil, že zamazané bylo všechno nadbytečné. S údivem pravil: „Ať liška má rozum. Nejenže pro tebe není žádnou pohromou, mohla by být dokonce tvým učitелеm!“

Když pak Guo po několika měsících procházel své staré práce, hned viděl, že byly poškrtány správně. Dvě z nich proto přešepsal, položil na stůl a řekl, co se stane. Ráno byly opravené. Po něco více než roce již student nenacházel své práce seškrtané, nýbrž se na mnoha místech skvěly tlusté kroužky označující zvláště vydašená místa. Guo byl překvapen a ukázal své práce Wangovi. Wang si je přečetl a řekl: „Ať liška je opravdu tvým učitелеm! Tak nádherné výtvary můžeme i prodávat!“

A skutečně Guo v tom roce prošel zkouškami v provinčním městě. Začal si lišky vážit a odkládal jí stranou jídlo a pití. Jakýkoliv nový titul se objevil v obchodech, nevybíral si sám, ale nechával rozhodnutí na lišce. V dalších dvou kolech zkoušek se opět umístil mezi prvními a postoupil do vyžšího kola státních zkoušek.

Mladíkovi se vedlo dobře, dokud dal na rady lišky. Když se vzbouřil a snažil se svého neviditelného učitele usvědčit, že není tak chytrý, jak se zdá, liška ho opustila a student už dál nepostoupil. Celá povídka je poměrně ošivná parodie na čínský státní zkouškový systém a na způsob, jakým byli budoucí úředníci pro své povolání přeštravováni. Pu Songling samotný

stí, ě na zkouĝkách, kde by mĚli bĚt vyhledáni nejlepĝ
dát spĚĝ neĝ bystrĚm ťsudkem prosadí mechanickĚm
opakováním pĚdepsanĚch vzorcĚ.

LĚĝy zajĚmá i historie vlastnĚho rodu, pĚdĚ se po svĚch koĚenech. V povĚdce *Qing Feng* se student nejvĚce zavdĚĤ Ĥ lĚĝkám, kdyĝ jim povypráví neznámĚ Ĥásti rodinnĚ historie. LĚĝy také umĚ uhodnout, co si kdo o nich povĚdá za jejich zády a pomstĚt se neopatrnĚmu pomlouvaĤi.

越數日，夫人遣二僕如汾。途中一僕曰：ñ聞狐夫人犒賞優厚，此去得賞金，可買一裘。ò女在署已知之，向劉曰：ñ家中人將至。可恨僮奴無禮，必報之。ò明日，僕甫入城，頭大痛，至署，抱首號呼，共擬進醫藥。劉笑曰：ñ勿須療，時至當自瘥。ò眾疑其獲罪小君。僕自思：初來未解裝，罪何由得？無所告訴，漫膝行而哀之。簾中語曰：ñ爾謂夫人則已耳，何謂狐也？ò僕乃悟，叩不已。又曰：ñ既欲得裘，何得復無禮？ò已而曰：ñ汝愈矣。ò言已，僕病若失。僕拜欲出，忽自簾中擲一裘出，曰：ñ此一羔羊裘也，可將去。ò僕解視，得五金。

Po nĚkolika dnech poslala panĚ Liu dva sluhy k mánĚlovi do Fen. Cestou jeden z nich Ěkl: ĀSlyĝel jsem, ě lĚĝka dává ĝĤrĚ odmĤhy. Z penĤ za tuto cestu si budu moci koupit koĝich.ñ DĚvka, která byla (u Liua) v ťĤadĤ o tom uĝ vĤĤĤa. Liuovi Ěkla: ĀPĤjdou lidi z domu. Popudil mĤjeden z nich, drzoun a nezdvoĚák! MusĤm mu to nĤjak odplatit.ñ

Sotva na druhĚ den sluhovĚ dorazili do mĤĤta, jednoho z nich prudce rozbolela hlava. Kdyĝ pĤĝel do ťĤadu s hlavou v dlanĤch a naĚkal a vyl bolestĤ, vĝichni navrhovali zajĤt pro doktora. Liu se jen smál: ĀNetĚba ho lĚĤit! Ve správnĚ Ĥas se sám uzdravĤ.ñ MnozĤ zaĤ alĤ tuĝit, ě asi nĤĤĤm urazil malou panĤ. Sluha si pomyslel: ĀSotva jsem dorazil, ani jsem si nestihl vydechnout. ĤĤm jsem se mohl provinit?ñ Nebylo vĝak co ĚĤt, ĝel proto na kolenou prosit panĤ (o odpuĝĤĤĤĤ).

Hlas za závĤem Ěkl: ĀTeĤ mi Ěkáĝ panĤ, to je dobĚ. ProĤ jsi mĤpĤĤtĤm nazval lĚĝkou?ñ Vtom sluha vĝechno pochopil a zaĤ al bez pĤĤstání bĤ Ĥelem o zem. DĚvka dále Ěkla: ĀPokud ti jde o to zĤskat koĝich, proĤ jsi byl tak nezdvoĚĤlý?ñ Po chvilce dodala: ĀSi vylĚĤenĤ.ñ Sotva to doĚkla, sluhova bolest jakoby se vypaĚĤla. Kdyĝ uĝ se chystal s poklonami odeĤĤt, vyhodili mu jeĝĤĤs poza závĤu balĤek se slovy: ĀTady mág na beránĤĤ koĝich. MĤĝĝ si to odnĚĤ.ñ Kdyĝ sluha balĤek rozbalil, uvidĤ pĤ lotĤ stĚbra.

obdašené schopností vln, co je lékař v budoucnosti, a oblas se svíší i blízké lidské bytosti. V povídkách *Liġka konkubína* i *Ľtvrtá sestra Hu* (*Husijie* 胡四姐, LZZY II/201) dají liġky svým mužům znamení o brzké smrti, aby se na ni mohli pšípravit. *Liġka* z *Fenzhou* (*Fenzhou hu* 汾州狐, LZZY II/249) pšídpoví svému muži povýġení, Yatou ze stejnojmenné povídky zas pšíesnġví, kdy si pro ni pšíjde matka a radí muži, jak se má zachovat; liġka v pšíbġhu *Chlupatá liġka* (*Maohu* 毛狐, LZZY III/440) zas pšídpovídá milenci vzezšíení jeho budoucí nevlšty. Podobných pšíkladŧ je celá řada. Jednu vln mají ale všechny liġí pšíbġhy s romantickou zápletkou společnou i s nejvlnġí pšíesností liġka pšídvídá las a nevyhnutelnost rozchodu.

S neobyġejnou liġí moudrostí úzce souvisí i jejich umġní hrát ġachy, které máme doloġeno v povídce *Liġí sen* (*Humeng* 狐夢, LZZY V/621). Aġkoliv dodnes není potvrzeno, zda hra *xiangqi*, ġínské ġach, vznikla v ġínġnebo se sem dostala z Indie, na území ġíny má dlouhou tradici. Ėachy byly kromġjiného považovány za hru nesmrtelných nebo za hru, která odzrcadlovala pohyb nebeských těles na obloze, tudíġ nás nepřekvapí, ġe se v nich vyznaly i liġky¹⁹⁷. Ve zmiřované povídce je liġka nauġí hrát i svého manġela.

Typickou vlastností je pro liġky umġní být neviditelnou. Vidí je jenom ten, komu to dovolí, zpravidla jejich milenec/manġel, pšípadnġ jeho rodina. V povídce *Liġí harmonie* (*Huxie* 狐諧, LZZY IV/511) neviditelnost dovoluje liġce zŧstat sedġ a popíjet spolu s manġelovými kamarády bez toho, aby je svou pšístomností pšívádġla do rozpakŧ. Neviditelnost zároveň slouġí zlobivým liġkám k tomu, aby mohly úġinnġji trápit majitele domu.

Dalġí vlastností, kterou nġkteré liġky v *Liaozhai* zdġlily po svých folklorních pšídchŧdkyních, je schopnost promġřovat se v jiná zvířata, pšídmġny nebo mġnit velikost. Narazit na ni lze spíġe v kratġích zápiscích typu *zhiguai*, liġky v propracovanġjších

¹⁹⁷ FINKENZELLER, R. et al., *Ėachy: 2000 let dġin hry*, Slovart, Praha 1998, s. 34.

lidské podobě Proměna v jiné zvíře než lišku se dle
Ś Feng, kdy si liška přeskakování vysoké zdi pomocí
proměnou v kohouta. Jako příklad lišičích transformací předkládám povídku *Chytání lišky*
(Zhuo hu 捉狐, LZZY I/23):

孫翁者，余姻家清服之伯父也，素有膽。一日晝臥，仿佛有物登床，遂覺身搖搖如駕雲霧。竊意無乃魘狐耶？微窺之，物大如貓，黃毛而碧嘴，自足邊來。蠕蠕伏行，如恐翁寤。逡巡附體，著足足癢，著股股軟。甫及腹，翁驟起，按而捉之，握其項。物鳴急莫能脫。翁亟呼夫人以帶繫其腰，乃執帶之兩端笑曰：「聞汝善化，今注目在此，看作如何化法。」言次，物忽縮其腹細如管，幾脫去。翁乃大愕，急力縛之，則又鼓其腹粗于碗，堅不可下！力稍懈，又縮之。翁恐其脫，命夫人急殺之。夫人張皇四顧，不知刀之所在，翁左顧示以處。比回首則帶在手如環然，物已渺矣。

Starý Sun byl strýcem Qing Fua, mého příbuzného z manželiny strany. Byl známý svou odvahou. Když si jednou lehl spát během dne, cítil, jakoby se něco připlhalo na postel. Pak se mu zdálo, že celé jeho tělo se pohupuje, jakoby se vznášel na oblaku. Napadlo ho, zdá-li se mu to není liščí démon?¹⁹⁸ Pootevřel oči a spatřil tvora velkého asi jako kočku, se glutou srsti a zeleným pyskem, jak mu vylézá od níkud spod nohou. Tvor se vrtěl a opatrně se plazil, asi měl strach, že se Sun vzbudí. Tiskl se mu k tělu. Když se dotkl nohy, noha zděvlněla, když se dotkl stehna, to zmřklo. Jakmile se dostal k bříšku, Sun náhle vyskočil a chytil tvora pod krkem. Ten vřel, ale vysvobodit se mu nedařilo.

Sun zavolal na manželku, aby mu podala pásek, který pak tvorovi omotal kolem pasu. Držel oba konce pevně v rukách a se smíchem škal: «Prý se umíš proměňovat, když se tebe můžu posídně podívat, ukaž něco ze svého umění!» Sotva to došel, tvor byl najednou tenký jako pígeřka a málem vyklouzl. Sun byl ohromen a rychle vší silou zatáhl, ale tvor již znovu nafoukl břicho, takže bylo široké jako miska a tak tvrdé, že je nebylo možné stisknout. Když naplní pásku trochu povolilo, tvor se znovu ztenčil. Stašec měl strach, že mu uteče a přikázal ženě aby jej zabila. Čena se začala rozhlíget na všechny strany a hledat něž, takže stašec se na chvíli podíval doleva a ukázal jí pohledem, kde leží. Když znovu otočil hlavu, v dlaních mu ležel jen pásek stožený do kroužku. Tvor zmizel.

¹⁹⁸ Slovo *yan* 魘 znamená i činit noční můru, spojení 魘狐 by pak znamenalo liška v podobě noční můry.

badatelé rádi spojují línské ličky se ģamanismem¹⁹⁹, je
at na dlouhé vzdálenosti. Tuto schopnost si uchovaly i
nĹkteré ličky v *Liaozhai*. MĹĝe to vypadat tĹeba následovnĹ(Yatou 鴉頭, LZZY V/605):

女曰：ñ勿悲。妾委風塵，實非所願。願未有敦篤如君可托者。請以宵遁。ò王
喜遽起，女亦起。聽譙鼓已三下矣。女急易男裝，草草偕出，叩主人扉。王故從雙衛，
托以急務，命僕便發。女以符繫僕股並驢耳上，縱轡極馳，目不容啟，耳後但聞風鳴，
平明至漢口，稅屋而止。王驚其異，女曰：ñ言之，得無懼乎？妾非人，狐耳。

Dívka pravila: ĀNebuñ smutný! Byla jsem vhozena do pozemského prachu proti své
vĹli. JeĝĹjsem nepotkala Ĺestného a uĝlechtílého muĝe, na nĹhoĝ bych se mohla spolehnout.
Prosím Vás, utelĹ me dnes v noci!ñ

Wang se okamĝitĹs radostí zvedl, dívka také vstala. Slyĝeli, jak na stráĝné vĹĝi odbili
tĹś údery. Dívka se ve spĹĹhu pĹśvlékla do muĝského ĝatu; rychle společĹnĹvyĝli a zaklepali na
dveĹě pana domácího. Wang mĹ Ĺiĝ dávno dva soumary. Teñ, pod záminkou naléhavé
záleĝitosti, pĹśkázal sluhovi neprodlenĹvyrazit na cestu. Dívka pĹśpevnila sluhovi na stehno a
oslĹĹm na uĝi talismany, povolila uzdu a vĝi silou pobídla osly ke cvalu. OĹi Ĺim kázala nechat
zavĹěné; slyĝeli jen, jak Ĺim kolem uĝi hvízdá vítr.

Za rozbĹesku dorazili do Hankou, kde si pronajali pokoj, v nĹnĝ pak zĹĹstali. Wang se
nad tím vĝim nestaĹil divit. Dívka ĹĹkla: ĀKdybych vám to byla ĹĹkla, nemĹ byste strach? Já
nejsem ĹlovĹk, ale liĝka.ñ

Jako poslední jeĝĹ zmĹním liĝĹí vynalézavost ve finanĹních záleĝitostech. Souvisí to
zĹśejmĹs lidovými pĹśedstavami, v nichĝ liĝka vystupovala jako boĝstvo plodnosti a bohatství.
Liĝky v *Liaozhai* jsou ĝikovné obchodnice s citem pro potĹěby trhu, které umí zbohatnout za
jakýchkoliv podmĹnek. Vrátím se proto jeĝĹna chvíli k povídce *Yatou*.

女曰：ñ何必此慮。今市貨皆可居，三數口，淡薄亦可自給。可鬻驢子作資本。ò
王如言，即門前設小肆，王與僕人躬同操作，賣酒販漿其中。女作披肩，刺荷囊，日獲
贏餘，顧贍甚優。積年餘，漸能蓄婢媼，王自是不著犢鼻，但課督而已。

¹⁹⁹ Viz 1. kapitola.

potala se dívka. AťeN prodáme zboží, zatím to na živobytí stačí.
ky užívat. Pak můžeme prodat osly, abychom měli základ
pro další obchodování.

Wang udělal, jak šel, a brzy nato postavil před vchodem malý krámk. Wang
usilovně pracoval společně se sluhou, prodávali víno, rýži, omáčky a různé podobné věci.
Dívka měla plátně a vyžívala ozdobné váčky. Každý den si vydělali něco navíc a byli
výborně zabezpečeni. Minul rok a postupně si mohli dovolit najmout posluhu. Wang už si
pochopitelně neoblékal nádenické kalhoty, jenom na všechno dohlížel.

Kromě obchodního talentu lišky vědí, kde jsou zakopané poklady. Nejsou to však
zlodějky a na peníze patřící živým lidem sáhnout nesmí. Nicméně poklady, jejichž majitelé
jsou dávno mrtví a z majetku stejných nemají, jsou k dispozici tomu, kdo je najde. V krajním
případě si liška přijímá nezbytnou věc bez vědomí majitele i ať už jde o slavnostní šaty (Liška
vdává dceru) i o tašky plné masem (Liška konkubína, *Hu qie* 狐妾, LZZY III/415) i
vždy se však snaží přijaté vrátit nebo uhradit vzniklou škodu.

4.3. Licho se lišky bojí a co jim působí potíže

V lidové tradici mají lišky největší strach z vládce hromu a z ochránce taoistických
chrámů (*lingguan* 靈官), který jde od času přechází a vybíjí celé liščí rodiny. Jak vysvětluje
starý lišák z povídky *Lingguan* (靈官, LZZY I/103), zejména na Nový rok, kdy se olišuje
vše nové, se musí lišky dobře schovat, jinak je stihne trest za všechny nepravosti, kterých se
během celého roku dopustily. Podobný osud se nevyhnul ani liškám v povídce *Jiaonuo*²⁰⁰.

一日公子有憂色，謂生曰：「天降凶殃，能相救否？」生不知何事，但銳自任。
公子趨出，招一家俱入，羅拜堂上。生大駭，亟問。公子曰：「余非人類，狐也。今有
雷霆之劫。君肯以身赴難，一門可望生全；不然，請抱子而行，無相累。」生矢共生死。

²⁰⁰ Překlad celé povídky viz: PCHU Sung-ling, *Zkazky*, s. 24.

轟擊，勿動也！ò生如所教。果見陰雲晝暝，昏黑如鷺。回
轟然，巨穴無底。方錯愕間，霹靂一聲，擺簸山岳，急雨
狂風，老樹為拔。生目眩耳聾，屹不少動。忽于繁煙黑絮之中，見一鬼物，利喙長爪，
自穴攫一人出，隨煙直上。瞥睹衣履，念似嬌娜。乃急躍離地，以劍擊之，隨手墮落。
忽而崩雷暴裂，生仆遂斃。

Jednoho dne si chlapec zavolał Konga a s ustaraným výrazem mu řekl: „Nebesa na nás
sesílají strašlivé neštěstí, myslíte, že byste nás mohl zachránit?“ Kong netužil, o jak jde, ale
okamžitě souhlasil. Chlapec vyběhl ven a zavolał celou domácnost, aby se poklonili a udeřili
kletem před Kongem. Ten se vyděsil a zeptal se, o jak se jedná. Chlapec řekl: „My nejsme lidé,
ale lišky. Dnes bude šít Pán Hromu. Pokud jste ochoten chránit nás vlastním tělem, můžeme
doutat v záchranu. Pokud ne, tak vezměte svého syna a odejděte, nebudeme Vás
zdržovat.“ Kong přisahal, že s nimi zůstane v životě i smrti. Chlapec mu pak přikázal postavit
se s mečem v ruce u dveří: „Ať Pán Hromu udeř, nehýbejte se!“ Kong udlal, jak mu řekl.

A skutečně nebe se zatáhlo mraky temnými jako černý nefrit. Když se Kong ohlédl,
to, co spatřil, nebyla vrata staré rezidence, ale jen do výše se týlící hrobka a bezdná jáma pod
ní. Právě v tento překvapivý moment zaburácel hrom, ať se otřásaly vrcholy hor. Prudké
poryvy deště a větru vyvracely z košených letité stromy. Kong byl oslepen a ohlušen, ale ani se
nepohnul. Najednou v hustých koudelích černého dýmu spatřil démona s dlouhým pyskem a
dlouhými drápy, jak z díry vytáhl nějakou postavu a v dýmu stoupal vzhůru. Podle oblečení,
které Kong letmo zahlédl, to vypadalo na Jiaonuo. Rychle vyskočil, odrazil se od země a
zaútočil mečem na démona. Pod jeho úderem klesl démon k zemi. V tu chvíli znovu zaburácel
hrom, jako když se rozpadá hora, a Kong se svalil k zemi.

Pro lišky v lidové tradici je typický strach ze psů, kteří jsou také jedním ze způsobů,
jak lišku donutit proměnit se do své zvířecí podoby. V *Liaozhai* se vyskytuje jen jedna jediná
zmínka takové situace – je to v povídce *Qing Feng*.

會清明上墓歸，見小狐二，為犬逼逐。其一投荒竄去；一則皇急道上，望見生，
依依哀啼一經說至百餘萬言，極為繁瑣。與宋學道相對稱。顧炎武、，葛耳輯首，似乞
其援。生憐之，啟裳衿提抱以歸。

a jasu, když se vracel domů z hrobu, uviděl dvě malé lišky, které se vrhla do divokého podrostu a zmizela, druhá, plná úzkosti, se hnala po cestě. Hleděla na studenta, velice nádherně a tesklivě vypla s ušima strachem přitisknutými k hlavě, jakoby ho prosila o pomoc. Studentovi se jí zželelo. Rozvázal svůj plášť, vzal ji do náruče a odnesl domů.

V ostatních povídkách o liškách psy nejsou. Lišky v *Liaozhai* jsou obecně velmi nebojácné a snad kromě vládce hromu nemají a nemusí mít před ničím strach.

Co ovšem Pu Songlingovy lišky nedovedou, je přejít na druhý břeh řeky. K němu takovému potřebují souhlas boha řeky, a ten ho dává jen nerad a na omezenou dobu (*Liška z Fenzhou*). Ambivalentní je i jejich vztah k alkoholu. Například v povídce *Liščí sen* nebo *Sedmá Xiao* nepřibíjí víno liškám větší potíže, na druhou stranu v povídce *Vojenský kandidát* (*Wu Xiaolian* 武孝廉, LZZY V/642), a *Jeden z Jinlingu* (*Jinling yi* 金陵乙, LZZY IX/1242) se liška opije natolik, že se z lidské podoby změní zpět na lišku-zvíře. A v povídkách *Kumpáni* (*Jiuyou* 酒友, LZZY II/216) a *Student Qin* (*Qinsheng* 秦生, LZZY V/603) jsou lišci přímo vágnivými vyznačujícími ohnivého moku.

Nejněžlivější respekt ovšem v liškách v *Liaozhai* budí rozhodné jednání, přesněji řečeno lovčí sám projev duchaplnost a odvalu, které jsou vlastní liškám. Příklady lze nalézt v povídkách *Ročník* (*Nongren* 農人, LZZY V/627) nebo *Chytal bleska, střílel na lišku* (*Zhuo gui she hu* 捉鬼射狐, LZZY IV/559).

4.4. Typy vztahů mezi liškami a lidmi

4.4.1. Vztah žena a liška

Ačkoliv typický erotický vztah se odehrává mezi mužem-lovčkem a ženou-liškou, přece jenom se u Pu Songlinga vyskytuje několik příkladů, v nichž v roli svůdce vystupuje liška. Jedna z povídek se jmenuje *Liška leze do džbánu* (*Hu ru ping* 狐入瓶, LZZY I/78).

患之而不能遣。扉後有瓶，每聞婦翁來，狐輒遁匿其中。

婦窺之熟，暗計而不言。一日竄入，婦急以絮塞瓶口，置釜中，燂湯而沸之。瓶熱，狐呼曰：「熱甚！勿惡作劇。」婦不語，號益急，久之無聲。拔塞而驗之，毛一堆，血數點而已。

Jistou ģenu z rodiny Shi ve vesnici Wan trápil liġ í démon. Trápilo ji to, ale nemohla se ho zbavit. Za dveřmi stál džbán. Pokaġdé, když liġák slyġel, ģe pšchází ģenin mangel, schoval se v něm. Ģena si toho vġimla, ale nechala si to pro sebe. Jednou, když liġák vlezl do džbánu, ģena honem pevně ucplala hrdlo kusem hadru, džbán postavila do kotlíku a ohřívala vodu, dokud nezařála vařít. Jak se džbán rozġhvil, zařál liġák křikem: «Ale tady strašně horko! Přestař s těmi ģpatnými vtipy!» Ģena nic neřkala. Křiky ze džbánu byly řím dál řím naléhavěġí a trvalo dlouho, než ztichly úplně Ģena pak odstranila zátku a podívala se dovnitř. Byla tam jen hromádka srsti a trochu krve.

Přibližně obdobného typu je známo více, obvykle s podobným scénářem. Nejjistěġí způsob, jak chytit liġku, je zavřít ji do džbánu s úzkým hrdlem a uvařít. V *Liaozhai* se tento postup objevuje několikrát (*Třetí lotosová víla*, *Hehua Sanniangzi* 荷花三娘子, LZZY V/679; *Teta Hu*). Podobným způsobem obřívuje dceru z bohaté rodiny i liġák v povídce *Rolník*. Tady na něj stař í nebojácné vystupování místního rolníka ř liġák se lekne jeho silného hlasu a uteř e.

Vġem pšpadřm, kdy v *Liaozhai* liġ í démon dochází za lidskou ģenou, je společná struġnost. Zatímco Pu Songling neváhá vřhovat celé dlouhé vřly pocitřm mladých muřř od chvíle, co spatř svou liġ í vřlu, aġ do momentu, než se s ní ocitnout o samotě o pomřřu s liġákem zpravidla jen lakonicky zkonstatuje, ģe se tak stalo. O pocitech nebo myřlenkových pochodech dotřené ģeny se pak ř tenášnedozví uġ vřbec nic.

V urřitém smyslu výjimku představuje povídka *Kupecġý syn* (*Gu er* 賈兒, LZZY I/128). Pomřřně podrobně jsou zde vykresleny projevy řliġ í nemociř postřġené ģeny ř ģřlenství, křk a nadávky střřdající se s apatií. Povídka je také zvláštní řím, ģe zde demona neodhánří křkem ani ho zaklínáním a talismany nechytají do džbánu. Kriminálně laděný přibližně vypráví o nedospělém synovi kupce, jak vystupuje a pomocí dřmyslné lělky

eho matku. Na otázku otce, proč nikomu nic neřekl,

此物最靈，一泄則彼知之。ò

Ářito tvorové jsou nanejvýš chytří. Jakmile bych něco řekl, hned by se to dozvěděli.ñ

4.4.2. Vztah ěena a liĝka

Méně typickými a méně popisovanými jsou rovněž vztahy mezi liĝkou a dívkou. Ať koliv se zde nejedná o explicitní erotickou zápletku, jak je tomu při setkání nestejných pohlaví, liĝka si svým kouzlem rychle získá i ěenské srdce a přátelství mezi ěenou a liĝkou brzy přechází do intimní roviny. Nejenom že se obě ženy stávají nejlepšími kamarádkami, ale například v povídce *Třetí sleĝna Feng* (*Feng Sanniang* 封三娘, LZZY V/614) se jim po sobě nestýská a neřárlí na sebe o nic méně než kdyby byly milenci.

會上元日，水月寺中諸尼作盂蘭盆會。是日，游女如雲，女亦詣之。方隨喜間，一女子步趨相從，屢望顏色，似欲有言。審視之，二八絕代姝也。悅而好之，轉用盼注。女子微笑曰：「姊非范十一娘乎？」ò

Potkaly se na Nový rok, když mnĝky v chrámu Vodní luny připravily Svátek všech duĝí. V tento den je dívek v chrámu jako mráček na obloze. Sleĝna sem také zavítala. Právě když se oddávala zboĝné radosti, zařala její kroky sledovat jiná dívka, řasto na ni pohlĝela a ořividně si přřla navázat rozhovor. Fan se na ni pozorně zadívala i mohlo jí být tak ĝestnáct let a byla to nebývalá krasavice. Sleĝně Fan se moc zalíbila, proto si ji zařala prohlĝet jeĝně pečlivě. Dívka se usmála a řekla: Ářy jste Jedenáctá sleĝna Fan, viňte?ñ

Po vzájemném představení se a po slibu, že Třetí Feng, jak se neznámá krasavice jmenuje, přřjde k Fan na návštěvu, se dívky rozloučí se smutkem v srdci. Sleĝně Fan se po tajemné kamarádce stýská natolik, až onemocní a rodiře se zařínají obávat o její ĝivot.

。日望其來，悵然遂病。父母訊得故，使人于近村諮訪，

Poté, co se Fan vrátila domů, padla na ni nezvyklá bodavá tíseň. Každý den toužebně čekala, že se dívka objeví, až se samým zklamáním rozstonala. Když se rodila dozvěděl, co je příčinou děsné smutku, poslali sluhy hledat po okolních vesnicích, ale nikdo o Feng nic nevěděl.

Dívčina nemoc se ovšem zlepšila, jakmile se její blízká kamarádka objevila. Nejenže pak u ní zůstala, ale našla jí i správného ženicha, s nímž Fan po určitých peripetích čekal život šťastné manželky úspěšného úředníka. Zde se opět projevila blízká intuice a schopnost odhadnout člověka na základě jeho fyziognomických charakteristik. Role dohazovačky je vlastně pro vztah dívky a dívky typický i dívka zpravidla oplývá těmi nejlepšími vlastnostmi, proto se jí chce dívka zavdat tím nejlepším ženichem. Také si je dívka celou dobu vědomá určité své podstatnosti pramenící ze zvláštního původu, takže se onoho skvělého ženicha nesnaží získat sama pro sebe.

Otázkou je, proč dívka nemohla zůstat v lidské rodině nadále, když v jiných případech, například v povídce *Qing Mei*, je harmonické soužití lidského páru a blízká konkubíny možné. Příběh *Těší slečna Feng* je od začátku jiný tím, že vychází ze silného přátelského, dalo by se říci i intimního, vztahu dvou žen. Vášeň, která vzplane mezi nimi, je popisována jako mnohem silnější než v ostatních heterosexuálních romancích, také však končí substitucí. Jediný rozdíl je v tom, že zatímco v případě romance dívky a muže najde dívka pro muže nevěstu, tady najde dívka pro svou přítelkyni ženicha.

Nakonec se Fan snaží dosáhnout toho, aby Feng zůstala, tím, že ji opije do bezvědomí; mezitím ji manžel Fan zneužívá. Feng se strašně rozzlobí a vyřítá Fan, že definitivně pohřbila její naději stát se nesmrtelnou. Z nějakého důvodu se zde blízká sexualita a dosažení nesmrtelnosti vylučují. Možná je polygamní šégení neuskutečnitelné kvůli aktivnímu projevení touze jedné z žen, což má být vnímáno jako nebezpečné. Ale nemožné, aby byla žena

úhelníku?ň ptá se Rania Huntington²⁰¹. Jelikož je však
to druhu, odpověď se hledá těžko.

Jiná situace je v povídce *Paní Heng* (*Heng niang* 恆娘, LZZY X/1418), která líčí přátelství dvou již vdaných sousedek. Jedna z nich, Liška, dává své kamarádce dobré rady, jak získat zpátky lásku manžela, který si dovedl konkubínu, již věnuje všechnu svou pozornost. Liška se s ní podílí o svou metodu, jak si omotat muže kolem prstu, které se sousedka důsledně drží, a opravdu, muž opustí konkubínu a vrátí se do ložnice své manželky. Z idylky však tenáše vyvádí komentář autora *Liaozhai*: jaká škoda, že je tak běžnou lidskou vlastností nechat se zvlábit vzhledem a nevnímat obsah! Povídka pak v celku vyznívá jako kritika manžela, jenž bývá za tou ženou, která ho uměla víc okouzlit. Také zde lze zachytit ohlas na verze Bai Juyiho, v nichž varoval muže před ženami, které se chovají jako lišky.

4.4.3. Vztah muž a liška

Tady jde i až na dvě výjimky i výlučně o přátelský vztah, přičemž muži měly být přibližně stejného věku a užít se spolu, nebo je liška starší a je mladíkovým učitелеm (např. *Děšť mincí*, *Yu qian* 雨錢, LZZY IV/516). Jak již bylo zmínováno, lišáci vynikají užeností a vytvářením vkusem, nezřídka dokážou lidského přítele lečtemu naučit, ale také jsou otevření všem novým podnikům a nikdy se svými vdomostmi nevytahují. I starší liška je ochotný poslouchat mladíka, kombinace staršího lovce a mladý liška se nicméně nevyskytuje.

V jiné povídce, *Hlavní přednášející* (*Si xun* 司訓, LZZY XI/1487), se tenáš setkává s neviditelným liškem, který kamarádí s hluchým starým učitелеm. Starý pán neslyší nic z toho, co šikají lidé, zato výborně slyší liška, s jehož pomocí se mu daší získávat vyšší posty i tituly. Když liška jednoho dne svého kamaráda opouští, dává mu dobrou radu, aby odešel do výslužby dřív, než se ztrapní. Ten však baží po penězích a opravdu se znemožní tak, že přijde o úřad i o tituly. Komentář nicméně nenapadá starého pošetilého uče, ale obviňuje

²⁰¹ HUNTINGTON, R., *Foxes and Sex in Late Imperial Chinese Narrative*, Nan nü 2.1, Brill, Leiden 2000, s. 123.

nejdříve poğadoval úplatek a pak, aby neztratil tváš
Šznat svou slabost nedokázali ani hluchý uřitel ani
chamtivý hodnostáš Pu Songling vřak stojí na straně toho, kdo za ni musel zaplatit.

V povídce *Kumpáni* objeví muž jedné noci na mol zpitého liřáka, který mu vypil
vřechno víno. Svým objevem je nadřen ě uloří liřáka do postele a tř se, ěe nařel společníka
pro svou oblíbenou řinnost, pití vína. Zřstanou pak dlouhé roky spolu a tráví řas pitím a
uřenými debatami. V nřem se liřák chová podobně jako liří mařelky z jiných povídek:
radí svému kumpánovi, kde najít zakopané poklady, které plodiny je nejvhodnější sedit a jak
zbohatnout jejich prodejem. Plní tak funkci ochránce a hospodářřka, která je známa
z lidového kultu liřky. S úmrtím svého kumpána liřák rodinu opouří, což je také zcela
v souladu s lidovou tradicí, v jejichř olřích mřla kařdá rodina svou vlastní, neopakovatelnou
liřku, která byla navíc vázána na konkrétní osobu. Po její smrti liřku k rodině nic nepoutalo a
mohla si najít rodinu novou.

Dvřvýjimky, které jsem zmiřovala, představují povídky *Hrdinka* (*Xianü* 俠女, LZZY
II/211) a *Huang Devátý*. V obou je řtenášsvřnkem homosexuálního vztahu liřáka a mladého
studenta. V povídce *Hrdinka* má liří milenec jen vedleří roli ě hlavní hrdina je zamilován do
dívky ze sousedství, protoře vřak ho ona vřemořnými zpřsoby odmítá, student se neprotiví,
kdyř za ním zař ne chodit neznámý mladík hezké tvářě.

Celý trojúhelník je zalořený na výmřnř tradiřních rolí, přřemř student se řeví jako
nezkuřená řena a liřák vystupuje v roli tajného milence. Dívka od sousedř, s nř by se student
rád ořenil, liřáka pozdři rozsekne řavlí, řřmř svým zpřsobem chrání dobré jměno studentovy
rodiny i své vlastní. V celém přřbřhu se dívka vyznařuje rozhodným a nesmlouvavým
postojem, neochvřřným následováním zásad správného chování ě jako opravdový *junzi*.
Přřtom jeřř zvládá chodit se kařdý den starat o studentovu starou matku a věst jejich
domácnost jako schopná snacha. Vztah studenta a liřáka zde má nejspřře ironizující význam,
který podtrřává studentovu slabost ve srovnání s dívkou.

uhá zmiřovaná povídka, *Huang Devátý*. Stojí za to
bŕh je k nerozeznání od jiných romantických pŕbŕhŕ.

Student He sedí za stolem ve své studovně a náhodou se podívá z okna. Spatŕŕ ģenu jedoucí na oslu a okamĝitŕ se zamiluje ŕ do krásného mladíka kráľejícího za ní. Od té doby nemá jeho duĝe pokoje, dokud nezjistí, kdo je oním záhadným krasavcem a nepŕŕmluví ho ke schŕŕzce. Pu Songling velmi podrobnŕlŕí, jak se student Ādvoŕŕŕ lŕĝákovi:

酒數行，欲辭去；生捉臂遮留，下管鑰。九郎無如何，頰顏復坐，挑燈共語，
溫若處子，而詞涉游戲，便含羞面向壁。未幾引與同衾，九郎不許，堅以睡惡為辭。強
之再三，乃解上下衣，著褲臥床上。生滅燭，少時移與同枕，曲肘加髀而狎抱之，苦求
私昵。九郎怒曰：ŕ以君風雅士故與流連，乃此之為，是禽處而獸愛之也！ò未幾晨星熒
熒，九郎徑去。

Kdyĝ víno nŕkolik krát obeĝlo, chlapec se chtŕl rozlouŕit. Student ho chytil za rameno
a zahradil mu cestu. Otoľil klŕľem. Devátý nevŕŕŕ, co si poľít, s ŕervenými tváŕemi se opŕ
posadil. Student povytáhl knot a znovu se pustili do rozhovoru.

Chlapec byl nŕĝný jako panna a kdykoliv se ŕŕľ stoľila k rozvernostem, ostŕychavŕ
odvracel obľŕľej ke zdi. Kdyĝ ho pak zanedlouho tahal student pod společnou pŕŕkrývku,
Devátý protestoval, ĝe mívá ĝpatné sny, a trval na svém odchodu. Aĝ kdyĝ na nŕ student
znovu a znovu naléhal, sundal si vrchnŕ i spodní obleĝení, a jen v kalhotách si lehl do postele.

Student zhasil svŕci. Za malou chvilku se pŕŕsunul k chlapci na podhlavník, položil mu
loket na stehno a zaľal ho smyslnŕ objímat a ŕpŕhlivŕ se doĝadovat intimností. Devátý se
rozhnŕval: Āŕŕ jsem za to, ĝe jste kultivovaný ŕlenec, proto jsem se váhal rozlouŕit. Ale
pokud vy takto, to znamená, ĝe mŕmáte za dobytek a milujete mŕ jako dobytek!ŕ Dŕŕve, neĝ
zaľaly hasnout rannŕ hvŕľzdy, Devátý odeĝel.

Studentovi He se nakonec podaŕŕ získat náklonnost chlapce, jeĝ se podvolí výmŕňhou
za léky pro svou nemocnou matku. Studenta dŕŕraznŕ varuje, ĝe je lŕĝák a ĝe mu mŕĝe jen
ubľŕĝit. He si ovĝem nedá ŕŕct a za nedlouho umírá. Jeho láska je vĝak natolik silná, ĝe
neodejde do podsvŕŕí, ale vtŕľí se do nedávno zemŕŕlého ŕŕŕedníka, kterého intriky ve sluĝbŕu
mŕstního gubernátora dohnaly k sebevraĝdŕ. Bŕĝí zpátky ke svému lŕĝlímu milenci, ten ho
vĝak ráznŕ odmŕtne a jako náhradu mu nabídne svou sestŕŕenku za ģenu. He se nechá
pŕŕŕsvŕŕŕit a pak společnŕ se ģenou vymysľí plán, jak pomŕtŕť ŕestného ŕŕŕedníka, do nŕhoĝ se

gubernátorovi do harému. Zkorumpovaný gubernátor si a tak netrvá dlouho, než i on zemře na ližl nemoc a chlapci zůstane veškeré jeho jmění.

Podobné příběhy jsou za MingŤ i QingŤ poměrně neobvyklé, jak však upozorňuje Rania Huntington, pomáhají nám osvětlit tradiční role pohlaví, jakož i vnímání lišek, mnohem lépe než klasické heterosexuální romance²⁰². Příběh je skvělým příkladem toho, jak lze přes postel udělat kariéru a dostat se k moci a respektu. Čínské dějiny znají nemálo krásných konkubín, kterým se podobným způsobem podařilo získat značnou moc, z nichž nejznámější jako například Daji nebo Yang Guifei i byly později označovány za lišky²⁰³. Všem je vlastní určitá demonizace jejich osoby. Huang Devátý ve stejné pozici však vystupuje jako mstitel bezpráví a zastánce slabých. V příběhu vyprávěním se také několikrát připomíná jeho starost o nemocnou maminku a vlivem vlastní nebezpečnosti, jakož i zodpovědnosti za smrt Hea.

Neobvyklý je zde i vztah k lišce. Huang na sebe bere roli lišky-dívky, která způsobuje smrt, ta však vypadá být výsledkem stejnosti pohlaví, nikoliv rozdílnosti druhů. Vždyť jako náhradu za sebe nabídne Heovi svou ližl sestřenku a od ní studentovi nic nehrozí, právě naopak, je s ní velmi šťastný. Huangovo vítězství je i morálně nejasné i v závěru vzbuzuje ve čtenáři dokonce určitou sympatii. Kdyby na jeho místě stanula liška-geňa, patrně by ji za důvod způsobené smrti stihl trest²⁰⁴.

4.4.4. Vztah muž a liška

Nejběžnější typ vztahů, které ližl démoni v *Liaozhai* s lidmi navazují, je dvojice muž-lišovka a geňa-liška. Téměř výlučně jde o vztahy erotické, přesto ale mívají rozličné podoby. Allan Barr rozděluje ližl démony podle toho, zda zůstávají s mužem napořád coby jeho manželky, nebo zda se zdrží jen určitou dobu a pak odcházejí i zpravidla na nebesa nebo ke Královně matce západu. První skupina lišek se snaží nějakým šikovným způsobem zažít

²⁰² HUNTINGTON, R., *Foxes and Sex*, s. 117.

²⁰³ Pro rozdíly mezi interpretací osobností Daji a Yang Guifei viz: Tamtéž, s. 101 i 103.

²⁰⁴ SANTANGELO, P., *L'amore in Cina. Attraverso alcune opere letterarie negli ultimi secoli dell'Impero*, Liguori, Napoli 1999, s. 57.

atní lišky to nepotřebují ani nechtějí a chovají se
dy ve vztahu k mužům rozdělí na milenky a manželky:

1. Milenka. Lišky jsou především vynikající milenky. K muži přicházejí samy od sebe, bez toho, aby se o to jakkoliv snažil nebo v to doufal, jako ztělesnění všech nejtajnějších přání. Muže to zpravidla vůbec nepřekvapí a snaží se rychle využít příležitost, ať koliv i výjimky se najdou: *Student z Hejianu* (*Hejian sheng* 河間生, LZZY VI/751) dá přednost stábru před krasavicí.

O liščí vřlu mužský protagonista nemusí zvlášť usilovat ježli z jednoho důvodu i nepotkávají se proto, že by si to některý z nich přál, ale protože tak určíla nebesa. Pro danou lišku to může být i forma trestu. Když se její lás naplní, svého partnera opouští. Nikdy bez hlubších pocitů, nikdy s pocitem křivdy (např. *Liščí dívka*, *Hunü* 狐女, LZZY XI/1503, nebo *Xiao Cui*), vřelou však v slzách. V povídce *Xiao Cui* liška navíc naznačuje, že po uplynutí nebeské předepsané doby má volnost rozhodnout se, kam její kroky povedou dál.

我在汝家，所保全者不止一瓶，何遂不少存面目？實與君言：我非人也。以母遭雷霆之劫，深受而翁庇翼；又以我兩人有五年夙分，故以我來報曩恩、了夙願耳。身受唾罵、擢髮不足以數，所以不即行者，五年之愛未盈。今何可以暫止乎！ò

„Dokud jsem byla ve vaší rodině to, co jsem zachránila, bylo víc než nějaká váza²⁰⁶. Pro mě tebe nedovolují zachovat si aspoň trochu tváře řeknu ti tedy pravdu: nejsem člověk. Protože však tvůj dědeček poskytl ochranná křídla mé matce ve chvíli, kdy jí hrozilo smrtelné nebezpečí od Pána hromu, a navíc jsme my dva měli předurčený společný osud na pět let, přišla jsem oplatit někdejší laskavost, vyplnit určený osud. Kolik jsem tady zažila bití a nadávek! A ty vytrhané vlasy ani nespočítám! Neodešla jsem jen proto, že se pětiletá lhůta ježli naplnila. Co mě tady ale drží tebe?“

²⁰⁵ První skupinu nazývá Barr Resident aliens, druhou Transient aliens, pro zdůraznění stálosti jedné a přechodnosti druhých. BARR, A.: *Disarming Intruders: Alien Women in Liaozhai zhiyi*, Harvard Journal of Asiatic Studies 49/2, 1989, s. 508 i 512.

²⁰⁶ Tento výstup následuje poté, co rodič manžela vyplísili Xiao Cui za to, že rozbila drahocennou vázu. Předtím však Xiao Cui zachránila život a zdraví jejich syna, takže nadávky za kus porcelánu považuje za nespravedlivé.

Li ěl í milenkou a li ěl í mangelkou je pom ěln ě tenká a stráven ěho spolu s mu ěm. Nez ědka je li ěka nejprve milenkou a pak mangelkou, a ě koliv, jak ji ě bylo zmi řováno, v ě ěinou si ned ělá ambice na pozici hlavní mangelky a dobrovoln ě z ěstává v pozici konkubíny. Li ěl í mangelky jsou dokonalost sama ě zt ěles řují v ěechny nejlep ěí vlastnosti, kterými by m ěla ě ěnská nev ěsta oplývat (*Qing Mei* 青梅, LZZY IV/457):

入門孝翁姑，曲折承順，尤過於生，而操作更勤，饜糠粃不為苦。由是家中無不愛重青梅。梅又以刺繡作業，售且速，賈人候門以購，惟恐弗得。得資稍可禦窮。且勸勿以內顧誤讀，經紀皆自任之。

Kdy ě vstoupila do domu, s p ěkladnou oddaností za ěala slou ěit mangelovým rodi ě ěm a ve své vyt ěben ě úslu ěnosti a poslu ěnosti dokonce daleko p ěd ěila mu ěe. Pracovala obzvlá ěš usilovn ě k zasyčení ji sta ěily plevy a otruby, nikdy si v ěak nest ě ěovala. I proto nebylo v rodin ěnikoho, kdo by si Qing Mei nezamiloval a nem ě ji v ěct ě Krom ětoho se Mei pustila do vy ěívání²⁰⁷. Její práce se rychle prodávala, tak ěe kupci ěekávali na nákup u nich doma, ve strachu, ěe se na n ě nedostane. S takto získanými pen ěi se lépe vzdorovalo chudob ě Nakonec p ěmluvila Zhanga, aby se domácím i starostmi nenechal odvád ě od u ěení a v ěechno si vzala na starost sama.

Li ěl í snachy p ěkladn ě vedou domácnost, v ě ě i mangelovým rodi ě ěm jsou poslu ěné a uctivé, nevyhýbají se ěádn ě práci a ěádná je nedoká ěe unavit. Ve vztahu ke slu ěebnictvu projevují talent pro jednání s lidmi: pilné odm ě řují, lín ě trestají, a to takovým zp ěsobem, ěe si získají jenom v ě ě respekt. Nehled ě na v ěechny její kvality, li ěku lidská rodina ne v ědy p ějme. Nikdy je to proto, ěe stykem s ní syn p ěchází o mu ěskou sílu a churaví (*Li ěl í dívk a*), n ě kdy prost ě jen pro její jinakost, nejasný p ě ěvod a p ě ěli ě sebejist ě vystupování (*Xiao Cui*).

Postava mangelky je pro Pu Songlinga oblíbeným prostředkem k satirickému vykreslení společenských vztah ě. Vým ěla rolí v domácnosti, kde ěena rozkazuje a mu ě se

²⁰⁷ ě tená ěsi vzpomene, ěe paní Ren z tangské povídky ěít neum ěla, co ě byla jedna z v ě ěí, které odli ěovaly li ěky od skute ěných ěen. Za Ming ě se ji ě li ěky této nezbytn ě dovednosti ě ěnských ěen nau ěily, a sice velmi dob ěe. Viz také *Yatou*, LZZY V/605.

lé Liaozhai. V pšpadŇliŇ í choti vystupuje tento rozpor v úvahu, Ňe nehledŇna to, Ňe je liŇka jednak Ňena, jednak bytost z jiného svŇta, stanula v pozici, kdy rozkazuje muŇi. NejnapadŇŇji to lze pozorovat v povídce *OŇklivá liŇka* (*Chou hu* 醜狐, LZZY VIII/1109), kterou by se dala nazvat i Ňromantickým pšbŇhem na hlavuŇ, jelikoŇ vŇechny hlavní elementy jsou zde vzhŇru nohama. Rozeberu ji podrobnŇji.

Student Mu byl natolik chudý, Ňe si s manŇelkou nemohli dovolit ani zimní obleŇení. Jednou k nŇmu veŇla luxusŇnobleŇená, nicménŇ v tváš neskuteŇnŇoŇklivá Ňena. Pšedstavila se jako liŇí víla a projevila zájem o intimní sblíŇení. KdyŇ Mu pš pohledu na ni váhal, poloŇila na stŇl slitek stšbra a slíbila pšnáŇet dalŇí, pokud se z nich stanou Ňdobš pšŇtelŇ. Mu na to pšstoupil a od té doby se mŇli i s manŇelkou jako v bavlnce, mohli si dovolit nový dŇm, drahý odŇv a spoustu sluŇebnictva.

PšbliŇŇpo roce pšnáŇela liŇka Ňím dál ménŇpenŇ, aŇ se Mu rozhodl, Ňe se jí zbaví. TradiŇní talismany ani zaklínání nepomohly: jakmile se to liŇka dozvŇŇla, ve straŇlivé zlosti vŇechno v domŇporozbŇjela. Po pár dnech pšŇla znovu se zvšátkem podobným koŇce, které Muovi postupŇŇukovalo prsty na nohou, a tak ho donutila vrátit jí veŇkerý majetek, který od ní získali. LiŇka se pak pšŇŇhovala do sousední vesnice k jistému rolníkovi, který ji nevyhodil, do tš let vŇak zemšel.

Povídka je vystavŇna na principu Ňšvých zrcadelŇ. Na první pohled zaŇíná jako typický romantický pšbŇh o mladíkovi, kterého potkalo ŇŇŇí: pšchází liŇka a nabízí se chudému studentovi. První ironický úsmŇv autora lze zachytit hned s informací, Ňe je liŇka oŇklivá. Studentovo ŇŇŇí se v okamŇiku mŇhí ve smŇlu Ň oŇklivé liŇky nebývají, proto kdyŇ právnŇon na jednu takovou narazil, nemŇŇe být o ŇŇŇí ani šel. LiŇka trvá na svém pšŇní a vyloŇí na stŇl stšbro Ň vypadá to, Ňe s tou smŇlou to nebude tak jednoznaŇné, vŇdyš pŇŇvabné liŇí krasavice za společné noci neplatí! A peníze jsou nŇco, co student naléhavŇpotšbuje. V následném popisu pšŇpychu, který si Mu s manŇelkou mohli za liŇiny peníze dovolit, Pu Songling pokračŇuje v ironizaci pšbŇhu.

pozdních MingŤ a za QingŤ mohla liŤka sehrávat roli rodiny mohla svolit k tomu, aby jeho manŤelka nebo snacha byly za peníze k dispozici liŤímu duchovi. Zejména v chudých oblastech Ťínskému severu byla posedlost liŤkou sice neoficiálním, ale akceptovatelným alternativním zdrojem pŤíjmŤ²⁰⁸. JiŤ tato praktika se svým zpŤsobem vysmívá muŤské Ťásti rodiny. V dobŤe situovaných rodinách byly Ťeny po vŤŤinu roku zavŤšeny ve vnitŤních pokojích a nebylo vhodné, aby se ukazovaly cizím lidem, natoŤ pak navazovaly kontakty s muŤi mimo pŤŤbuzenstvo. ZpŤsob, jakým byly ŤiŤí peníze vydŤlávány, byl opravdu dŤvodem propadat se hanbou pod zem.

V povídce *OŤklivá liŤka* se Ťivitelem rodiny stává muŤ, nicménŤpodaŤ se mu to jedinŤ tak, Ťe se octne na místŤŤeny. K tomu všemu je jeho patronka nevŤslovnŤoŤklivá. V zrcadle se pŤŤklopí i dŤ povídky Ť nejdvŤ ŤtenáŤ upozoruje, jak Mu postupnŤ získává majetek, pak vidí, jak postupnŤ vŤechno ztrácí a znovu je stejnŤchudý jako na zaŤátku, navíc o dva prsty na nohou kratŤí. Nakonec to vypadá tak, Ťe liŤka je v pozici ukŤvdŤné a Mu na místŤzrádce, který vŤolomnŤ naruŤil jejich úmluvu. NicménŤ Mu je také o poznání bohatŤí Ť když se dozvídá o smrti rolníka ze sousední vesnice, pochopí, Ťe by ho Ťekal stejný osud.

PŤŤklápním dŤje pomocí kŤvého zrcadla Pu Songling mistrovsky pracuje s ironií. KaŤdou chvíli lze narazit na místo, kdy se oŤekávané jako v zrcadle pŤŤvrátí ve svŤŤ opak. KaŤdé dalŤí pŤŤklopení vŤak neznamená návrat do pŤŤdchozího stavu, nýbrŤ posun jiným smŤrem²⁰⁹.

NehledŤna vývoj, který liŤky-kouzelnice u Pu Songlinga prodŤlaly, poŤád zŤstávají pŤŤvágŤv ŤŤi fantazie. Ying Ning, Yatou a Qing Mei ze stejnojmenných povídek darují sice manŤelŤm syny, jsou vŤak v tomto smŤru výjimkami. VŤŤina liŤlích manŤelek se rovnou pŤŤzná, Ťe dŤni nikdy mít nebude. Daniel Hsieh to považuje za konečnŤ dŤkaz zhroucení staletého literátského snu Ť najít Ťenu, která by v sobŤspojovala manŤelku i milenku²¹⁰. LiŤka,

²⁰⁸ KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 83 Ť 89.

²⁰⁹ Znamenitým pŤŤkladem tohoto postupu je povídka *Renyao*, kterou velmi podrobnŤanalyzuje Judith Zeitlin. ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 98 Ť 106.

²¹⁰ HSIEH, D., *Love and Women*, s. 109.

rodové linie pšedkŤ, a tudíĝ zde ani nezanechá po sobŤ
i v reálném svŤ

Doba strávená s liĝkou mŤĝe pak muĝi pšpadat jako sen, nicménŤ sen, z nŤhoĝ se jednou vzbudí. Nikdy má vĝak liĝka natolik laskavé srdce, ĝe pšedtím, neĝ svého muĝe opustí, mu najde pšmŤšenou náhradu, a pak lze mluvit o smířivém konci. Dostává se tak do tšetího typu role, kterou sdílí i ve vztahu s dívkou ť do role dohazoval ky.

3. Dohazoval ka

Liĝka hledá pro muĝe vĝdy to, co si zaslouĝí. Jelikoĝ obvykle má co doŤinŤ s výteĝnými uŤenci, snaĝí se, aby i nevŤsty byly co nejkrásnŤĝí²¹¹. Povídka *Qing Mei* nám celá vypráví o peripetiích liĝky, která se snaĝí pro chudého, ale ctnostného studenta Zhanga získat za nevŤstu krásnou dceru z významné rodiny. ZároveŤ jí jde i o blaho dívky, pro niĝ by byla ĝkoda skonŤit jako mangelka vlivného, ale nepšlíĝ poctivého a nevzdŤlaného boháŤe. Po rŤzných nepravdŤpodobných zvratech osudu se hlavní hrdinové i díky pomoci liĝky sejdou a pšbŤh je zakonŤen navýsost harmonickým koncem. V komentáš k pšbŤhu se liĝce od Pu Songlinga dostává té nejvyšší pochvaly ť je jako opravdový muĝ, kdyĝ byla schopná rozpoznat ĝenia v prachu a obŤnovat svŤĝivot, aby mu pššvedla dŤstojnou druĝku. A to vĝe nehledŤna to, ĝe Qing Mei je ĝena a navíc liĝka. Pštom ani srovnávat se s ní nemŤĝe otec dívky, který, nehledŤna to, ĝe byl vysokým hodnostášem a z váĝené rodiny, chtŤ svoji dceru ŤprodatŤ nehodnému hlupákovi v hedvábných kalhotách.

V pšbŤhu *Qing Mei* liĝka nakonec s mangelky zŤstane, nicménŤbŤĝnŤĝí je scénáš kdy liĝka po vstupu hlavní mangelky na scénu zmizí. Muĝ s tím obvykle nesouhlasí a snaĝí se liĝku pšesvŤdŤit, aby zŤstala, ta vĝak trvá na svém. Nelze ovĝem šct, ĝe by jí na muĝi nezáleĝelo, lze se setkat i s pšklady dojemné starostlivosti o to, aby bylo muĝi s novou ĝenou dobše, jako je tomu v povídce *Xiao Cui*.

²¹¹ Objevuje se zde schéma ŤakaláškráskaŤ, *caizi jiaren xiaoshuo* 才子佳人小説, aneb jak šká Pu Songling: 天生佳丽, 固将以报名贤. Ťnebesa stvoš krasavici, aby ji dala muĝi výjimeĝné moudrosti a ctnosti.Ť *Qing Mei*, LZZY IV/457. Víc k ĝánru *caizi jiaren xiaoshuo* viz: NIENHAUSER, W. H. Jr. (ed.): *The Indiana Companion*, s. 783 ť 786; autorem hesla Ts'ai-tzu chia-jen hsiao-shuo je Richard C. Hessney z Brooklyn College.

不從。後年餘，女眉目音聲漸與曩異，出像質之，迴若兩人。大怪之。女曰：「視妾今日何如疇昔美？」公子曰：「今日美則美矣，然較疇昔則似不如。」女曰：「意妾老矣！」公子曰：「二十餘歲何得速老！」女笑而焚圖，救之已燼。

Pokaždé, když dívka pšesvldl ovala muęe, ě by se mld oęenit s jinou, nesouhlasil s nı. Blhem dalęho roku vypadaly dıvld in vzhled i hlas postupnljinak neę pšedtım. Když vytáhl její portrét a srovnával, jakoby to byly dvldrřzné osoby. Hodnlse tomu podivoval.

Dívka se ho zeptala: ĀCo řkáę, jak vypadám ve srovnání s tım, jaká jsem bývala pšedtım?ň

Wang řekl: Ā Dnes jsi krásná, coę o to! Jenom to není to, co bývalo.ň

ĀTo znamená, ě jsem zestárla!ň řkla dívka.

ĀJe ti nldto pšes dvacet, coępak je moęné, abys tak rychle stárla?ň namıtál Wang.

Dívka se zasmála a spálila portrét. Wang jej chtld zachránit, ale zbyl z nld jen popel.

Nakonec Xiao Cui pšesmluvı muęe, aby si vzal druhou ěenu, protoęe sama nemřęe mít dldi. Ve svatebnı den pak zmızı beze stopy. Když Wang uvidı svou nevldtu, pochopı, ěe vypadá navlas stejnldjako Xiao Cui. Lıęka se promldhou svého obldle eje postarala o to, aby mu alespoř její podoba nescházela. Náhradu svému muęi hledají i lıęky v povıdkách *Chlupatá lıęka* l i *Třetı lotosová vıla*. Kromldsnahy zabezpeřit mangelovi potomstvo je takové chování provázeno i vldlomım vlastní ménldennosti.

Nejvíce to vystupuje do popředı v povıdkách *Lianxiang* a *Qiaoniang*. Lıęky jsou zde sice schopné zachránit muęi ěivot l i vyléř it ho z impotence, ale ochotnl pšenechají místo mangelky duchovi mladé dívky z dobré rodiny. Je tedy vidld, ěe lıęka stojí svým zpřsobem nıę neę duchové mrtvých. V povıdce *Lianxiang* je výmluvné jıę to, ěe zatímco mrtvou dıvku známe jen podle rodového pšjmenı, Li, lıęka se pšedstavı pouze osobním jménem, Lianxiang. Mrtvé dívky byly kdysi lidmi a mají za sebou autoritu svých pšedkř, naproti tomu lıęka reprezentuje potenciálnld nebezpeřnou kategorii dostupných ěen nejasného přvodu²¹².

²¹² HUNTINGTON, R., *Foxes and Sex*, s. 96.

se ovšem tento rozdíl stírá a lišky přestanou být mužem

Lišky v romantických příbězích opouští lov a poté, co něco vykonaly pro spásání lidské bytosti. Klíčovým momentem mnoha příběhů o vztahu s nadpřirozenou bytostí i nemusí to být vždy liška i bývá narození syna. Liška také pomáhá svému choti splnit nejdůležitější synovskou povinnost, přičemž tady nehraje roli, zda osobně nebo tím, že mu vyhlédne vhodnou partnerku. Sama si tím získává zásluhy na nebesích, případně vykoupí nějaký svůj hřích z předchozího života a může se vrátit zpět do svého světa.

4.5. Liška a společnost

4.5.1. Strážkyně konfuciánských mravů

V povídce *Mladý pán Hu Čtvrtý* (*Hu Sixiangong* 胡四相公, LZZY IV/567) vystupuje lélietka-podvodnice, která o sobě prohlašuje, že jí pomáhá neviditelná liška. Tu se ovšem objeví skutečná neviditelná liška, která tanku usvědčí ze lži a následně potrestá. Není náhodou, že si podvodnice vydává jako lélietka. Lélietské schopnosti jsou liščí doménou i jakoby povídka *Čtenářská škola*, že lidem nepřesluší chlubit se věcmi, kterým poškodí nerozumí²¹³. Známa je však rovněž nedůvěra a určitá averze úřednické třídy vůči ženám z nižších tříd, mezi nimiž bylo možné najít nejvíce lélietek. Spolupracujících s liščím duchem. Jak již bylo uvedeno, lišky se mohly stát zdrojem bohatství, přičemž tento majetek byl vždy podezřelého původu a byl považován za nemorálně získaný. Obohacování se na základě lži pomocí vymyšlené lišky pak bylo dvojnásobně amorální. Odhalení falešného média je lastým námětem povídek konce 17. a začátku 18. století. Pozoruhodné na této povídce z *Liaozhai* je to, že namísto lžestného úředníka se tím, kdo odhalí pravdu, stává skutečná liška.

²¹³ Lidským čtenářům se ostatně liška vysmívá i v povídce *Těší se na Feng* (*Feng Sanniang* LZZY V/614).

izolo^gství (*Hu cheng yin* 狐懲淫, LZZY VI/847) nasype

do nápoje aromatickou bylinu, v důsledku jejíchž účinků

zašel nevěsta sváděl manželova nejlepšího kamaráda. Když vystěžliví, chce se ze zoufalství oběsit. Manžel je zdrcen a se záletnictvím přestane. Liška, v jiných situacích synonymum nezákonné, nemanželské lásky, zde vystupuje jako její pronásledovatel, a to za použití afrodisiaka, pomocí něhož muž svou manželku podváděl. Ten, kdo rozvracel rodinu, je potrestán vlastní zbraní. Nemanželské styky muže byly v Línobecně tolerovány, ale jenom, pokud k nim docházelo na místech k tomu určených, tj. v nevěstincích, a pokud nezacházely do extrémů. Komentář Pu Songlinga se nakonec stál i k postavě neochvělného přítele, který svoděm kolegy manželky odolal a který je pro každého muže tím nejvyšším pokladem.

Na mravokárnou lišku lze narazit i v povídkách *Qing Feng* nebo *Hu nü*, kde liška zděrazňuje především povinnost úcty k rodičům a ke starším. Služně vychované lišky také nikdy nekradou, jak se lze tenkrát dozvědět z povídky *Lišká vdává dceru*. Drahocennosti i jiný cizí majetek si lišky umí zapůjčit i ze zamčených skříní, nesmíjí si je ovšem nechat nebo za ně musí zaplatit.

Překvapivě radikální je postoj Pu Songlingových lišek v peněžních záležitostech i pokud chtějí být bohatí, musí si majetek vydělat nebo zasloužit. Odsuzují nenasytnost a touhu po rychlém zbohatnutí. Samy nouzí nikdy netrpí, protože peníze umí získat. Následující povídka se jmenuje *Děšmincí* (*Yu qian* 雨錢, LZZY IV/516).

濱州一秀才讀書齋中，有款門者，啟視則一老翁，形貌甚古。延入，通姓氏，翁自言：「養真，姓胡，實狐仙。慕君高雅，願共晨夕。」生故曠達，亦不為怪。相與評駁今古，殊博洽，鏤花雕繪，粲于牙齒，時抽經義，則名理湛深，出人意外。生驚服，留之甚久。

一日密祈翁曰：「君愛我良厚。顧我貧若此，君但一舉手，金錢自可立致，何不小周給？」翁默然，少間笑曰：「此大易事。但須得十數錢作母。」生如其請。翁乃與共入密室中，禹步作咒。俄頃，錢有數十百萬從梁間鏘鏘而下，勢如驟雨，轉瞬沒膝，拔

深三四尺餘。乃顧生曰：「頗厭君意否？」曰：「足矣。」翁戶出。生竊喜暴富矣。

頃之入室取用，則阿堵化為烏有，惟母錢十餘枚尚在。生大失望，盛氣向翁，頗懟其誑。翁怒曰：「我本與君文字交，不謀與君作賊！便如秀才意，只合尋梁上君子交好得，老夫不能承命！」遂拂衣去。

Jistý *xiucaí*²¹⁴ z Binzhou si právŇve své studovniŇ etl, když nĚkdo zaklepal na dveře. Čel otevřít a spatřil starce úctyhodného vĚku. Pozval ho dál a zeptal se na jméno a pšjmení. Stašec šekl: Āsem Yangzhen (tj. Ārénující stšdmost/sebekážeň), pšjmením Hu. Ve skutečlosti jsem nesmrtelná liška. Obdivuji se vağı uğlechtilosti, chtŇ bych proto s vámi trávit dny i noci.ň

Student byl snáğenlivý a bez pšedsudkŇ, nepšğlo mu to vŇbec zvláğní. Diskutovali spolu o vŇtech souğasných i minulých. Stašec mŇ pšekvapivŇ rozsáhlé znalosti, vybrouğená slova se jen skvŇla v jeho ústech jako vzácné ornamenty. Když se student zkusil dotknout klasických knih, starcova moudrost byla tak hluboká a pronikavá, ġe to pšesahovalo studentovo chápání. NaplnŇ bázň poprosil starce, aby u nĚ zŇstal. Dlouho pak bydleli pod jednou stšechou.

Jednoho dne student starce tajnŇ poprosil: ĀMáte mŇ hodnŇ rád, viŇte? Já jsem, bohuğel, chudý, vám vğak stağ í mávnout rukou a hned jsou tady peníze! Nemohl byste mi dát trochu stšbra? Stašec mĚl el, pak se zasmál: ĀNení nic jednoduchğho! Budu jenom potšebovat deset mincí jako základ.ň Student mu je pšnesl. Se starcem se pak zamkli v prázdné místnosti a stašec zağal odškávat zaklínadlo a chodit krokem Yu. Za malou chvíli ku se ze stšgních trámŇ posypal zvonivý dğğš bezpoğtu mincí. Mincí se sypaly celé proudy, v mğiku oka jich bylo po kolena. Student se snağil vylézt, ale okamğitŇ zas uvázl po kotníky. V celé obrovské místnosti bylo na Ĥtyš stopy mincí, ne-li více. Stašec se podíval na studenta a zeptal se: ĀUğ je toho dost, nemyslíte?ň ĀStağ í,ň odpovŇl student. Stašec pak mávl rukou a proud mincí náhle ustal. Pak zamkli dveře a vyğli.

Student se v duchu radoval, jak náhle zbohatl. Když ale po nĚjaké dobŇ znovu veğel do místnosti, aby si vzal nĚjaké peníze, kde nic, tu nic, na zemi zŇstalo jen jeho deset mincí. Zklamaný a ve velkém hnŇvu se obošl na starce a vyğ ítal mu, ġe je podvodník. Stašec se také rozhŇval: ĀChtŇ jsem se s vámi spššitelit, abychom se vŇhovali studiu, nemŇ jsem v úmyslu být zlodŇem. Pokud se chcete kamarádit se zlodŇem, já vám neposlouğím!ň Pak se odporouğ el a odeğel.

²¹⁴ 秀才. Jeden z titulŇ, které bylo moğné získat u císašských zkouğek. NĚkdy se pšekládá jako bakaláš

uje motiv, který se proplétá všemi ličnými příběhy zločiny. Je to svým způsobem pozoruhodné, protože obecně víme, že ličky mají svou rodinu zabezpečit pouze amorální jmeny i by to peníze vydané prostitutí některého ženského členy rodiny nebo jednoduše ukradené u souseda. Vládlo přesvědčení, že ličky neumí nic vytvořit, umí se jen zabývat finančními machinacemi, což bylo ovšem z hlediska oficiální konfucíánské ideologie podezřelé²¹⁵. Pu Songling však jde proti této obecně vžitě představě a ličky v *Liaozhai* získávají majetek legální cestou, což mu umožňuje postavit do role zloděje i lovce. Kupříkladu, vzdlanci v závěru povídky *Ličák* vdává dceru zjišťují: Aťu teprve pochopili, že ličky si dovedou opatřit věci i na dálku tisíce mil, ale že se přece neodvážují navždy si je přivlastnit.²¹⁶ Zlodějem je tedy lovec, který navíc krade jen proto, aby se mohl pochlubit před kamarády.

Až uť jsou ličky hodné nebo nikoliv, vždy mají silně vyvinutý smysl pro spravedlnost. Ľas od Ľasu upozorní, že jednají pouze v souladu s vůlí nebes a nemějí jinak. Lička také Ľasto ztělesňuje ideál uťlechtilého muže *junzi*, což je pozoruhodné v tom, že Pu Songling tento obraz vložil do ženské a jeť k tomu démonické postavy. V takovém případě pak povídky, v nichž ličky vystupují coby plamenné obhájkyň konfucíánských mravů, mají sloužit Pu Songlingovi k nepřímé kritice společnosti. Jakoby Ľtenášťm řkal, že svěť uť je na tom tak špatně, že ztělesněným konfucíánských ctností a strážkyňmi morálky se stávají ličky, tradiční považované za amorální tvory. Takovýto pohled na svěť vnáší do Pu Songlingovy tvorby určitý prvek karnevalovosti, kdy jsou tradiční hodnoty postavené na hlavu. Tento prvek se pokusím blíže analyzovat v následující kapitole.

Pu Songling využívá liček i pro odhalení slabostí státních úředníků, kteří sice měli být vzorem konfucíánské morálky pro ostatní, Ľasto tomu tak ale nebylo. Xiaofei Kang ve své monografii *The Cult of the Fox* rozvíjí myšlenku, že kult ličky představoval v Ľíně pozdně

²¹⁵ HUNTINGTON, R., *Alien Kind*, s. 149.

²¹⁶ *Sleťna řiao-no*. In: PCHU Sung-ling, *Zkázky*, s. 21.

lní úřednické moci²¹⁷. Státní úředníci, kteří museli podle
i pro lidi, které spravovali, vždy cizinci. Způsob, jakým
si po nástupu na nové místo poradili s ličkami, jež se rády zabydlovaly v budovách správních
orgánů, naznačoval, jakou autoritu si daný úředník dokázal u místních vytvořit. I proto mu
nezbylo, než se podvolit místním zvyklostem a mít ličky v úctě. To ovšem svým způsobem
znamenal selhání státní moci na lokální úrovni. Cílem bylo najít řešení, jak udržet místní a
státní moc v rovnováze.

Z pozdní císařské doby pochází i několik povídek o úřednících, kteří nastupují na
nové posty a jako první v nich se rozhodnou vypořádat s ličkami, které se zabydly
v yamenu. Nehledě na varování místních o neúspěšnosti předchůdců, pokouší se je vyhnat.
Výsledky se různí, obecně ponaučení ovšem bývá, že lesnému a odhodlanému konfuciánci
se žádná lička neodváží stavět na odpor. Z toho dále vyplývá: dobrou správu budou lidé
poslouchat. V *Liaozhai* je v tomto duchu vystavěna povídka *Ličky z úřadu v Zunhua* (*Zunhua
shu hu* 遵化署狐, LZZY II/241).

諸城邱公為遵化道，署中故多狐，最後一樓，綏綏者族而居之，以為家。時出
映人，遣之益熾。官此者惟設牲禱之，無敢迂。

Pan Qiu z Zhucheng se stal úředníkem v Zunhua. V úřadu byla již dlouho spousta
liček. V nejzadnější budově usídlil celý ličí klan a považoval ji za svůj domov. Ličky občas
vylézaly, aby napálily lidi, ale když se je pokouželi vyhnat, jen se víc rozbíhaly. Pro úředníky,
kteří zde sloužili, bylo jediným řešením přinutit obli a mít je v úctě nikdo se jim neodvážil
vzepřít.

S touto situací se nesmířel pan Qiu, který se rozhodne liček za každou cenu zbavit.
Ličky se polekají jeho neústupnosti a prosí, aby jim dal tři dny na vystěhování. Pan Qiu jim
nic neslíbí, ježto v tentýž den však nechá vyhodit zadní budovu do povětří, až se nebe přelý

²¹⁷ Vývoj ličího kultu coby projevu slábnoucí státní moci popisu Xiaofei Kang v 6. kapitole *Fox Spirits and Officials* in: KANG, Xiaofei: *Cult of the Fox*, s. 161 i 190.

né ližce se podařil uniknout. O dva roky později, když se povýšení, se ližák v podobě starého muže vrátil, odhalil jeho úmysly a Qiuovy plány ztroskotají.

Autor TV komentář dodává, že to bylo jen Qiuovo morální selhání, které umožnilo ližce pomstít se. Nepopírá přesvědčení, že Iestnému Ilovku démoni neublíží. Také souhlasí s tím, že vyhánění škodlivé bíly je prospěšné. Jak však může dlat mravokárce někdo, kdo má sám nekalé úmysly? Navíc je třeba takové věci šéjt s rozumem a smyslem pro míru i nebylo správné vyvraždít ližčí rodinu, když projevíli zájem o spolupráci a prosili o tšdenní lhůtu. Jednou z vlastností dobrého úšedníka by měla být i trpělivost a umění jednat s lidmi, jinak si vytvoš jen samé nepřátele. I v některých dalších Pu Songlingových povídkách lze narazit na neúmlnou krutost, kterou jsou ližky zabíjeny (např. *Král devíti hor*). Ještě více se tím podtrhává lidská bezcitnost a proradnost.

4.5.2. Ližky - pomocnice

Některé ze způsobů, jakými ližka pomáhá lidem, byly představeny výše. Člo zejména o romantický vztah mezi ližkou a mužem, v němž byla ližka poslána muži do cesty, aby splatila dluh z minulosti. V povídce *Sedmá Xiao* I tenáš zjišuje, že to může být i překvapivě triviální záležitost: jedna příslužnice ližčí rodiny, Čestá slečna, dlužila hlavnímu hrdinovi polibek. Nejlástli ližky přcházejí z vděčnosti, protože jim hlavní hrdina nebo některý jeho předeek prokázal kdysi laskavost. Povinnost splácet dluhy z předchozích životů je patrně ohlas buddhismu, někdy se však nedá s jistotou tvrdit, zda jde o vtli nebes nebo zda se ližka rozhodla sama za sebe (*Yatou, Yingning*).

Nejlástli bývá ližka vděčná za záchranu života, jak bylo vidě i v citátu z povídky *Xiao Cui*. V povídce *Čtvrtá sestra Hu* ližka pomáhá již od začátku ze své vlastní vtli: varuje studenta Shanga před svou starší sestrou, která údajně zabila tš muže a Shang má být další na

²¹⁸ 革肉毛血，自天雨而下。LZZY II/241.

chyceny do děbánu taoistickým mnichem, Shang se
stavost a pomŕěje jí ze děbánu ven. Liĝka, která se pak
stane nesmrtelnou, se mu odvdŕěí posmrtně a to tím, ĝe mu v zásvŕěí pŕŕdŕěí dobré úŕŕednické
místo.

Objevují se i s projevy náklonnosti, které kromě vzájemné sympatie nejsou niě ím
podmíněné. Dobrým pŕŕkladem je povídka *Student Qin* (*Qin sheng* 秦生, LZZY V/603), proto
ji uvádím celou:

萊州秦生製藥酒，誤投毒味，未忍傾棄，封而置之。積年餘，夜適思飲，而無
所得酒。忽憶所藏，啟封嗅之，芳烈噴溢，腸癢涎流，不可制止。取盞將嘗，妻苦勸諫。
生笑曰：ñ快飲而死，勝於饑渴而死多矣。ò一盞既盡，倒瓶再斟。妻覆其瓶，滿屋流溢，
生伏地而牛飲之。少時，腹痛口噤，中夜而卒。妻號，為備棺木，行入殮。次夜，忽有
美人入，身不滿三尺，徑就靈寢，以甌水灌之，豁然頓蘇。叩而詰之，曰：ñ我狐仙也。
適丈夫入陳家，竊酒醉死，往救而歸，偶過君家，彼憐君子與己同病，故使妾以餘藥活
之也。ò言訖不見。

Student Qin z Laizhou si vyrábě nálev z bylinek a koŕŕalky, spletl se vĝak a zamíchal
do ně i jedovatou bylinu. Bylo mu líto nápoj vylít, tak jej zapeě etil a odložil. Po několika
letech se mu jednou v noci chtělo pít, nezbylo vĝak jiĝ ĝádné víno. Tehdy si vzpomně na
schovanou láhev. Jak ji otevŕŕel a pŕŕŕichl, kolem se rozprostŕŕela pronikavá vŕěně V bŕŕĝe mu
zakruěelo a dostal takovou chuŕŕ na koŕŕalku, ĝe se nemohl ovládnout. Odlil si do malěho
kalíĝku na ochutnání, nehleděna veĝkeré mangělěiny výstrahy, aby to nedělal. Se smíchem jí
ŕŕekl: ĞCoĝpak není mnohem lepĝí zemŕŕt po dobrěm pití, neĝ se utrápit ĝízní?ñ Vypil celý
kalíĝek aĝ do dna a nalil si dalĝí. Mangělka mu vyrazila láhev z rukou a alkohol se rozlil vĝude
po podlaze. Student se vrhl na kolena a podoben dobytě etí, zaě al olizovat louĝi na zemi.

Po chvilce se zkroutil bolestí v bŕŕĝe a ěelist mu sevŕŕela kŕŕěě. O pŕŕŕnoci zemŕŕel. Jeho
ĝena, naŕŕkajíc, pŕŕŕhystala rakev a uloĝila do ní zemŕŕelého. Následující noc veĝla neě ekanědo
pokoje krásná, necelý metr vysoká ĝena a pŕŕĝla pŕŕmo k márám. Pokropila mrtvého vodou
z ěíĝe a ten najednou oĝil.

Padl pŕŕed ĝenou na kolena a zeptal se na dŕŕvod jejího dobrodiní. Ta pravila: Ğsem
liĝí věla. Mŕŕj mangěl ĝel do rodiny Chen krást víno a opil se aĝ k smrti. Zrovna jsem ho byla

olem vašeho domu, přišlo mu vás líto. Vždyť trpíte stejnou
ch vás oživila zbytkem léku. Když to došla, zmizela.

Nemocí, o níž mluví liška, je samozřejmě myšlena závislost na alkoholu. V 17. století však pijanství bylo zařazováno mezi ušlechtilé posedlosti *pi* 癖, což byla silná vášeň pro určitý předmět nebo činnost, nežádka přecházející do závislosti²¹⁹. Náruživý piják však nepil jen to, co mu pod ruku přišlo, ale i – což je vidět hned v první větě povídky – jako opravdový znalec zkoušel vyrábět i vlastní nápoje. Zároveň byl svému koníku natolik věrný, že nedopustil, aby byš jen kapil ka přišla nazmar, ať koliv věděl, že ho to bude stát život. Pu Songling měl také svou vášeň i fantastické povídky. Dokonce se o něm tvrdilo, že přišel inou jeho opakovaného neúspěchu u zkoušek byly lišky a duchové, kteří ho všude pronásledovali a nedovolili mu psát o ničem jiném než o nich²²⁰. Pu Songling v této povídce projevuje své sympatie k lovcovi, kterému je vášeň předsnější než vlastní život. Zároveň se dozvídáme, že i lišky se můžou stát opravdovými znalci a přetvořit si posedlost *pi*.

Na jiný příklad nemotivované pomoci od lišky je možné narazit v povídce *Vojenský kandidát*²²¹. Na smrt nemocného vojenského kandidáta Shi zachrání neznámá žena, která ho vyléčí pomocí zvláštní pilulky. Žena již není nejmladší, ale Shi jí z vědomosti slibuje věčnost do konce života. Poté však, co mu předloží úřad, se mu znelíbí, že je žena starší než on. Tajně se ožení s jinou a přestane cestovat za novou službou se zdaleka vyhne místu, kde na něj čeká. Po nějaké době žena nakonec vypátrá Shiovo přisobití a přestěhuje se k němu. Shi se strašně stydí, že kvůli ní ztratil tvář. Jednou, když žena pije společně s druhou manželkou, napije se tolik, až se zmešká v lišku. Shi se rozhodne využít příležitost a ženu zabít, druhá manželka se

²¹⁹ J. Zeitlin věnuje posedlosti *pi* jednu kapitolu. *Pi* se mohla projevovat i jako nemoc zažívání, přičemž se škodlivá energie nahromadila na vnitřní straně břicha nebo mezi žebry a mohla nabýt formy bolestivého vředu. ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 62 i 63. Stejným způsobem popisuje Pu Songling zvláštní nemoc Konga v povídce *Jiaonuo*, ze které ho vyléčí liška (LZZY 1/60).

²²⁰ ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 61.

²²¹ Příběh tohoto názvu vychází z definice výrazu 孝廉 v *Hanyu da cidian*. Za dynastií Ming a Qing označil úspěšného kandidáta císařských zkoušek (明清兩代對舉人的稱呼). *Hanyu da cidian*, Shanghai 1991.

lička probere a pšnutí Shia vrátit jí pilulku, kterou mu zemše.

V celé povídce není jediná zmínka o tom, že by záchranu Shiova ěivota našdila liěce nebesa. Je to jen její láskyplné srdce, které se nad ním slituje. V prŕbŕhu vyprávŕhí je věak ŕtenáš opakovanŕ svŕdkem Shiova nevŕdku a snahy vyhnout se povinnosti odvdŕit se za prokázanou laskavost. Nehledŕ na to, že mu lička nŕkolikrát odpouětí a dává novou ěanci, pokouět se ji zabít. ŕlovŕk s tak krutým srdcem si opravdu nezaslouět ěít ŕ a teŕ to není vŕle nebes. Jakoby chtŕ Pu Songling Őct, že nebesa sice mŕěgou poskytnout ěanci na ŕspŕch nebo nápravu svých chyb, jak ji ale ŕlovŕk vyuěije, je zcela v jeho rukou.

4.5.3. Trestající a mstící se liěky

Jiě výěe byla citována ukázka z povídky *Král devŕti hor* o liěí rodinŕ která se zabydlela na zahradŕrodiny Li a zaplatila za to nemalý nájem. Jak se dále ukázalo, nehledŕna to, že se chovaly uctivŕa na poŕest pana Li zorganizovaly velkou hostinu, nebyly liěky právdŕ vítanými hosty.

席終而歸，陰懷殺心。每入市，市硝硫積數百斤，暗布園中殆滿。驟火之，焰亘霄漢，如黑靈芝，燔臭灰昧不可近，但聞鳴啼噪動之聲，嘈雜聒耳。既熄入視，則死狐滿地，焦頭爛額者不可勝計。方閱視間，叟自外來，顏色慘慟，責李曰：ñ夙無嫌怨，荒園報歲百金非少；何忍遂相族滅？此奇慘之仇無不報者！ò忿然而去。

Kdyě hostina skonŕila a Li se vrátil domŕ, tajnŕse je rozhodl zabít. Pokaědŕ, kdyě jel na trh, koupil ledek a síru, aě jich mŕ nŕkolik set jinŕ, a potajŕ je rozsypal věude po zahradŕ. Pak je zapálil. Plameny ělehaly vysoko k nebi jako ŕerná houba lingzhi. Zápach spáleniny a popel padající do oŕí nedovolovaly pšblŕit se k ohni, bylo slyěet jen kšŕk, kvŕlení, šŕv a zmatek tak hlasitý aě se všezával do uěí. Kdyě oheŕ pohasl, pšěel se Li podívat: zem byla poseta mrtvými liěkami, věude nespoŕet ohošŕlých hlav. Zatŕmco si Li věechno prohlŕgel, vynošŕ se odnŕkud stašŕec a divoce Liovi vmetl: ĀNikdy jsme vŕŕi Vám neprojevíli

kus zpustlé zahrady není málo, z jakého dŕvodu jste vyvraždil
cháná krutost nezŕstane bez pomsty!ň Rozzušený pak odešel.

Na pomstu si musel hlavní hrdina několik let poŕkat, zato pak to byla pomsta opravdu dŕkladná. Jednoho dne se k úšedníkovi dostaví starý muŕ, který ho pšesvŕlŕí, ŕe je vlastnŕ pšedurŕen stát se pšŕgím ŕínským císašem. Li velí menŕ armádŕ povstalcŕ a ŕká si Král devíti hor. S pomocí liŕka-starce pšchází jedno vítŕství za druhým, v kritickém momentu vŕak starý muŕ zmizí, samozvanec je zajat, popraven, stejnŕtak i veŕkeré jeho pšbuzenstvo. Liŕak si ŕká: ĀNebylo jednoduché vymyslet takový zpŕsob, aby opravdu zemšela celá tvá rodina, ale nakonec se mi to podašlo!ň

Hrŕzu nahánŕjící pomsta, kterou umí vymyslet snad jenom liŕka. Pu Songling nicménŕ hned dodává: Ā彼其殺狐之殘，方寸已有盜根，故狐得長其萌而施之報。(Co se týká Li,) krutost, kterou projevil vyvraždŕním liŕek, dokazuje, ŕe v jeho srdci jiŕ klŕil ŕl zárodek zla. Liŕak ho jen nechal narŕst, a tak uskuteŕnil svou pomstu.ň²²² Je to podobný pšpad jako v povídce *Liŕky z úšadu v Zunhua*. Celkový dojem je jeŕumocnŕ tím, ŕe na rozdíl od pana Qiu, Li dobrovolnŕdovolí liŕkám, aby se k nŕmu nastŕhovaly, navíc za nemalé peníze. Kdyby Li nebyl pšedurŕen k nepravostem, ani stovka blŕŕ by mu neublŕgila. Na druhou stranu, kdyby mŕ vyvinutý smysl pro správné, nikdy by jej nenapadlo rozsypávat tajnŕna zahradŕ síru.

Kromŕ liŕŕí vynalézavosti je také vidŕ, ŕe liŕŕí pomsta pšchází v odŕvodnŕhých pšpadech a ŕe je vykonána v souladu s vŕlí nebes. Spravedlivá pomsta ukonŕuje i výŕe zmiŕovaný pšbŕh *Vojenský absolvent*, také jsme byli jejími svŕdky v povídce *Oŕklivá liŕka*.

Ne vŕdy ovŕem bývá liŕŕí pomsta tak krutá. Nikdy mŕŕe mít podobu zlomyslného ŕertu, který ŕlovŕka donutí zamyslet se nad svou nevdŕností. V povídce *Chlupatá liŕka* vyŕŕtá muŕ své liŕŕí milence, ŕe není tak krásná, jak se o liŕkách vŕde tvrdí. Chce ji tím ponŕgit za to, ŕe mu místo stšbra, které od ní ŕádal, pššesla olovo. Liŕka se mu vysmŕje se

²²² 九山王 LZZY II/236.

...u s velkýma nohama²²³ je pšce krasavice. Na její slova
...i, když se podruhé gení. Ve chvíli, kdy nevĚta vejde do
dveš a on uvidí její hrb a velké nohy, pochopí, že to nejlepš, co mu bylo v ěivotĚsouzeno,
byla právĚona nepšlig krásná liĝka.

V *Liaozhai* je i jeden pšpad, kdy rozzušená mstící se liĝka studentovi vlastnĚpomŕge.
Povídka se jmenuje *Student z Zhedongu* (*Zhedong sheng* 浙東生, LZZY XII/1658).

浙東生房某客于陝，教授生徒。嘗以膽力自詡。一夜裸臥，忽有毛物從空墮下，
擊胸有聲。覺大如犬，氣咻咻然，四足撓動。大懼欲起，物以兩足撲倒之，恐極而死。
經一時許，覺有人以尖物穿鼻，大嚏乃蘇。見室中燈火熒熒，床邊坐一美人，笑曰：
ñ好男子！膽氣固如此耶！ò生知為狐，益懼。女漸與戲，膽始放，遂共狎昵。積半年，
如琴瑟之好。一日女臥床頭，生潛以獵網蒙之。女醒不敢動，但哀乞。生笑不前。女忽
化白氣從床下出，恚曰：ñ終非好相識！可送我去。ò以手曳之，身不覺自行。出門，凌
空翕飛。食頃，女釋手，生量然墜落。

適世家園中有虎阱，揉木為圈，結繩作網，以覆其口。生墜網上，網為之
側，以腹受網，身半倒懸。下視，虎蹲阱中，仰見臥人，躍上，近不盈尺，心膽俱碎。
園丁來飼虎，見而怪之，扶上，已死。移時漸蘇，備言其故。其地乃浙界，離家已四百
餘里。主人贈以資遣歸。歸告人：ñ雖得兩次死，然非狐則貧不能歸也。ò

Jistý Fang, student z Zhedongu, bydlel v Shaanxi, kde pracoval jako učitel. Jednou se
vytahoval svou silou a odvahou. A pak jednou v noci, když spal úplnĚnahý, na nĚ znenadání
ze vzduchu dopadl nĚjaký chlupatý tvor. Udešl ho do hrudĚ aĝ to zadunĚlo. Na ohmat byl
velký asi jako pes, hlasitĚfunĚ a hrabal vĝema Ľtyšna nohama. Student se straĝnĚvydĚil a
chtĚ se zvednout, tu ho vĝak tvor pšedními tlapami povalil na záda. Samou hrŕzou Fang
zemšel.

Po nĚjaké chvilce pocítil, že ho nĚkdo Ľímsi ostrým bodá do nosu. S mohutným
kýchnutím se probral. UvidĚl, že v místnosti bliká lampa a u postele sedí pšekrásná dívka. Se

²²³ Po staletí byly v ĽínĚgenské nohy ĞnormálnĚní velikosti považovány za oĝklivé. Ideálem krásy byly tzv. Ğžlaté
lilieň, které se veĝly do nĚkolikacentimetrových stševĚl kŕ. KvĚli tomu podstupovala spousta ĝen bolestivou
proceduru, pš nĚjim byly zlámány a zavázány chodidla takovým zpŕsobem, aby nemohla vyrŕst. Pŕvod tohoto
zvyku není úplnĚjasný. Jedna z verzí šká, že jeho vynálezcem byla nechvalnĚproslulá konkubína Daji, pŕvodnĚ
liĝka. Když se promĚhila v krásnou ĝenu, zŕstaly jí malé liĝí tlapky. Aby je zakryla, ovazovala je pruhy látky.
Po ní to zaĽaly opakovat dvorní dámy. HUNTINGTON, R., *Foxes and Sex*, s. 85. O svazování nohou viz také:
FAIRBANK, J. K., *DĚiny Ľíny*, s. 205 Ľ 208.

...e hrdina! Toto je ta tvoje odvaha?ň Student pochopil, že je to dívka vřak pokračovala ve ěkádlení a jemu se zařala vracet smřlost, ař spolu splynuli ve vagnivém objetí. Následujícího př roku pak ěili v harmonii jako loutna qin a citera se.

Jednoho dne, zatímco dívka spala na posteli, student ji pokradmu obmotal loveckou sítí. Když se vzbudila, nemohla se ani hnout, jen prosila studenta, aby ji pustil. Ten se pouze smřl na celé kolo. Dívka se najednou promřhla v bílou páru, která se vznesla nad postel, a nenřvístně řekla: Āřsí jen není přjemně kamarřdit s tebou! Mřřgeř mř jít vyprovodit, odchřzím!ň

Vlekla ho mocně za ruku, ař ani necítil, zda se hřbř sám. Když vyřli ven, vznesli se do vzduchu a odletřli. Po krřtké chvilce dívka povolila sevření a student se střemhlav zřtil dolř.

Tou dobou mřla jedna vlivnř rodina v zahradě jřmu s tygrem. Kolem byla vztyřenř ohrada z křřř a otvor zakřřvala a pletenř sítě s uzly. Student spadl do sítě která se prohnula dovnitř. Břřchem uvřzl v oku a přřlkou třla tam zřstal viset vzhřřru nohama. Když se podřřval dolř, spatřil tygra přřkrřeného v jřmě jak se na něj nahoru dřřvř. Tygr vyskořil a jen o kousek ho minul. Fangovu odvahu jakoby rozbili na kousřky.

Ař přřřel zahradník nakrmit tygra, uvidř studenta a velmi se podřřvil. Sundal ho, ale uř byl mrtvř. Po nřjaké době vřřak přřřel k sobř povypřřvřř, co se mu přřhodilo. Zjistil, ěe se nachřřzř na hranicích Zhejiangu, nřto mřlo přřes 400 mil od svého domova. Majitel zahrady mu vřřhoval potřřbnou řřstku, aby se mohl vrřtit domř. Když se vrřtil, vřřem řřkal: Āřice jsem musel dva krřt zemřřt, ale nebřt liřky, nikdy bych se kvřřli své chudobě nemohl vrřtit.ň

Nabřřzř se také vysvřřlenř, ěe liřce neřřlo ani tak o pomřtu, jako o to přřpomenout vychloubařnému studentovi, co znamenř mřt smřtelnř strach, kdřř uř se jednou nepouřřil. V podstatě mu ale nepřřřla nic zřřho, coř si Fang nakonec uvřřdomil a byl za to liřce vdřřnř.

4.5.4 Zřř liřky

Posledním typem liřřřho řřřřř je na první pohled niřřm nemotivovanř zloba liřřřho dēmona, jak je tomu napřřklad v povřřdce *Teta Hu*. Liřka se zde svřřm chovřřm hodně podobř liřřkřm, jak je znřme přřřdevřřm z folkloru ř je neviditelnř, krade vřřři a krutě postupuje vřřři třřm ř lenřřm domřcnostř, kteřř se jř nelřbř. Jejřm cřlem je vyhnat nevřřřtu a zaujmout jejř mřsto, v řemř se opřř odrřřř tradicř přřřstava snachy jako nestabilního,

ho prvku v rodině. Do jisté míry to potvrzuje i samotná
nové domácnosti se snaží lišku usmířit a chovají se k ní
služně, nevlastní jediná vzdoruje a na adresu lišky nešetří nadávkami.

Rodina si nakonec zavolá na pomoc místního vymítače zlých sil, který zjistí, že se liška
duch ukrývá ve figurce Purpurové dívky (*zigu* 紫姑). Podle legendy byla Purpurová dívka
kdysi konkubínou, na niž tak žárlila hlavní manželka, že ji jednoho dne zabila v latríně.
Purpurová dívka se stala božstvem latríny *ceshen* 廁神. Každý rok patnáctého dne prvního
měsíce lúnského, zejména mladé nevěsty, vyráběly slaměnou figurku Purpurové dívky,
kterou prosily o dobrou tchýni. Stejně jako liška, i Purpurová dívka byla spojována se ženami
s nízkým postavením v rodině (snachy, konkubíny) a s nejistotou. Proto když vymítač
démona identifikuje jako původce neštěstí figurku Purpurové dívky, přímo tím odkazuje na to,
že příčinou rozvratu v rodině je snacha. Když se ji liška snaží dostat z domu, snaží se vlastně
o obnovení pořádku v rodině²²⁴.

Pu Songling se ovšem neomezuje jen na zapsání událostí, které se zřejmě bývají
odehrávaly v severolúnských domácnostech. Komentář k této povídce obrací pozornost
čtenáře na postavu vymítače blů. Údaje má doma spoustu takových soudků a dgbánků
s chycenými liškami, které posílá na lidi, aby si mohl vydlat. Jde zřejmě o vyjádření nevole
nad lidmi, kteří vydávají na cizím neštěstí.

Pu Songling staví proti sobě liščího démona a toho, kdo se ho pokouží vyhnat, i v další
povídce, *Student Ji* (*Ji sheng* 姬生, LZZY XII/1614). V domácnosti strýce studenta Ji sídlí
liška. Ji chce strýci pomoci, a tak neúnavně prosí lišku, aby se raději přestěhovala k němu
domů. Zároveň se vychloubá, že dobrým příkladem dokáže lišku přivést na správnou cestu.
Na její počest připravuje jídlo, pití i peníze. Liška dlouhou dobu nereaguje, pak mu oblas
něco ukradne, ale mluvit s ním odmítá. Jednoho dne přijde student domů a najde na stole

²²⁴ KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 106 i 112. Viz také poznámku V. Aleksejeva in: PU, Sun-lin, *Strannyye istorii iz kabineta neudal'nika*, s. 84f.

...vlni, které mu liška vzala. Jak se napije vína, pocítí
...okrade souseda. Dokud mu žena nedá napít protijedu,
odmítá pšznat, že spáchal něco špatného.

Liška, která v tomto příběhu vystupuje, na jedné straně škodí lidem, má však také schopnost odhalit svým šedivým lidské nedostatky. Student Ji si přál, aby byli s liškou stejní, tj. aby byla liška stejnou estná jako on. Přání se mu vyplnilo, ale přesně naopak i sám se stal zlodějem. Liščí démon mu tímto způsobem dal najevo, že někdo, kdo sám není odolný vůči útokům zlých sil, se nemůže pokoušet přivádět jiné na cestu poctivosti. Nicméně povídka nakonec vyznívá ve prospěch studenta: kdyby nebyl svým založením poctivý a kdyby neměl vlnou a nápomocnou manželku, neuměl by se obrátit zpět k uglechtilosti a vzít si z příhody ponaučení.

5. Pu Songling ㄖ liǔ í svㄒ

5.1. *Liaozhai zhiyi* ㄓ syntéza folkloru a literární tradice

Podrobný rozbor povídek v *Liaozhai*, v nichž v nějaké podobě vystupují lišky, mĚ pĚvedl k pĚsvĚdĚní, ě Pu Songling byl velmi dobrým znalcem Ěínského folkloru, alespoĚ co se týĚe lišek. VĚechno, Ěím se vyznaĚují lišky v lidových pĚdstavách, vĚechny jejich vlastnosti, projevy Ěi situace, s nimiž jsou spojovány, nacházíme i v *Liaozhai*. Pu Songling zároveň jako vynikající znalec Ěínské literární tradice, zapracovává do povídek také vĚechny literární obrazy lišky, s nimiž se ĚínĚí Ětenáš mohli potkat, aš uĚ jsou to tisíciletí démoni ze sbírky Gan Baoa Ěi dobrotivá paní Ren. Dnes není možné šĚt, zda Pu Songling své znalosti liĚího kultu vyĚetl z dĚ svých pĚdchĚdcĚ nebo zda opravdu sedával pĚed domem, zval kolemjdoucí na víno a tabák a nechal si vyprávĚt pĚbĚhy o neobyĚejném²²⁵. LiĚí svㄒ, který vytvořil, vĚak Ětenáš poskytuje celistvý obraz liĚí tradice v ĚínĚ

V lidovém kultu mĚly lišky primárnĚ dvojí poslání. Obraceli se k nim s prosbami o ochranu zdraví a majetku. Na druhou stranu se vĚřlo, ě chudobu a nemoc dokáže liška i zpĚsobit, takže zatímco jednou se jí klanĚli, jindy ji vymĚtali. KvĚli této své ambivalenci mĚlo liĚí boĚstvo niĚĚí status neĚ oficiálnĚ podporované kulty, proto plnilo pĚdevĚm funkci garanta soukromých ㄓ někdy nepatřĚných ㄓ pĚání v protikladu k oficiálnĚ uznávaným boĚstvĚm, která garantovala blaho celé spoleĚnosti²²⁶. UrĚitým zpĚsobem tak vyrovnávalo napĚí, které vznikalo na hranici styku soukromého a vešĚjného Ěivota. ĚuĚtíváním nebo

²²⁵ PRŠ ĚĚK, J., *Doslov*. In: PCHU Sung-ling, *Zkazky*, s. 263.

²²⁶ PodrobnĚji viz 3. kapitola (*Foxes and Domestic Worship*) in: KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 72 ㄓ 96.

transformovali své obavy ohledně povinnosti vůči mrtvým a prosperity.²²⁷

Příkladem způsobu, jakým liška udržuje rovnováhu v mezilidských vztazích, zejména pak ve vztahu mezi živými a mrtvými, může být povídka *Lianxiang* 蓮香²²⁸. Její hlavní hrdina Sang Zhiming je chudý student, navíc sirotek, takže nemá moc velkou naději, že si najde dobrou nevěstu a splní synovskou povinnost zplodit potomka. Vedle něj je tady slečna Li, která zemřela mladá a jejíž život zůstal také nenaplněným. Sang i Li se vzájemně potěšují, avšak protože je Li mrtvá, hrozí, že přesvědčí Sanga do hrobu také. Jeho jang není s to vyrovnat se s dvojnásobnou silou jin²²⁹ Li.

Do tohoto nevyrovnaného vztahu odsouzeného k nezdaru zasahuje liška Lianxiang. Liška také může být chthonickým i jinovým i tvorem, ale coby léčitelka a dárkyně života může představovat i sílu jang. Pro Sanga vyrobí lék, který ho z pokraje smrti přesvědčí zpátky k životu, čímž obnoví vychýlenou rovnováhu jin a jang. Pak se Li znovuzrodí v lidském těle. Z mrtvé se stane živou, z dvojnásobného yinového tvora se stává lidskou ženou, která příměním způsobem doplňuje Sanga. V tu chvíli se liška stává nadbytečnou a v příběhu je to přesně místo, kdy Lianxiang umírá: jang se proměnil v jin. Je to ambivalentní postavení lišky, které jí umožňuje zachovávat vztahy mezi živými a mrtvými v rovnováze²³⁰.

Pu Songling je také významným inovátorem v oblasti literárního obrazu lišky. Jen málo povídek *chuanqi* s romantickou zápletkou mělo šťastný konec, obvykle končily násilnou tragédií nebo bezmocným zoufalstvím²³¹, a to především pro ženskou představitelku. Pu Songling šel svým způsobem proti tradici, protože našel způsob, jakým lze panující rozpory překonat. Lianxiang sice zemřela, ale po třinácti letech se vrací znovuzrozená v lidské podobě což je další ze způsobů, kterými autor *Liaozhai* umožňuje svým liškám trvalé zařazení do lidské společnosti.

²²⁷ KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 73.

²²⁸ Do češtiny pod názvem *Lotosová* v *Thydeolog* J. Průšek. In: PCHU Sung-ling, *Zkázky*, s. 89 i 100.

²²⁹ Protože je žena a zároveň mrtvá. Viz pozn. 180.

²³⁰ ZEITLIN, J., *Phantom Heroine*, s. 17-20.

²³¹ MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 39.

a barometr, který reflektuje postoj líných vzdělanců k literární vzdávaní naděje, že by bylo možné najít ideální životní partnerku i milenkou, aby ztlumila soukromých tužeb a manželku zastávající roli hospodyně a matky i v jedné osobě. Vyvrcholením této skepse je v 18. století román *Hong lou meng* 紅樓夢²³³, jehož hlavní hrdina Jia Baoyu se přisvědčil o neslučitelnosti těchto dvou protikladných ženských obrazů. Pu Songlingova Lianxiang tuto naději oživuje, ať koliv jen ve svém fikce. Jen málo pozdějších autorů však v tomto směru pokračoval a do *chuanqi* se vrací smutný osud hrdinky z jiného světa²³⁴.

V Pu Songlingových povídkách se nicméně odráží i ambivalentní postoj vzdělanců k lidovému kultu, který byl tradičně negativní a podezíravý. Příklady lze najít v povídkách *Teta Hu*, *Vrchní svatý* (*Shangxian* 上仙, LZZY V/686), *Mladý pán Hu* 四, a dalších. Posedlost lidovým duchem byla dvojakého druhu: soukromá a veřejná. V případě soukromé posedlosti fungovala liška i v zájmu užití rodiny, například tím, že jí přinášela bohatství nebo poskytovala ochranu. Tehdy bylo nečekané, aby s liškou navázal kontakt někdo zvenčí. U veřejné posedlosti se jednalo (a dodnes se jedná) o médium, obvykle starší ženu z nižších společenských vrstev, která o sobě prohlašovala, že je ve spojení s lidovým démonem, kterého se lidé mohli chodit ptát na radu. Tato služba nebyla ovšem zadarmo. Také se zřejmě nezřídka stávalo, že si žena lidového ducha vymyslela a ve skutečnosti pracovala na základě svého informátorů, díky kterým měla přístup k rodinným tajemstvím a mohla předsírat, že jí to prozradila liška²³⁵. Pu Songling jedno takové falešné médium odhaluje v povídce *Mladý pán Hu* 四. V povídce *Vrchní svatý* se zase jeho skepse projevuje v otázkách, které přátelé médiu zadávají.

²³² HSIEH, D., *Love and Women*, s. 104.

²³³ Do češtiny přeložil Oldřich Král, vyšlo ve třech dílech. CCHAO Süe-čchin: *Sen v červeném domě* Odeon, Praha 1986 i 1988.

²³⁴ MA, Y.W., *Fiction*, in: *The Indiana Companion*, s. 39.

²³⁵ HUNTINGTON, R., *Alien Kind*, s. 164.

Jev, který mĚpŠ ě tení pŠbĚhĚ v *Liaozhai* zaujal snad nejvíce, je liĚ ě smích. ě tenáš je s ním konfrontován tak ě asto, ěe se stává témĚ neodĚlitelnou souĚ ástí liĚ ě povahy. Je nutno podotknout, ěe liĚ ě dívky se smĚjí ě astĚ ě neĚ liĚ áci, ani oni vĚak nezĚstávají zcela váĚnými. JelikoĚ je smích pro Pu Songlingovy liĚky natolik charakteristický, chci mu zde vĚhovat nĚkolik odstavcĚ.

Jedna z nejznámĚjších povídek z *Liaozhai* je *Yingning* (嬰寧, LZZY II/150)²³⁶, u níĚ se ě tenáš vybaví pŠdevĚm neutuchající smích a veselost hlavní hrdinky. AĚ koliv je jí v prĚbĚhu vyprávĚní neustále vyĚ ítáno, ěe se chová nepatŠ ě nĚ vzbuzuje malá liĚka víc sympatií neĚ nevole. VytváŠ dojem naivního a upŠmnĚho dĚtĚ, které není zatíĚeno chmurami dospĚlých a které nelze podezírat z postranních úmysĚ. Také bývá ráda uvádĚa jako pŠklad svobodomyslnosti a nespoutanosti liĚek v *Liaozhai*, protoĚe se nechová zcela tak, jak by se na dobŠ vĚchovanou dívku z tradi ě ní ě ínské rodiny patŠlo.

Allan Barr ve své studii *Disarming Intruders*²³⁷ varuje ě tenášĚ pŠed tím, aby se nestal stejnou obĚ ě divadla Yingning jako hlavní protagonista Wang Zifu a jeho rodiĚ e. Podle nĚ jsou vĚchny kroky Yingning od prvního aĚ po poslední pŠsnĚ vypoĚ ítané s cílem dosáhnout dvou vĚcí: najít místo v lidské společ nosti a pohŠít svou adoptivní maminku. Pro dívku-sirotu, která je dcerou liĚky a chovankou ducha zemŠelé vskutku tĚĚký úkol. Nakonec se jí ho podaŠ splnit pomocí masky smíchu a veselí, kterou má nasazenou aĚ do okamĚíku, kdy si svou pozici mĚĚe být jistá. Svým bezelstným vystupováním pŠesvĚĚ ě ě ě lidskou rodinu, ěe aĚ koliv nejasného pĚvodu, není pro ni nebezpeĚná. Pak pŠjde moment, kdy se Yingning smát pŠestane. Od této chvíĚe je z ní spoŠídaná mangelka a pŠkladná snacha, která dbá zásad konfuciánské morálky a o rozpustilosti ě ě nepatŠ ě nĚm chování nemĚĚe být ŠĚ. Alan Barr se domnívá, ěe v ní Pu Songling chtĚl zobrazit jeden ze zpĚsobĚ, jakým si nevĚta ě osoba

²³⁶ Viz také: *Jing-ning*, In: PCHU Sung-ling, *Zkazky*, s. 59 ě 69.

²³⁷ BARR, A., *Disarming Intruders*, s. 505.

a najít a upevnit místo v manželovské rodině²³⁸. Co ji ale
pro zařazení se do světa lidí zvolila právě smích?

Vodítkem jsou její vlastní slova krátce před závěrem povídky:

曩以相從日淺，言之恐致駭怪。今日察姑及郎，皆過愛無有異心，直告或無妨
乎？妾本狐產。母臨去，以妾托鬼母，相依十餘年，始有今日。妾又無兄弟，所恃者惟
君。ò

Právě tím, když jsme se znali jen krátce, jsem měla strach, že pokud vám to řeknu,
budete se mě bát. Teď vidím, že mě vy i vaše matka oba milujete, snad až moc, a v ničem mě
nepodezíráte. Co se mějete stát, když vám to řeknu na rovinu? Jsem z liščího plemene. Právě tím,
než moje matka odešla, svěřila mě chřivěkému démonovi. Čila jsem u ní deset let, než mohl nastat
dnešní den. Nemám žádné sourozence, vy jste mou jedinou oporou.

Na tento příběh se dá podívat i z jiného hlediska, a totiž z hlediska rituálního významu,
který měl smích v archaických náboženských představách. V archaických kulturách na celém
světě byl smích příznakem života, mrtví se nesmáli. Hrdina magické pohádky, který se
vydává na cestu do země mrtvých, se nesmí zasmát. V opačném případě by se prozradil jako
jediný živý mezi mrtvými a obyvatelé záhrobí by se na něj vrhli jako na podvodníka, který
přestoupil zakázanou mez²³⁹. Na druhou stranu, smích je silně svázán s životem a s plodností.
Jamba rozesměje Déméter; ta se vrací z podsvětí na zem a vegetace ožívá²⁴⁰. Podobný motiv
je známý i v Japonsku i bohyně plodnosti Amaterasu vychází z jeskyně až když se před ní
rozpustile roztančí Amenouzume, bohyně radosti²⁴¹. Smích je nejen poznávacím znakem
života, je to i magický prostředek pro vytvoření života²⁴².

Teď zpátky k Yingning. Z jejích vlastních slov vyplývá, že je liška, kterou vychoval
duch mrtvé ženy. Nejenže ji rodová linie váže ke chthonickému tvorovi i lišce, ale i vytváří

²³⁸ BARR, A., *Disarming Intruders*, s. 501-6.

²³⁹ PROPP, V. Ja., *Problemy komizma i smecha. Ritual'nyj smech v fol'klore (po povodu skazki o Nesmejane)*,
Labirint, Moskva 1999, s. 228.

²⁴⁰ In: Tamtéž, s. 251.

²⁴¹ Amaterasu a Susanoo. In: KRUPA, V., *Cesty bohov. Japonské mýty*, Mladé letá, Bratislava 1988, s. 13-23.

²⁴² PROPP, V. Ja., *Problemy komizma i smecha*, s. 238.

hledá dítě, v němž údajně Yingning bydlela, najde jen
, že tam kdysi byla hrobka jeho tety. Yingning tedy také
patří do Ště mrtvých. Proto není překvapivé, že si jako prostředek pro zařazení do světa
živých lidí vybrala právě smích. Její dilema dobře vystihuje překlad Jaroslava Průška: *„Mám
jsem strach, abyste se mě nebáli, že jsem nějaké strašidlo“*²⁴³. Vzniká přitom zajímavý
paradox: Yingning se tak moc snaží svým smíchem dokázat, že patří do lidského světa, až
začne být i tenáš podezřelá a je identifikována jako liška. Vypadá to také, že smích je jedinou
charakteristikou, která prozrazuje její *jinakost*. Z pohledu Yingning je ale smích strategie, jak
nebýt podezřelá z cizího původu.

Yingning se přestává smát v momentě, kdy má zajištěnou budoucnost v lidské rodině
když si již může být jistá jejich podporou. Tady se přiklání ke způsobu, jakým Allan Barr
interpretuje přechod se synkem od sousedě. Ten se, když uviděl smíjící se dívku, domníval,
že si s ním Yingning dává dostaveníčko, v tu noc však umírá na následky uškrtutí gírem.
Sousedé obviní Yingning ze zlých úmyslů. Tato událost byla pro Yingning zkouškou ohněm,
protože prověřila, nakolik se upevnila její pozice v manželovské rodině zda ji vyženou nebo se
postaví na její obranu. Jelikož se za ni postaví, může dívka nakonec sundat svou smíjící se
masku a stát se ženou, která se již nikým neodlišuje od ostatních lidských žen. Ne bez
významu je i fakt, že až výzva Wangovy maminky přiměje Yingning, aby přestala se svým
bláznivým smíchem. V první polovině povídky ji duch mrtvé tety opakovaně napomíná,
nicméně bez účinku. Yingning se směje dál, protože adoptivní matka je duch mrtvého, a
právě kvůli ní se chce dívka svým smíchem vymezit. Wangova matka patří ke světu živých a
její výzva, která přichází těsně poté, co se Yingning přesvědčila o podpoře nové rodiny, je
znakem toho, že přechodné období skončilo a Yingning se může začít chovat stejně jako
ostatní lidé.

Na příběh lze nahlížet jako na svým způsobem pohádku převrácenou vzhůru nohama.
V magické pohádce se hlavní hrdina vydává do jiného světa (tj. do Ště mrtvých), kde musí
něco najít, vyplnit obtížný úkol nebo získat nevěstu a vrátit se zpět. V jiném světě se nesmí

²⁴³ *Jing-ning*. In: PCHU Sung-ling, *Zkázky*, s. 68.

naopak hlavní hrdinkou bytost z jiného světa, která se
 pší emg jejím cílem je v tomto světě zřít. Ať koliv je
 pšíbíl vyprávěl z pohledu Wanga a vypadá to, že svou nevěstu hledá on, pší pozorném ltení
 se odkryje precizní plán, pomocí kterého Yingning pšívábila a pšípoutala Wanga k sobě

Pšíbíl Yingning pšírození není pohádka a nelze ani Pu Songlingovi pšípisovat záměr
 vystavět tento pšíbíl pomocí postupů typických pro pohádku. Jak jsem se ale snažila
 poukázat v prťbílhu ltvrté kapitoly, Pu Songling byl výborným znalcem linského folkloru,
 alespořco se týká liček. Proto nelze vyloučit, že mu byly velmi blízké i vyprávěské postupy
 lidových gánřů a vřdoměs nimi pracoval. Také je možné, že mu byla známa i řivotodárná síla
 smíchu a rozhodl se pomocí ní pšívést jednu ličku do světa lidí.

Bylo by ovšem velmi omezující interpretovat Pu Songlingovy záměry jenom jedním
 způsobem. Rituální význam smíchu možné lze spatřovat v pšíbílhu Yingning, v ostatních
 povídkách je však situace jiná. Předtím, než pšíjdu k rozboru dalších dvou povídek z *Liaozhai*,
 které upoutávají smřřícími se ličkami, dovolím si odcitovat kousek z předmluvy Dmitrije
 Lichařova ke knize *Smích staré Rusi*:

Šmích obsahuje zároveň destruktivní i konstruktivní princip. Smích naruřuje
 souvislosti, vazby a významy, které existují v řivotě. Smích ukazuje nesmyslnost a
 nenáleřitost vztahů, které zdřvodřují existující jevy, konvenřnosti lidského jednání a řivota
 společnosti. (...) Přsobí tak, jako by navracel svět jeho prapřvodní chaotřnost. (...)
 Představitelé sémiotického studia by řekli: Smích naruřuje a boř celý znakový systém, který
 existuje ve světě kultury.²⁴⁵

Na smích, který se vzpřrá konvencím, lze narazit v povídce *Student Leng* (*Leng sheng*
 冷生, LZZY VI/845). Zde se nesmřje lička pšímo ř záchvaty smíchu se projevuje osoba
 ličkou posedlá:

²⁴⁴ Jsou i jiné zákazy, hlavní hrdina například nesmř usnout, promluvit, nic snřst ani vypřt, ap.

²⁴⁵ LICAŘOV, D. S. i PANĚNKO, A. M., *Smích staré Rusi*, Odeon, Praha 1984, s. 7.

三十餘，未能通一經。忽有狐來與之燕處，每聞其終夜如是多日，忽得狂易病，每得題為文，則閉門枯坐，少時嘩然大笑。窺之，則手不停草，而一藝成矣。脫稿又文思精妙。

Student Leng z Pingchengu byl od mládí mimořádně hloupý. Když mu bylo přes dvacet let, neznal ani jednu kanonickou knihu. Pak s ním začala jíst a spávat liška. Každý slyšel, jak si celou noc povídají. Když se ho však na to bratři vyptávali, odmítl jim cokoli prozradit. Tak minula spousta dní.

Pak najednou zešlehl a celý se zmihlil. Když si vybral téma slohové práce, zavšel za sebou dveře a dlouho seděl bez hnutí. Po chvíli se zlostižasně rozesmál na celé kolo. Ti, co se snažili tajně nahlédnout, viděli, jak jeho ruka bez ustání sepisuje koncept a esej je hned zcela hotový. Styl i myšlenky dokončené práce byly vytříbené a znamenité.

Studentovi se zpočátku dašlo psát tímto způsobem práce i u státních zkoušek, protože dozorci si odcházeli zděšmnout a jeho smích neslyšeli. Když však jmenovali nového dozorce, který vždy štriktně dodržoval předpisy²⁴⁶, Lengovo jméno bylo vyškrtuto ze seznamu kandidátů. Zálibu pak našel v pití vína a psaní básní, které autor *Liaozhai* všem doporučuje k přečtení.

Výsměch systému státních zkoušek je zde poměrně šejmý. Studentův smích se obrací proti všem těm, kdo jsou přesvědčení, že jediným předurčováním se jednotné šablony vzniknou dobrá a správná díla. V Lengově smíchu se projevuje jak destruktivní tak konstruktivní princip, o němž píše Lichačov. Jeho smích je destruktivní, protože jeho způsob psaní esejů jde proti běžným pravidlům. Záchvaty veselosti mŕgou být rovněž spatřovány jako narušení pořádku během psaní zkouškových esejů. Smích Lenga je ovšem také konstruktivní, protože díky své šnemociň je student schopný vytvořit vynikající dílo, které předí všechny ostatní, vytvošená podle pravidel.

Liška v tomto příběhu vystupuje v roli katalyzátoru, který z mimořádně hloupého studenta udělá prvotřídního spisovatele. Dokud se student snaží ulit tradičním způsobem, zůstává jeho námaha bez výsledku, jakmile ho však záchvaty šílenství osvobodí od

²⁴⁶ 規矩嚴肅. LZZY VI/845.

...akových souvislostech, které kromě nán a nesmrtelných-
...ormace o tom, že student píše nekonvenční básni nám
sděluje, že Leng již ve svém Ājiněmž světozřetel natrvalo.

Lze se domnívat, že ve studentu Lengovi zobrazil Pu Songling sám sebe, coby byš talentovaného, nicméně neúspěšného kandidáta, který nemá šanci na postup u zkoušek. Vidí světo jinýma očima než ostatní, nemůže však jít proti sobě a psát tak, jak se od něj očekává. Pu Songling si v komentáři k této povídce povzdechl, že opravdoví géniové zůstanou nepoznání, jeho pochvala Lengovy poezie však dává tušit, že ani své dílo *Liaozhai* nepovažoval za nejhorší.

Āsmích vytváší světo antikultury. Světo antikultury však nestojí proti všem kultuře, nýbrž jen proti té určité, kterou stíhá výsměch.²⁴⁷ Je to světo, v němž je všechno v protikladu k Ānormálnímu světu i jevy nejsou provázány logickou souvztáhností, pravidlem se stávají projevy v Ānormálním světo označované za nepatřlivé, vztahy, které dříve platily, jsou zrušené, a naopak. Tento světo naruby je zároveň i světem vyvážanosti z běžného řádu, světem svobody.

To všechno ztělesňují v *Liaozhai* lišky. Ne ve všech povídkách je to vidět stejně zřetelně, ale vzaté jako celek vytvářejí světo vlastní, liščí světo, který se neřídí pravidly lidského světa. Liščí smích je blízký karnevalovému smíchu, jak ho popisuje Michail Bachtin²⁴⁸, a to zejména svou ambivalentností. Karnevalový smích je Āveselý, radostný a zároveň výsměšný, odmítá a utvrzuje, pohřbívá a ohrožuje²⁴⁹. Je namířený i proti tomu, kdo se směje, není i istě zavrhuje. Stejně tak se liška může vysmívat světu, do něhož nepatří, ale může se vysmívat i sama sobě jsouc si vědoma své méněcennosti.

Za zmínku stojí ještě jedna povídka v *Liaozhai*, kde smích hraje taková hlavní roli. Je to povídka *Xiao Cui* 小翠. Cenzor Wang měl jediného syna, který byl k rozčarování rodilý

²⁴⁷ LICHÁLOV, D. S. i PANĚNKO, A. M., *Smích staré Rusi*, s. 7.

²⁴⁸ BACHTIN, M. A., *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*, Argo, Praha 2007.

²⁴⁹ BACHTIN, M. A., *Rabelais*, s. 18.

tu dobu nemohli najít nevlastu. Jednou k nim přišla starší
a líbeznou dceru Xiao Cui. Xiao Cui si rychle všichni
oblíbili: byla přívabná, vždy v dobré náladě a překrásně vyžívala. Jejím jediným nedostatkem
byla hravá, rozpustilá povaha, takže Wangovi se brzy museli smířit s každodenními
bláznivými hrami syna a jeho nevlasty.

第善謔，刺布作圓，蹋蹴為笑。著小皮靴，蹴去數十步，給公子奔拾之，公子
及婢恆流汗相屬。一日王偶過，圓轟然來，直中面目。女與婢俱斂跡去，公子猶踴躍奔
逐之。王怒，投之以石，始伏而啼。王以告夫人，夫人往責女，女俯首微笑，以手玩床。
(...)

女闔庭戶，復裝公子作霸王，作沙漠人；己乃艷服，束細腰，婆娑作帳下舞；
或髻插雉尾，撥琵琶，丁丁縷縷然，喧笑一室。

Mladá ovšem sklon k pošetilostem. Z plátka ušila míl, kopala si ho sem a tam a smála
se. Na nohy si oblékla kožené botičky, odkopla míl na několik desítek kroků a nechala muže,
až za ním běží a přinese jí ho. Urozený synek se slůvkou se za ním honili jeden za druhým, až
se z nich lil pot.

Jednoho dne šel Wang náhodou kolem, když tu náhle přišel míl a trefil ho rovnou
doprostřed obličeje. Dívka i služka se schovaly a utekly, urozený synek pošád jež nadšen
poskakoval a naháněl míl. Wang se rozzlobil a hodil po synovi kámen i ten spadl a rozplakal
se. Wang o všem pověděl ženě která měla vydat dívce. Mladá jen sklonila hlavu a jemně se
usmívala, rukou přejížděla po posteli.

(...)

Dívka zavěšela dveře od pokoje a znovu začala převlékat muže: tu za starovíckého
despotu, tu za obyvatele pouště Sama si oblékla nádherný šat, utáhla vosí pas a kroužila v
Řanci pod stanem²⁵⁰, nebo si vetkla do vlasů bažantí pera a začala hrát na loutnu, ding-ding
dam-dam²⁵¹. Celá místnost duněla jejich hlasitým smíchem.

²⁵⁰ Starovícký despot je chudý generál Xiang Yu, Xiao Cui znázorňuje konkubínu Yu a její proslulý poslední tanec, který zatančila pro generála ve vojenském stanu před poslední bitvou a předtím, než sama spáchala sebevraždu.

²⁵¹ Obyvatelem pouště je myšlen král barbarského kmene Xiongnu, který žádá o ruku hanské princezny. Xiao Cui znázorňuje princeznu, která odjíždí k barbarům, aby tak zabezpečila mír mezi Čínou a Xiongnu.

chovají jako opravdové děti, na které neplatí žádná pravidla, jediným pravidlem je veselost kvůli veselosti. Oba tak ztělesňují světlou antikulturu, tj. vyvázání z běžných norem chování, kdy je jim všechno dovoleno a odpuštěno. V kontextu povídky však jejich ulínatství není zcela bezúhelné: někdy zasáhne Xiao Cui do života rodiny Wang. Všechny tyto události mají společný spád událostí – nejde o to vypadat, že to Xiao Cui již opravdu přehrnula a schyluje se ke katastrofě ve výsledku však právě toto na první pohled negativní pomůžce vyvolá kritickou situaci.

V prvních dvou případech Xiao Cui pomůže svému tchánovi v boji proti hodnostář, který se snaží intrikami odstranit Wanga ze své cesty k vyššímu postu. Pokaždé se tak děje, když je pťvodce katastrofy v přestrojení; jednou je to Xiao Cui vydávajíc se za prvního ministra, pak je to její manžel v kostýmu Syna nebes. Intrikující hodnostář podá císaři hlášení, ten však, když uvidí dětský kostým z hadů a korálek a bezelstný, prostoduchý úsměv Wanga mladšího, nechá globce potrestat za to, že si z něj dělá blázny. Pu Songling staví dokonce i císaře na stranu karnevalového veselí – když uvidí mladého Wanga, rozesměje se a nechá ho hrát si na Syna nebes. V obou těchto případech liška odhaluje zvrácenost společenských vztahů, kdy lidé pod maskou šádu a morálky lžou a intrikují proti sobě navzájem.

Poslední čert Xiao Cui je v příběhu zlomovým momentem, kdy se naplno projeví jak zničitelská tak obrozující síla smíchu. Mladý Wang uvidí svou ženu, jak se koupe, a chce se k ní přistat. Xiao Cui vyjde z vany, dolije horkou vodu a shodí do ní manžela. Vanu jež se přeskryje prostěradlem. Po pár minutách je chlapec mrtvý. Xiao Cui se přitom jen bláznivě směje, a to i tehdy, když ji tchyně začne tlouct. Po chvíli se však mrtvý probere. Několik dní leží nemocný v posteli, a když se uzdraví, po jeho příchodu prostoduchosti nezůstane ani stopy. Od této chvíle se Xiao Cui víc nesměje. Smrtí liškovy dosáhla destruktivní síla smíchu své

uzrození. Z chaosu karnevalového bezl^áší se Xiao Cui i

Mogná není náhodou, že bezuzdné Šádlní Xiao Cui a jejího manžela se projevuje p^řdevgím p^řevlékáním se do r^řzných kostým^ř. L^ástým zp^řsobem vyjád^ření sv^řta antikultury bývá p^řestrojení se za n^řkoho jiného; karnevalové procesí je zástupem p^řevle^řených bytostí, které se v daný moment *skute^řln^ě* stávají n^řkým jiným a pohybují se v jiném sv^řtn^ě. Zajímavé je v této souvislosti p^řestrojení li^řky, která by m^řla být tímto zp^řsobem vlastn^ě zamaskovaná dvakrát: li^řka se v l^řnských lidových p^ředstavách p^řestrojuje proto, aby mohla vstoupit do lidského sv^řta. Ji^ř Gan Bao p^říge o li^řákovi, který si oblékal od^ř jistého mu^ře, aby pak v jeho podob^ě obcoval s jeho manželkou²⁵³. Jiná li^řka v *Soushenji* si nasazovala na hlavu lidskou lebku, listí prom^ěnila v nádherný g^řat²⁵⁴. I samotné lidské t^řlo li^řky je vlastn^ě maska i po smrti, nebo když je li^řka v bezv^řdomí, se ukáže její zvi^řecí podoba.

Pokud má ale li^řka zapot^řebí pou^řít masku, aby mohla vstoupit do sv^řta lidí, pak by to také mohlo implikovat, že chaos se nachází na stran^ě lidí a Šád na stran^ě li^řek. A li^ř i sv^řta samoz^řejm^ě spo^řádaný je i ka^řdá li^řka zná své místo, a pokud se pokusí nejednat v souladu s v^řtlí nebes, stihne ji zaslou^řený trest. Pu Songling ve svých povídkách mistrn^ě pracuje s r^řznými rovinami reality a jejich vzájemným prolínáním, s posouváním a stíráním hranic mezi snem a bd^ělím, fikcí a skute^řlností i mezi g^řivotem a smrtí²⁵⁵. Li^řka vstupuje do sv^řta lidí, kde jako ambivalentní element umí vytvo^řt rovnováhu tam, kde je to pot^řeba. Zárove^ř nastavuje spo^řel^ěnosti zrcadlo poukazující na lidské nedostatky. Motivu zrcadla v^řhuji záv^řre^ř nou i ást této kapitoly.

²⁵² Více k pojm^ř posvátné a profánní viz: ELIADE, M., *Posvátné a profánní*, Oikúmené, Praha 2006.

²⁵³ *Soushenji* XVIII/432. Viz: GA^ě Bao, *Zapiski o poiskach duchov*, s. 261.

²⁵⁴ Anglický p^řeklad viz: De GROOT, J. J. M.: *The Religious System of China*, 4. díl, s. 192.

²⁵⁵ Ru^řením a posouváním hranic v Pu Songlingovi^řtvorb^ě se zabývá studie J. Zeitlin. ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, Stanford, California 1993.

Př psaní této práce mě nejvíce zajímala otázka, jakou úlohu lišky sehrávají v Pu Songlingově díle a jakým způsobem si autor *Liaozhai* hraje s představou lišky, která v obecném lidském povědomí existovala. Jaký vztah mají liščí hrdinové ke svým lidským protějškům? Jakým způsobem s nimi kontrastují? Lástel mělo o tom byla řeč ve čtvrté kapitole. V závěru práce se chci zaměřit na celkový obraz lišky v *Liaozhai* a pokusit se propracovat k obecnějšímu významu liščího světa pro Pu Songlingovo dílo.

Klíčem je liščí nejednoznačnost. Liška v čínské tradici i jak lidové tak literární i ztělesňovala všechno marginální a ambivalentní. Byla symbolem dobré vlády a plodné rodiny, zároveň však byla úzce spjatá s destruktivní škenslou silou. Mohla ztělesňovat vytouženou milenkou, byla ale také synonymem pro téměř všechny cizince, Ďbarbaryň ze severu a ze západu. Všechny tyto významy potvrzovaly a znovu vytvářely okrajovou pozici lišky²⁵⁶. Jsou to ovšem představitelé marginálních sil, nemající své místo ve společnosti a stojící mimo platný řád, kteří mají právo kritizovat a poukazovat na neřady mezi lidmi²⁵⁷. V Evropě to byli ěgci na dvoře krále, v Rusku jurodiví. Autor *Liaozhai* využil obrazu lišky, jejíž okrajovost a nejednoznačnost se pro tento účel skvěle hodila.

Jak lze vidět z předchozího rozboru lidských a liščích vztahů v *Liaozhai*, jednotlivým prvkem liščích povídek je odhalování lidských slabostí a jejich případná ironizace. Liška nastavuje společnosti zrcadlo. Co v něm vidíme? Zrcadlo obvykle ukazuje, jací lidé opravdu jsou. Dorian Gray je na první pohled krásný a bezelstný mladík, portrét však ukazuje zkaženého odpudivého starce. Liščí zrcadlo je nastavené stejným směrem, aťkoliv obrazy v něm jsou obrácené i zatímco liščí protagonisté jsou krutí, úplatní, nenasytní, lehce se dají svést na scestí nebo jsou prostě líní a nečkovní, liška iasto vystupuje jako neobyčejně hrdý a snaživý tvor, který se drží vyčých morálních zásad, nelze ji koupit, své rodině je oddaná a na své přátele nezapomíná. Lišky samotné jsou vlastně tím zrcadlem. Svět za zrcadlem, tj. liščí

²⁵⁶ KANG, Xiaofei, *Cult of the Fox*, s. 43.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 6.

sti a krásy, zatímco lidé tonou v chaosu a banalitách. smyčenkou, že lišky žijí v nefalšované realitě zatímco lidé se pohybují ve smyčném světě. Lišky svět se řídí pravidly stanovenými nebesy a lišky je také přirozeně následují, lidé si spoustu norem společenského chování vymysleli sami a pak mají nezřídka problém je dodržovat. Na druhou stranu, možná není natolik překvapivé, že je to právě liška, tvor pohybující se na hranici mezi dnem a nocí, životem a smrtí, nebem a zemí, jež lidem přináší to viditelné a neměnné, to opravdové v prachu tohoto světa.

Pu Songling se lidskému světu často vysmívá, nelze však říct, že by byl jeho smích jenom odsuzující. Vyhraněný satirik, který zná jen negující smích, zaujímá pozici mimo vysmívaný jev, staví se do opozice k němu, a tím se narušuje celistvost smíchového aspektu světa; smílné (negativní) se stává důležitým jevem. Lidový ambivalentní smích naproti tomu vyjadřuje viditelní toho světa, který stále znovu vzniká a do něhož náleží i smílníci se jedinec.²⁵⁸ Pu Songling je právě takovým kritikem, který sám neváhá nahlédnout do zrcadla²⁵⁹.

Může člověk vstoupit do liščího světa? Pu Songling hledá odpověď i na tuto otázku. Jedna z možností je znázorněna v povídce *Jeden z Jinlingu*. Nešťastný obchodník s vínem si za záchranu života opilého lišáka přejde, aby mohl být neviditelný jako on a věštit se tak k ženě od souseda. Lišák mu jeho přání vyplní i daruje mu oděv svého mrtvého bratra, který když si obchodník obleče, stane se neviditelným. Společně s lišákem se vydají k sousedům, tam již však stihli nalepit na zeď ochranný talisman, který je přinutí vrátit se domů. Na druhý den, když buddhistický mnich vymítá démony, přijde se obchodník podívat. Najednou se promění v lišku, je chycen a umírá.

Příběh je skvělou ukázkou Pu Songlingovy mistrné práce s ironií. Motiv zlaté rybky plnící přání je vypořádán tím, že se dotýká němu jeho přání splní doslova. Obchodník chtěl

²⁵⁸ BACHTIN, M. M., *Rabelais*, s. 18.

²⁵⁹ O Pu Songlingově sebeironii, která se projevuje v povídce *Jiang fei 絳妃*, viz: ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 132-135.

... se ukázalo, že se skutečně stal liškou. S tím zřejmě
... la. Jak je vidět, stejně tak, jak se musí přelékat liška,
když chce do světa lidí, musí se přeléct i člověk, pokud chce vstoupit do světa lišek. Kromě
ponaučení, že máme být opatrní ohledně toho, co si přejeme, zde lze spatřit i jiný smysl:
pokud má někdo srdce zvířete, ani lidský oděv mu nepomůže.

Jiným způsobem se do ličího světa dostává hrdina povídky *Ličí sen*. Bi Yian je
velkým obdivovatelem lišky Qing Feng a hoře lituje, že nikdy podobnou ličí vřlu nepotkal.
Když jednou nocuje v místnosti, kde údajně sídlí lišky, zdá se mu, že ho v noci někdo budí.
Před sebou spatřuje převrabnou ženu ve středních letech, která mu slíbí, že přestane noci přivádět
svou krásnou dceru. Bi i mladá liška pak žijí šťastnou dobou spolu a volný čas tráví
hráním šachů. Liška ho seznámí i se svými neméně převrblnými sestrami, které ho žibalsky
napojí tak, až ráno Bi ani neví, zda to vše nebyl jen sen.

Překračování z jedné vrstvy reality do druhé je klíčem k příběhu. Přeměna není nikdy
zcela jistý, zda se Bi opravdu vzbudil, když s ním první noc někdo tleskl, nebo zda bylo setkání
s liškami opravdu jen snem, když je druhý den cítil v ústech chuť vína. Nejistota pramenící
z toho, že nedokážeme od sebe odlišit sen od reality, však patrně byla Pu Songlingem
indukována záměrně. Na jednu stranu si nelze být s jistotou, zda se nám někdy podaří potkat
lišku i někde jinde než jen ve snu. Na druhou stranu se tato možnost nevylučuje. Liška
z povídky *Humeng* prosí svého milého, aby o ní povyprávěl svému příteli i autorovi *Liaozhai*.
Pu Songling tak s radostí učiní a přejde své lišce, aby si ji i přestali přeměňovat stejně jako
Bi. Zároveň tak znovu dává najevo, že rozdíl mezi fikcí a realitou je jen v úhlu pohledu.
A není to autor, kdo vytváří své postavy, ale postavy samotné trvají na tom, aby byly
vytvořeny a znovu vytvářeny prostřednictvím jeho přeměn²⁶⁰.

Ve výstavbě světa vzhledu nohama nebyl Pu Songling ve své době osamocený.
Přibližně ve stejnou dobu vzniká i román *Xingshi yinyuan zhuan*. Jak poukazuje Daria Berg,

²⁶⁰ ZEITLIN, J., *Historian of the Strange*, s. 180.

ická a dystopická²⁶¹. Ať koliv dílo hlásá, že chce oslavit
í, je toto tvrzení nestydatou ironií, jelikož zobrazuje svĚt,
v němž jsou spravedliví trestáni a darebáci vítězí. Román na jedné straně vyjadřuje zděšení
nad úpadkem morálky a strach z mŕtvičího se svĚta, na druhé straně lze vybadat fascinaci pŕ
pozorování tŕchtu zmŕt. Utopie je sice krásná, ale po delší době nudná. Konečné vyznění se
nese v konfuciánském duchu – je tady snaha o dosažení ideálu bez nutnosti vymazat stávající
svĚt²⁶².

Na něco podobného se dá narazit i v *Liaozhai*. SvĚt lišek se prolíná se svĚtem lidí a
dŕmyslněrcadlí všechny jejich nedostatky, jako jsou chamtivost, pýcha, závist a zloba, které
sugují lidstvo od nepaměti. Na první pohled to vypadá, že jsou lišky mnohem víc než lidé, že
se s nimi lidé nemůžou vůbec srovnávat. Liščí ženy a dívky plní svou roli manželky, matky,
pŕstelných i dcery i bez pŕkazŕ, zákazŕ a omezování osobní svobody. Liščí vzdŕanci mají
nejen rozsáhlé vŕdomosti, jaké by jim mohl nejeden ŕínský student závidŕ, ale jsou i
nejvyššíbenŕjších zpŕsobŕ a pevného charakteru.

Koho si vŕak Pu Songling cení více: lidí nebo lišek? Vráťím se zpŕ k motivu svatby
lišky s ŕlovŕkem. Pokud se liška opravdu vdá a se svým lidským manŕelem zestárne a porodí
mu syna, zaŕlení se ŕplně do lidské společnosti a ztratí všechny atributy své pŕvodní jinakosti.
Z povídky Lianxiang vyplývá, že liščí hrdinka získá právo vdát se za ŕlovŕka, ať když se
znovuzrodí v lidské podobě a to bylo něco, co si i ta nejlepší liška musela zasloužit
výjimečnými zásluhami. Lišákovi se ani v *Liaozhai* nepodařilo získat lidskou dceru za
manŕelku. Takže ani Pu Songling nedovolil svým liškám, byš by byly jakkoliv ŕlechtilé,
vládnout ŕlovŕku. Pu Songling si je dobře vŕdom toho, že nehledŕna všechnu krásu a vnitřní
ŕlechtilost jsou jeho lišky jen fantazií. Ta fantazie prosí autora neobyčejných pŕbŕhŕ, aby
zapsal její pŕbŕh, snad si jej za tisíc let lidé pŕŕtou a budou se jí inspirovat (*Humeng*).
Zároveň je místy cítit jeho smutek nad tím, že se tato fantazie nestává skutečností, že lidstvo
nemá dost sil a odhodlání vzít si z jeho lišek pŕklad. Pošŕd vŕak ve středŕ svĚta, uprostřed

²⁶¹ BERG, D., *Carnival in China*, Brill, Leiden 2002.

²⁶² Tamtéž, s. 56.

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

ovlák a svoje gúltí i zodpovlínost za svŕj osud má ve

Po staletí byla liška na Dálném východě vnímána ze dvou protichůdných perspektiv. Jevila se jako nejednoznačný tvor, který vzbuzuje bázeň i opovržení zároveň, s nímž je lepší mít dobré vztahy než špatné a vžbec nejlepší se mu zcela vyhnout. Na jedné straně lůžitelka, nositelka a ochránkyně bohatství a symbol plodnosti a rodinného štěstí, na straně druhé zlomyslný démon, šířitel nemocí a gháš. Již od počátku měla liška i erotické konotace. V touze po nesmrtelnosti lůžala v noci u cesty na osamělé poutníky, jejichž životní energii potřebovala pro vytvoření kouzelného elixíru věčného života.

Velmi brzo byla liška ztotožněna s ženou a ženskostí. Díky předchozímu ambivalentnímu hodnocení nevyšla ani její proměna v lůžka jednoznačná. Liška se stala symbolem všech okrajových ženských vlastností i nevlast, konkubín a kurtizán i a do obrazu lišky se projektovaly obavy z nedovoleného a nebezpečného sexuálního chování. Zároveň se jí však dostalo privilegia zosobnit ideál ženy, který sjednocoval všechny představy vzdělaných mužů. Líný o tom, jaká by ideální partnerka měla být. Její zviřecí podstata odstoupila do úzadí a lišce byla připsána krása a laskavé a spravedlivé srdce.

Tato tradice nachází své vyvrcholení v díle z konce 17. století *Liaozhai zhiyi*. Jeho autor Pu Songling sjednotil všechny dřívější lidové představy i literární obrazy a dal tak vzniknout celému liščímu světu, v němž se potkávají uliční liščí stařičkové s mladými liškami-záletníky, i krásné a laskavé liščí víly se zlomyslnými přímasškami. Svého nejednoznačného postavení, které zaujímali v myslích lidí, využívají k tomu, aby lehce přeskračovaly hranice různých rovin reality, a nechaly jenáše zamyslet se nad tím, zda je skutečný a pravdivý ten jeho svět nebo svět lišek. Zároveň lůžku nastavují zrcadlo, v němž se zřetelně odráží všechny jeho slabosti a nedostatky.

Způsob výstavby povídek podle principu *Ášvého zrcadla* jsem zde nařtla jen předběžně. Pro úplnost bude třeba toto téma prozkoumat podrobněji. Rovněž bude nutné věnovat více pozornosti karnevalovému aspektu světa *Liaozhai* a utopickým i dystopickým

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

7. neposlední řádek bude učitelné srovnat lišící tematiku
ovídkách v *Liaozhai* a prozkoumat ji v širším konceptu

Pu Songlingova stejného díla.

Prameny:

PU Songling: *Liaozhai zhiyi* : *quanben xin zhu (shang, zhong, xia)*, Renmin wenxue chubanshe, Beijing 1992. (蒲松龄: 聊斋志异 : 全本新著, (上, 中, 下))

Některé překlady výběrů z *Liaozhai zhiyi* do západních jazyků:

Aus der Sammlung Liao-dschai-dschi-yi, svazky 1-5, do němčiny přel. Gottfried Rösel, Die Waage, Zürich 1987 i 1992.

Chinesische Geister- und Liebesgeschichten, do němčiny přel. Martin Buber, Rütten & Loening Verlag, Frankfurt am Main 1927.

Contes extraordinaires du Pavillon du loisir, do francouzštiny přel. Yves Hervouet, Gallimard, Paris 1969.

Strannyje istorii iz kabineta neudal'nika, do ruštiny přel. V. M. Alekseev, Peterburgskoje vostokovedeniye, Sankt Peterburg 2000.

Strange Storie from a Chinese Studio, do angličtiny přeložil Herbert A. Giles, Kelly & Walsh, Shanghai 1908.

Selected Tales of Liaozhai, do angličtiny přeložili Gladys Yang a Yang Xianyi, Chinese Literature, Beijing 1984.

..., do angličtiny přel. Denis C. Mair, Victor H. Mair,
 Foreign Language Press, Beijing 1989.

Zkázky o gesteru cest osudu, do češtiny přeložil Jaroslav Průšek, Státní nakladatelství krásné
 literatury, hudby a umění, Praha 1955; 2.vyd, DharmaGaia, Praha 2004.

Slovníky a příručky:

GILES, Herbert A.: *A Chinese to English Dictionary*, Kelly and Walsh, Ltd., London 1892.

KLÖPSCH, Volker a MÜLLER, Eva (ed.): *Lexikon der Chinesischen Literatur*, C. H. Beck,
 München 2004.

LUO Zhufeng (ed.): *Hanyu da cidian*, Hanyu da cidian chubanshe, Shanghai 1991. 罗竹风
 (ed.): 汉语大词典, 汉语大词典出版社, 上海 1991.

MOCNÁ, D., - PETERKA, J. et al.: *Encyklopedie literárních žánrů*, Paseka, Praha 2004.

TRŠKOVÁ, Hana (ed.): *Transkripce čínštiny. Tabulky a návody*, Česko-čínská společnost,
 Praha 1999.

Xinhua cidian, Shangwu yinshu guan, Beijing 2004. 新华词典, 商务印书馆, 北京 2004.

ALIMOV, Igor: *Besy, lisy, duchi v tekstach sunskogo Kitaja*, Nauka, Sankt Peterburg 2008.

ALIMOV, Igor: *Kitajskij kul't lisy i ĀUdivitel'naja vstreĭa v Zapadnom Ġuñ Li Sjan-minja*, in: *Peterburgskoje vostokovedenije*, Vyp. 3, Sankt Peterburg 1993, s. 228 i 254.

BACHTIN, Michail Michajlovič: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*, Argo, Praha 2007.

BARR, Allan: *Disarming Intruders: Alien Women in Liaozhai zhiyi*, *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 49, No. 2, s. 501 i 517, Harvard-Yenching Institute, Cambridge MA 1989.

BARR, Allan: *A Comparative Study of Early and Late Liaozhai Tales*, in: *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 45, No. 1 (Jun. 1985), s. 157 i 202, Harvard Yen-ching Institute.

BARR, Allan: *The Textual Transmission of Liaozhai zhiyi*, in: *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 44, No. 2 (Dec. 1984), s. 515 i 562, Harvard Yen-ching Institute.

BERG, Daria: *Carnival in China: A Reading of the Xingshi yinyuan zhuan*, Brill, Leiden 2002.

BRLÍOVÁ-MAČURANIČOVÁ, I., *Ctiborova hora a jiné rozprávky*, Bratislava 1991.

CASAL, U. A.: *The Goblin Fox and Badger and Other Witch Animals in Japan*, in: *Folklore Studies*, Vol. 18, s. 1 i 93, Asian Folklore Studies, Nanzan University 1959.

Writing. *Anomaly Accounts from Early Medieval China*,
Albany 1996.

CHENG, Anne: *Dġiny Ĵínského myġlení*, Dharma Gaia, Praha 2006.

ĴCHÜ Jüan: *Z Ĵchuských písni*, BB Art, Praha 2004.

EBERHARD, Wolfram: *Die chinesische Novelle des 17. ģ 19. Jahrhunderts. Eine soziologische Untersuchung*, Artibus Asiae, Ascona 1948.

EDWARDS, Louise: *Women Warriors and Amazons of the Mid Qing Texts ĴJinghua YuanĴ and ĴHonglougengĴ*, in: *Modern Asian Studies*, Vol. 29, No. 2 (May 1995), Cambridge University Press, s. 225 ģ 255.

ELIADE, Mircea: *Posvátné a profánní*, Oikúmené, Praha 2006.

ELIADE, Mircea: *Some Observations on European Witchcraft*, In: *History of Religions*, Vol. 14, No. 3 (Feb 1975), 149 ģ 172.

FAIRBANK, J. F., *Dġiny Ĵíny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998

FENG, H.Y. ģ SHRYOCK, J. H.: *The Black Magic in China Known as ku*, in: *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 55, No. 1 (March 1935), s. 1 ģ 30. American Oriental Society.

FINKENZELLER, Roswin et al., *Ĵachy: 2000 let dġin hry*, Slovart, Praha 1998.

FIGMAN, OĴga: *Tri kitajskich novellista XVII ģ XVIII vv. Pu Sunlin, Czi Jun´, Juan´ Mej*, Nauka, Moskva 1980.

Idesses, Ghosts, and Demons. *The Collected Poems of Li*
1983.

GAN´ Bao: *Zapiski o poiskach duchov*, Azbuka, Sankt-Peterburg 1994.

GOETHE, J. W.: *Reineke Fuchs in 12 Gesängen*, Berlin 1982.

GREATREX, Roger: *The Bowu Zhi : An Annotated Translation*, Stockholm University,
Stockholm 1987.

De GROOT, Jan Jakob Maria: *The Religious System of China*, Brill, Leiden 1892 ï 1910.

HRDLIČKOVÁ, Věnceslava: *Kouzelná tykev*, Praha 1981.

HSIEH, Daniel: *Love and Women in Early Chinese Fiction*, The Chinese University Press,
Hong Kong 2007.

HUNTINGTON, Rania: *Alien Kind: Foxes and Late Imperial Chinese Narrative*, Harvard
University Press, Cambridge, MA 2004.

HUNTINGTON, Rania: *Foxes and Sex in Late Imperial Chinese Narrative*, in: *Nan nü* 2.1,
Brill, Leiden 2000.

JOHNSON, T.W.: *Far Eastern Fox Lore*, in: *Asian Folklore Studies*, Vol. 33, No. 1, s. 35 ï
68, *Asian Folklore Studies*, Nanzan University 1974.

KANG, Xiaofei: *The Cult of the Fox. Power, Gender and Popular Religion in Late Imperial
China*, Columbia University Press, New York 2006.

and the Barbarian [hu 胡]: Unraveling Representations of
Journal of Chinese Religions 27, 1999, s. 35 ĩ 67.

KAO, Karl S. (ed.): *Classical Chinese Tales of the Supernatural and the Fantastic*,
Bloomington 1985.

KAPLANOGLU, Marianthi: *ÅPuss in Bootsñ and ÅThe Fox-Matchmakerñ: From the
Central Asian to the European Tradition*, in: *Folklore*, Vol. 110 (1999), s. 57 ĩ 62.

KERBELITE, Bronislava: *Tipy narodnych skazok. Strukturno-semantičeskaja klassifikacija
litovskich narodnych skazok*, díł 1 a 2, Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet,
Moskva 2005.

KIM, Anatolij Andrejevič : *Izbrannoje*, Sovetskij pisatel', Moskva 1988.

KRAPPE, Alexander H.: *Far Eastern Fox Lore*, in: *California Folklore Quarterly*, Vol. 3, No.
2, s. 124 ĩ 147, Western States Folklore Society, (místo?) 1944.

KRUPA, Viktor: *Cesty bohov. Japonské mýty*, Mladé letá, Bratislava 1988.

LEGGE, James: *The Chinese Classics in Five Volumes. Vol. 4. The She King*, SMC
Publishing, Taipei 2000.

LI Wei-tsu: *On the Cult of the Four Sacred Animals (四大门) in the Neighbourhood of
Peking*, in: *Folklore Studies*, Vol. 7, s. 1-94, Asian Folklore Studies, Nanzan University 1948.

PANJENKO, Alexandr Michajlovič: *Smích staré Rusi*,

LUFFER, Jan: *Stráždelný chrám v horách. Japonské lidové pohádky a povídky*, Praha 2009.

MA, Y. W.: *Fact and Fantasy in T'ang Tales*, in: *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews (CLEAR)*, Vol. 2, No. 2 (Jul. 1980), s. 167–181.

MONSCHEIN, Ylva: *Der Zauber der Fuchsfée. Entstehung und Wandel eines Femme-fatale-Motivs in der chinesischen Literatur*, Haag und Herchen, Frankfurt/Main 1988.

NIENHAUSER, William H., Jr. (ed.): *The Indiana Companion to Traditional Chinese Literature*, SMC Publishing, Taipei 1986.

OVERMYER, Daniel L.: *Náboženství Číny. Svět jako živý organismus*, Prostor, Praha 1998.

OWEN, Stephen: *Readings in Chinese Literary Thought*, Harvard University Press, Cambridge, MA 1992.

PCHU Sung-ling: *Vyznání*, Odeon, Praha 1974.

PO Š ů-i: *Drak z železné tůle*, Mladá fronta, Praha 1964.

PROPP, Vladimir Jakovlevič: *Problemy komizma i smeča. Ritual'nyj smech v fol'klore (po povodu skazki o Nesmejane)*, Labirint, Moskva 1999.

PRŠ ŤEK, Jaroslav: *Chinese History and Literature. Collection of Studies*, Academia, Praha 1970.

the Authors of the *Hua-ben*, Academia, Praha 1967.

SANTANGELO, Paolo: *L'amore in Cina. Attraverso alcune opere letterarie negli ultimi secoli dell'Impero*, Liguori, Napoli 1999.

THOMPSON, Stith: *Motif-Index of Folk-Literature : A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Mediaeval Romances, Exemplars, Fables, Jest-Books and Local Legends*, Rosenkilde and Bagger, Copenhagen 1955 i 1958.

TING, Nai-tung: *A Comparative Study of Three Chinese and North-American Indian Folktale Types*, in: *Asian Folklore Studies*, Vol. 44, No. 1 (1985), s. 39 i 50. Asian Folklore Studies, Nanzan University.

UTHER, Hans-Jörg: *The Fox in World Literature: Reflections on a Fictional Animal*, in: *Asian Folklore Studies*, Vol. 65, No. 2 (2006), Nanzan Institute for Religion and Culture, s. 133 i 160.

WALRAVENS, Hartmut (ed.): *Der Fuchs in Kultur, Religion und Folklore Zentral- und Ostasiens*, díl 1 a 2, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2002.

WANG Fenling: *Guihu fengqing. Liaozhai zhiyi yu minsu wenhua*, Heilongjiang renmin chubanshe, Harbin 2003; 汪玢玲: 鬼狐風情. 聊齋誌異與民俗文化, 黑龍江人民出版社, 哈爾濱 2003.

WU, Yenna: *Ameliorative Satire and the Seventeenth-Century Chinese Novel, Xingshi yinyuan zhuan i Marriage as Retribution, Awakening the World*, The Edwin Mellen Press, Lewiston 1999.

Mingwen shuju, Taipei 1986. 袁珂（校譯）：山海经

ZEITLIN, Judith: *Historian of the Strange. Pu Songling and the Chinese Classical Tale*, Stanford University Press, Stanford, California 1993.

ZEITLIN, Judith: *The Phantom Heroine. Ghost and Gender in Sventeenth-Century Chinese Literature*, University of Hawaii Press, Honolulu 2007.

ZHOU, Jianming: *Tiere in der Literatur. Eine komparatistische Untersuchung der Funktion von Tierfiguren bei Franz Kafka und Pu Songling*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1996.

Internetové zdroje:

<http://etext.virginia.edu/chinese/shijing/AnoShih.html>

www.thefoxwebsite.org

<http://www.wir-fuechse.de>

<http://www.nanzan-u.ac.jp/SHUBUNKEN/publications/afs/afsMain.htm>

<http://www.chinapage.com/big5/history/year2.htm>

rozhai zhiyi s liǒngmi motivy

Kapitola 1 卷一			
捉狐	Zhuo hu	Chytání liǒky	LZZY I/23
狐嫁女	Hu jia nǚ	Liǒk vdává dceru	LZZY I/55
嬌娜	Jiaonuo	Jiaonuo	LZZY I/60
狐入瓶	Hu ru ping	Liǒk leze do džbánu	LZZY I/78
焦螟	Jiao Ming	Jiao Ming	LZZY I/82
靈官	Lingguan	Lingguan	LZZY I/103
王蘭	Wang Lan	Wang Lan	LZZY I/105
王成	Wang Cheng	Wang Cheng	LZZY I/111
青鳳	Qing Feng	Qing Feng	LZZY I/117
賈兒	Gu er	Kupecký synek	LZZY I/128
Kapitola 2 卷二			
董生	Dong sheng	Student Dong	LZZY II/135
嬰寧	Yingning	Yingning	LZZY II/150
海公子	Hai gongzi	Mošský princ	LZZY II/171
胡四姐	Hu Sijie	Ľtvrtá sestra Hu	LZZY II/201
俠女	Xia nǚ	Hrdinka	LZZY II/211
酒友	Jiu you	Kumpáni	LZZY II/216
蓮香	Lianxiang	Lianxiang	LZZY II/219
九山王	Jiushan wang	Král devíti hor	LZZY II/236
遵化署狐	Zunhua shu hu	Liǒky z úřadu v Zunhua	LZZY II/241
汾州狐	Fenzhou hu	Liǒka z Fenzhou	LZZY II/249
巧娘	Qiaoniang	Qiaoniang	LZZY II/251
狐聯	Hu lian	Liǒ í dvojverží	LZZY II/264
灘水狐	Weishui hu	Liǒk z Weishui	LZZY II/266
紅玉	Hongyu	Hongyu	LZZY II/269
林四娘	Lin Siniang	Ľtvrtá sleč na Lin	LZZY II/278
Kapitola 3 卷三			
胡氏	Hu shi	Pan Hu	LZZY III/293
伏狐	Fu hu	Jak zkrotit lišku	LZZY III/300
黃九郎	Huang Jiulang	Huang Devátý	LZZY III/310
小髻	Xiao Ji	Xiao Ji	LZZY III/353
劉海石	Liu Haishi	Liu Haishi	LZZY III/402
犬燈	Quan deng	Psí lampa	LZZY III/411
狐妾	Hu qie	Liška konkubína	LZZY III/415
毛狐	Mao hu	Chlupatá liška	LZZY III/440
Kapitola 4 卷四			
青梅	Qing Mei	Qing Mei	LZZY IV/457

		Liğ í harmonie	LZZY IV/511
		Dégš mincí	LZZY IV/516
		Łtrnáctá sestra Xin	LZZY IV/545
雙燈	Shuang deng	DvĎlampy	LZZY IV/557
捉鬼射狐	Zhuo gui she hu	Chytal démona, stŠlel na liğku	LZZY IV/559
胡四相公	Hu Sixianggong	Mladý pán Hu Łtvrtý	LZZY IV/567
念秧	Nianyang	Nianyang	LZZY IV/571
Kapitola 5 卷五			
秦生	Qin sheng	Student Qin	LZZY V/603
鴉頭	Yatou	Yatou	LZZY V/605
封三娘	Feng Sanniang	TŠetí sleĎ na Feng	LZZY V/614
狐夢	Hu meng	Liğ í sen	LZZY V/621
農人	Nongren	Rolník	LZZY V/627
武孝廉	Wu xiaolian	Vojenský kandidát	LZZY V/642
荷花三娘子	Hehua Sanniangzi	TŠetí lotosová víla	LZZY V/679
上仙	Shang xian	Vrchní svatý	LZZY V/686
郭生	Guo sheng	Student Guo	LZZY V/ 691
Kapitola 6 卷六			
馬介甫	Ma Jiefu	Ma Jiefu	LZZY VI/715
絳妃	Jiangfei	Princezna Jiang	LZZY VI/737
河間生	Hejian sheng	Student z Hejianu	LZZY VI/751
胡大姑	Hu dagu	Teta Hu	LZZY VI/791
劉亮塚	Liu Liangcai	Liu Liangcai	LZZY VI/800
蕙芳	Hui Fang	Hui Fang	LZZY VI/802
蕭七	Xiao Qi	Xiao Sedmá	LZZY VI/806
周三	Zhou San	Zhou TŠetí	LZZY VI/835
冷生	Leng sheng	Student Leng	LZZY VI/845
狐懲淫	Hu cheng yin	Liğka trestá cizologství	LZZY VI/847
Kapitola 7 卷七			
沂水秀才	Yishui xiucai	Bakaláš Yishui	LZZY VII/902
金姑夫	Jin gufu	Strýc Jin	LZZY VII/939
胡四娘	Hu Siniang	Łtvrtá sleĎ na Hu	LZZY VII/959
甄后	Zhen hou	Královna Zhen	LZZY VII/980
宦娘	Huang niang	Paní Huang	LZZY VII/984
阿繡	Axiu	Axiu	LZZY VII/990
楊疤眼	Yang Bayan	Yang ĩ Zjizvené oko	LZZY VII/996
小翠	Xiao Cui	Xiao Cui	LZZY VII/997
Kapitola 8 卷八			
嫦娥	Chang E	Chang E	LZZY VIII/1071
盜戶	Dao hu	Zbojnické rodiny	LZZY VIII/1087
醜狐	Chou hu	Oğklivá liğka	LZZY VIII/1109

		Feng Xian	LZZY IX/1174
		Xiao Mei	LZZY IX/1206
續女	Jinü	Tkadlena	LZZY IX/1218
張鴻漸	Zhang Hongjian	Zhang Hongjian	LZZY IX/1224
王子安	Wang Zian	Wang Zian	LZZY IX/1234
金陵乙	Jinling yi	Jeden z Jinlingu	LZZY IX/1242
陵縣狐	Lingxian hu	Liška z Lingxian	LZZY IX/1293
Kapitola 10 卷十			
真生	Zhen sheng	Student Zhen	LZZY X/1298
彭二掙	Peng Erzheng	Peng Erzheng	LZZY X/1304
牛同人	Niu tong ren	Břvol rovný l lovku	LZZY X/1309
湘裙	Xiang Qun	Xiang Qun	LZZY X/1319
長亭	Chang ting	Chang ting	LZZY X/1329
五通	Wutong	Wutong	LZZY X/1406
恆娘	Hengniang	Paní Heng	LZZY X/1418
Kapitola 11 卷十一			
馮木匠	Feng mujiang	Tesař Feng	LZZY XI/1429
狐女	Hu nü	Liší dívka	LZZY XI/1503
司訓	Si xun	Hlavní předsnášející	LZZY XI/1487
Kapitola 12 卷十二			
褚遂良	Chu Suiliang	Chu Suiliang	LZZY XII/1607
姬生	Ji sheng	Student Ji	LZZY XII/1614
浙東生	Zhedong sheng	Student z Zhedongu	LZZY XII/1658
一員官	Yiyuan guan	Jediný úředník	LZZY XII/1661